camilo josé cela

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

CAMILO JOSÉ CELA

NOILE ISPRĂVI ŞI NECAZURI

ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

Traducere şi prefaţă de Irina Runcan

Coperta de Grosu Mihai

EDITURA ALBATROS, 1974

Bucureşti

CAMILO JOSÉ CELA

NUEVAS ANDANZAS Y DES VENTURAS

DE LAZARILLO DE TORMES

NOGUER, MADRID

1957

„Am fost un luptător, asta înseamnă că am fost un om adevărat”.

GOETHE

NOILE BUCURII ŞI NOILE TRISTEŢI ALE LUI

LAZARILLO DE TORMES

Iată-ne din nou martorii peripeţiilor lui Lazarillo de Tormes. Dar cine a fost acest Lazarillo de Tormes? Un picaro, unul dintre cei mulţi care au venit pe lume fără ca părinţii lor – despre care nu se ştiu prea multe, mai ales despre tată – să stea pe gânduri, şi care, azvârliţi în lume la o vârstă foarte fragedă, înainte de-a cunoaşte mângâierea caldă a mamei şi ocrotirea liniştitoare a tatii, au pornit în lume, când pe soare, când pe frig, udaţi de ploaie sau biciuiţi de vânt, adunând pe ghetele lor scâlciate tot colbul întâlnit în cale, şi minaţi mereu de o foame chinuitoare ce nu le dădea pace nici răgaz să contemple frumuseţile naturii, ori să cugete adânc la zădărnicia peregrinărilor lor.

Lazarillo devine pentru prima oară personaj literar în secolul al XVI-lea, când apare cartea *Viaţa lui Lazarillo de Tormes*, atribuită lui Diego Hurtado de Mendoza – ilustru literat spaniol – dar revendicată de unii critici moderni de mare prestigiu şi autoritate ca aparţinând lui Sebastian de Horozco, autor din acelaşi

secol.

Acest picaro, a cărui povestire la persoana întâi trece drept transcrierea unei autobiografii autentice, este un personaj complex care a trecut din literatura spaniolă a Secolului de aur în patrimoniul universal. *Viaţa lui Lazarillo de Tormes*, primul şi cel mai însemnat dintre romanele picareşti spaniole, a inaugurat astfel un gen care avea să se ilustreze până după 1700 şi să-şi vădească influenţa în aproape toate marile literaturi europene (asupra lui Scarron şi Le Sage, Richard Head, Harsdorfer sau Grimmelshausen). Lazarillo de Tormes este un copil din popor, fiul unor părinţi aduşi la sapă de lemn de rigorile feudalismului. Rămas fără sprijinul părintesc încă din fragedă copilărie, el caută să-şi câştige viaţa în mod cinstit, dar se izbeşte de cruzimea stăpânilor. Cunoaşte pe rând diverse categorii ale societăţii, reconstituind astfel imaginea ei completă, şi constată cu amărăciune că „nu *există fericire pentru oamenii cumsecade, şi trebuie să faci cu totul altfel decât gândeşti*, ca să *reuşeşti în lumea asta*”. Este concluzia ce se desprinde din experienţele întregii sale vieţi, în

timpul căreia tânărul Lázaro a băut până la fund paharul amărăciunii şi al suferinţei.

În acest imens spaţiu continuu pe care-l reprezintă literatura – expresie artistică a trăirii omeneşti – temele, ideile, sentimentele sunt reluate neîncetat într-o curgere ce nu cunoaşte stagnare. Fire invizibile leagă trecutul de prezent, clasicul de modern, şi invers – ferestre deschise permanent, pentru un ochi sensibil, unele spre celelalte.

Noile isprăvi şi necazuri ale lui Lazarillo de Tormes, cartea pe care o prezentăm astăzi cititorilor români, stă mărturie celor spuse, deoarece creează – după cum spune criticul şi colegul de Academie al autorului ei, José Maria de Cossio – *„una din rarele verigi care leagă literatura contemporană de aceea a Secolului nostru de aur"*.

Reluând un motiv dintre cele mai caracteristic tradiţionale din literatura hispanică, Camilo José Cela[1]

1 S-a născut la 11 mai 1916. Familia din partea tatălui, străveche galiciana. Mama, născută Trulock, numele unei familii de foşti piraţi şi apoi paşnici şi 6 prosperi comercianţi britanici. Bunica după mamă de origine italiană, născută Bertorini. De la vârsta de nouă ani şi până târziu trăieşte la Madrid. În adolescenţă, bolnav de plămâni, este internat într-un sanatoriu. La izbucnirea războiului civil spaniol are 20 de ani. În jurul anilor 1940 suferă din nou o lungă internare în

a izbutit să imprime cărţii sale o puternică amprentă modernă, realizând o nouă versiune a primului roman picaresc, cu alte cuvinte un roman neopicaresc.

În cazul nostru important ar fi, nu atât să formulăm şi să definim dominantele literare ale

---

sanatoriu. În 1954 vizitează câteva ţări din America Latină. La 26 mai 1957 devine membru al Academiei Spaniole. Din 1956 începe să publice şi să conducă revista lunară Papeles de Son Armadans, în Palma de Mallorca, oraş în care locuieşte de când a părăsit Madridul. După 1960 vizitează, entuziast, Cuba.

Şi acum, să vedem cum se prezintă singur:

„M-am născut... în Iria-Flavia, cap de pod latin, în a şaptea ţară a occidentului celtic. De atunci şi până acum n-am făcut altceva decât să trăiesc de azi pe mâine... Ca să mă distrez am făcut un război, m-am însurat de două ori, am zămislit un fiu şi am publicat douăzeci sau douăzeci şi două de cărţi. N-am plantat niciodată un copac şi n-am scris niciun rând despre constructiva instituţie a Casei de Economii. Omit titlurile cărţilor mele, deoarece socotesc că orice om de cultură medie trebuie să le fi cunoscut.

De fapt, după cum se vede, fie că-mi convine fie că nu, m-am transformat în materie de examen de stat.

Am 1,80 înălţime, 81 de kilograme.. Ochii castanii cu frumoase reflexe verzi în lumina amurgului...

Ca semne particulare, am două cicatrice – urma unui glonte de puşcă la vintre şi a unuia de mitralieră în piept.

Am schimbat multe meserii, poate pentru că niciuna nu-mi plăcea... Am fost succesiv băiat de familie, soldat profesionist, poet, toreador, hoinar, funcţionar, romancier, pictor, actor de cinematograf, ziarist şi conferenţiar. Am reuşit să trec prin facultate fără să-mi iau licenţa, sunt tradus – ce pot să fac! – în toate limbile şi niciodată n-am primit nici un singur premiu.

Niciodată nu m-am fotografiat zâmbind, şi anume pentru a nu induce în eroare pe istoricii viitorului.

Câţiva naivi cred că o duc bine. Alţii, dimpotrivă, cred că o duc rău. Niciunul din ei nu are dreptate. Mă consider cel mai important romancier spaniol de la ’98 încoace şi mă înspăimânt când mă gândesc ce uşor mi-a fost să ajung aici.

Să-mi fie iertat, dar nu e vina mea”.

romanului picaresc tradiţional[2], şi apoi să le urmărim în versiunea lui Cela, ci să ne oprim asupra temei lui principale: foamea, căreia i se adaugă, ca expresie accentuată a sensibilităţii moderne, sentimentul acut şi dureros al singurătăţii, şi legat de acesta, acela, poate mai dureros, al unei trăiri lipsite de o certitudine oarecare. Spunem aceasta, pentru că Lazarillo al lui Cela, aşa cum singur mărturiseşte, se simte prizonierul unui destin de „hoinar” ce-l zvârle dintr-o vremelnicie în alta, purtat parcă de un vânt ciudat, care, atunci când va înceta să bată, îi va curma viaţa. Această mărturisire ne face să ne închipuim că a venit pe lume într-o zi de caniculă, în mijlocul unui oraş părăsit, cu caldarâmul încins şi soarele dogorind deasupra unui gol pe care-l va purta mereu în suflet. Un spaţiu alb, calcinat, cu desăvârşire pustiu, din care a venit ca apa ce curge fără voia ei, şi din care va pleca nu se ştie unde, asemeni vântului ce suflă când străbate deşertul, purtat de o mână necunoscută.

---

2 Romanul picaresc nu s-a constituit şi nu a fiinţat decât prin desăvârşita fuziune a elementelor narative, descriptiv-social şi critic” (Ileana Georgescu, O formă a romanului picaresc: Romanele lui Camilo José Cela, Analele Universităţii Bucureşti, Seria Ştiinţe sociale-filologice, nr. 25, Anul XI – 1962).

În timp ce tema picarescă tradiţională – foamea – a caracterizat starea de lucruri existentă pe vremea Spaniei din Secolul de aur, cea modernă este singurătatea, deşi acţiunea se desfăşoară pe acelaşi sol iberic. Astfel, prin *Noile isprăvi şi necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, Cela merge de la clasic la modern, exprimând o permanenţă omenească, sesizabilă pe măsură ce ne apropiem tot mai mult de existenţa zbuciumată şi de sufletul, când vesel, când trist, al acestui picaro din zilele noastre. Şirul de isprăvi al căror protagonist permanent este se succede liniar ca imaginile unui film serial, fără pulverizarea subiectului, pluralitate de planuri, suspendări, reveniri, îmbinări, într-un singur cuvânt fără procedee moderne, urmând prin aceasta întru totul modelul său clasic. Astfel Lazarillo cunoaşte pe rând oamenii şi viaţa, speră şi este dezamăgit, zâmbetul îi înfloreşte pe buze sau lacrimile îi umplu ochii de tot atâtea ori, şi rămâne întotdeauna singur, convins că singurătatea nu-l va părăsi niciodată, întrebându-se dacă în faţa ei trebuie să râzi sau să te înspăimânţi, dar ştiind că ecuaţia existenţei se reduce

la luptă, o luptă neîncetată de zi cu zi, aceea care te defineşte ca om adevărat.

În ceea ce priveşte naraţia din punctul de vedere al procedeelor, Cela nu aduce nicio înnoire, după cum am văzut, romanului picaresc tradiţional. Totuşi povestirea lui este un pas spre modern. Acţiunea dinamică şi mai mult exterioară – pitoresc şi peripeţie – a primului roman este străbătută în cazul acesta de un filon meditativ, nostalgic şi poetic, care dă faptelor un plus de importanţă, de greutate, prin nota gravă ce le însoţeşte. Să reţinem observaţia că numai prin intermediul unui minimum de acţiune este posibilă contemplaţia.

Elementul descriptiv-social şi critic, funcţia satirică evidentă în orice roman picaresc este dublată acum, dacă nu chiar înlocuită de o „autopsie” a omului şi a existenţei, al cărui mecanism esenţial autorul caută să-l surprindă, şi care este lupta în cadrul alternanţei dintre bine şi rău, dintre lumina şi întunericul ei.

Nu subiectul ne produce plăcerea estetică, nu curiozitatea de a afla ce i se va întâmpla lui Lazarillo

şi celorlalţi ne delectează. Cela se opreşte din povestire şi ne face să privim personajele din mai multe unghiuri. Abia atunci suntem mulţumiţi când ne simţim impregnaţi şi chiar obosiţi de personaje şi de mediul în care ele se mişcă, când le percepem ca pe nişte vechi şi buni prieteni despre care ştim totul şi care ne dezvăluie în momentul apariţiei întreaga bogăţie a vieţii lor. Aşadar, atenţia ne este atrasă mai mult de personaje prin ele însele decât de aventurile prin care trec. Şi astfel ne întoarcem de la acţiune la personaj, de la funcţie la substanţă, ceea ce echivalează însă în acelaşi timp – şi în asta constă dubla deschidere a romanului lui Cela de la clasic la modern şi invers – cu un simptom de clasicism incipient, dacă ne gândim la teatrul clasic francez, în care rolul cel mai important îl joacă personajul însuşi, calitatea sa exemplară şi paradigmatică, în timp ce în drama spaniolă esenţialul este peripeţia, destinul accidentat. Cartea lui Cela este o artă de figuri şi mai puţin de aventuri. În calitate de roman major se întoarce, chiar dacă pe alt cerc al spiralei, de la aventuri la figuri, şi în loc să inventeze trame

interesante prin ele însele – lucru practic imposibil astăzi –, creează personaje atrăgătoare. Lazarillo este unul dintre aceştia. Şi alături de el domnişoara Marie, un înger plin de tristeţe, cum o defineşte însuşi autorul, a cărei existenţă, cehoviană prin nefericirea purtată cu resemnare, este o fântână plină de lacrimi; exaltatul pocăit Felipe, care moare cu umbra tristeţii întipărită pe chip din cauza foamei; visătorul poet don Federico – suflet generos şi gratuit, minat în actele lui de dorinţa dăruirii şi ajutorului acordat aproapelui său – de care, cum este şi firesc, se va găsi imediat cine să profite; misterioasa vrăjitoare şi doftoroaie Librada.

În ciuda umorului şi a vor vei cu care Lazarillo îşi povesteşte peripeţiile, tristeţea şi amărăciunea, prezente în orice roman picaresc ce a avut întotdeauna curajul adevărurilor amare, răzbat uşor pentru că Lazarillo nu este de fapt un om vesel. Nici nu poate fi, dacă ne gândim la cele spuse de Pío Baroja cu privire la spanioli, şi anume: *„Pentru mine, unul din lucrurile cele mai triste din Spania este că spaniolii nu pot fi frivoli, nici joviali”*. Poate că lucrul cel mai trist ar fi ca spaniolii să devină frivoli şi joviali.

Atunci ar înceta să mai fie spanioli, ar trebui să renunţe la adevărata lor consolare şi glorie, care este arta de a nu putea fi nici frivoli, nici joviali.

Iată de ce „*toate produsele noastre materiale şi intelectuale sunt dure, aspre, dezagreabile* – spune Pío Baroja în continuare. *Vinul este tare, carnea proastă, ziarele plictisitoare şi literatura tristă*”. Cela este şi rămâne, în acest sens, un scriitor spaniol, latura lui tradiţională îmbinându-se deopotrivă cu cea clasica şi cu cea modernă. Aceste trei coordonate ale literaturii lui, evidente încă de la apariţia primului său roman, *Familia lui Pascual Duarte*, în 1942, şi atât de prezente în noua versiune a vieţii lui Lazarillo, nu vor fi părăsite de el nici mai târziu, chiar dacă uneori va pendula mai accentuat spre una sau cealaltă, dând în aparenţă iluzia ruperii acestei unităţi care îl caracterizează. Tradiţionalist, îşi întoarce privirea spre Spania; clasic, Cela conturează personaje-eroi; modern, epoca pluteşte în nedefinit, scăpând unei precise încadrări istorice; tradiţionalist, reia o ambianţă picarescă, pregnant iberică; clasic, eroul cărţii îşi povesteşte viaţa chinuită într-o naraţiune

simplă, rectilinie, adesea fără subtext; modern, viziunea picarescă este colorată de accente tremendiste care reprezintă o *„oscilaţie între un realism viguros, demascator, care îl apropie de marii maeştri ai genului picaresc, şi un naturalism exacerbat şi anarhic”*[3] (cum ar fi în cazul cărţii de faţă episodul nebunului care îşi spânzură părinţii, sau manevrele drăceşti ale vrăjitoarei), dar atmosfera operează ca o prezenţă obscură şi tentaculară, ostilă sau indiferentă asupra psihologiei fluctuante a personajului, pictura peisajului este subtilă, imaginea acută şi densă, cuvântul are o expresivitate şi o stringenţă verbală necunoscută odinioară.

IRINA RUNCAN

NOILE ISPRĂVI ŞI NECAZURI ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

Câteva cuvinte despre carte

Vreau ca, odată scrisă, această cărticică să vadă lumina tiparului, deoarece cred că va fi multora de

3 Ileana Georgescu, op. cit., p. 246.

folos să cunoască împrejurările prin care am fost nevoit să trec nu o singură dată, dacă vor fi pricepute în linişte şi aşa cum mi s-au întâmplat: una după alta şi fiind preocupat în toate de cinste şi bună creştere, care au fost regulile vieţii mele, deşi uneori nevoia le-a îngropat atât de adânc, încât ar fi greu să le cauţi şi, fiind lucru anevoios, ar fi vesel să le găseşti.

Cartea este scurtă ca şi cea a bunicului meu, dar cred că e mai bine aşa, deoarece ar fi fost un păcat de neiertat să adaug fleacuri care ar fi ascuns miezul, şi deoarece dacă e bună e şi mai bine să fie scurtă, fiindcă despre lucrurile bune se vorbeşte puţin, şi dacă e proastă cu atât mai mult e bine să fie scurtă, fiindcă în felul acesta am să-mi atrag mai puţine bârfeli. Şi bârfeala nu ţine seama de nimic, chiar dacă lumea nu are dreptate.

Dacă sfânta providenţă se va purta şi pe mai departe cu mine ca până acum, se pare că mai am înaintea mea mulţi ani de viaţă, şi făgăduiesc să pun la punct câteva fleacuri rămase neîndreptate care cu siguranţă mi-au scăpat, de îndată ce le voi cunoaşte şi voi fi învăţat gramatica, pe care acum – variola la

bătrâneţe – m-am apucat s-o învăţ. Până atunci, fie cum o fi, şi iertate fie-mi boacănele şi neghiobiile ce mi-au scăpat printre crăpăturile pe care puţinele mele cunoştinţe mi le-au lăsat în cap şi în creier.

Şi atâta tot, deoarece cred că a scrie aşa, despre lucruri fără miez şi fără să povesteşti amănunte, este cu mult mai greu decât *îţi închipui*.

CARTEA ÎNTÂI

În care eu, Lázaro, povestesc cum cred că am venit pe lume şi unde şi din cine mă trag.

Cotrobăind odată printre hârtiile unui stăpân evreu, spiţer şi – dacă dăm crezare celor răi de gură – de asemenea jugănit, în slujba căruia am avut nenorocul să fiu, am dat într-o bună zi peste o carte ce vorbea despre un anume Lázaro de Tormes, care cu siguranţă o fi şi murit, şi care dacă mai trăieşte trebuie să fie tare bătrân, judecând după lucrurile pe care le spune.

Cartea nu dă numele autorului, ceea ce mă cam plictiseşte, nici anul când a fost scrisă, şi astfel tot ce-am reuşit să aflu a fost rodul presupunerilor mele şi, e limpede, nu-i demn de încredere.

Totuşi, această carte mi-a făcut o mare bucurie, pentru că pe mine mă cheamă tot Lázaro şi sunt din acelaşi ţinut, şi pentru că, de vreme ce providenţa n-a vrut să-mi dea taţi cunoscuţi, ci doar candidaţi cu duiumul, îmi place să cred că acel Lázaro a fost bunicul meu – şi aşa am să-l şi socotesc de acum înainte – şi fiul unor părinţi cu nume şi prenume cum le-a lăsat Dumnezeu.

Nu sunt din acelaşi loc cu bunicul meu, nici din Tejares, ca străbunicii mei, ci din Tormes, de vreme ce, după cât se pare, locul unde am văzut pentru prima oară lumina soarelui a fost în Ledesma, tot în provincia Salamanca – trebuie să fie de atunci vreo câţiva anişori, al căror şir l-am pierdut însă.

Pe mama n-am cunoscut-o la chip, dar din auzite da, şi încă din belşug, şi acum când ştiu despre ea lucrurile pe care le ştiu, cred că ar fi fost mai bine să nu le fi ştiut niciodată.

Cum totuşi nu vreau să trec nimic sub tăcere, iată ce ştiu de rău şi de bine, şi cine ştie dacă e adevărat sau nu.

Cei mai mulţi dintre autori spun că prenumele ei

era Rosa, şi numele López, şi că era o fată fercheşă, înfloritoare şi plină la trup, pe vremea când am venit eu pe lume.

Era, cum se spune, fată la toate în casa perceptorului, şi nu ştiu precis ce înţelegea el prin aceasta, deşi mă tem că mai mult decât cerea cuviinţa, şi că punea în această expresie şi în pântecul mamei ceva care nu se scoate uneori fără primejdie.

Oricum şi întrucât mie nu mi-ar plăcea să fiu urmaşul nici unuia care să fi trăit din sudoarea altora, îmi rămâne totuşi o speranţă că nu mă trag dintr-un asemenea trup, dacă mă gândesc doar că oricare altul, dintre cei mulţi pe care gura lumii i-a numit ibovnici ai mamei, a întrebuinţat aceleaşi mijloace ca şi perceptorul, şi cine ştie dacă nu mai tari sau mai eficace.

Un alt logodnic de-al doñei Rosa a fost don Serafin Serrano, un cofetar ce era consilier comuna, care mi se pare prea nevinovat spre a fi tatăl meu, căci, dacă dăm crezare zvonurilor, bietul de el nici măcar nu speria pe cineva şi nu făcea decât să-i dăruiască mamei pesmeciori dulci ca să se lase pipăită

pe decolteu.

Se spune că acest don Serafin a progresat cu timpul şi a sfârşit aşa cum bărbaţii, chiar dacă sunt cofetari, nu trebuie să sfârşească niciodată.

De asemenea a fost un timp om de vază un hamal din gară, de fel din Santander şi om rău, căruia i se spunea – fiindcă îi lipsea un ochi, deşi nu pricep de ce – Răpăială, lucru care îl mânia şi-l făcea să dea drumul la ocări ce-i ţâşneau din gură ca beţivului vărsătura.

Mai curând cred că sunt fiul lui Răpăială, căci pe lângă că era zdrahon şi-un găligan, se pare că se împreună cu mama în mijlocul drumului, loc pe care l-am socotit întotdeauna foarte rodnic, nu ştiu dacă din cauza grabei sau a tăriei patului.

Pe vremea când mama voia să aibă o situaţie mai bună şi să se facă doică, a urmat la rând un anume Froilán Quinterio, de meserie muncitor la şosele şi de fel din Betanzos, de unde a trebuit să emigreze din cauza nu ştiu căror încurcături cu celebrul căpitan Sánchez, în urma unei partide de cărţi. Froilán mai ajutase pe nişte fete care voiau să aibă o situaţie mai bună, şi cum a avut noroc şi le-a aranjat bine după

numai câteva încercări, l-au poreclit cel Sigur.

Se pare că cel Sigur, care era împovărat de copii, se ajuta ca să-i hrănească cum se cuvine cu ceea ce câştiga făcând pe armăsarul de la fetele care aveau să devină doici şi pe care îşi lua obligaţia să le convingă nevastă-sa, Dorinda, zeloasă să obţină fonduri pentru familie.

Cu siguranţă că mamei i-a făcut serviciile gratuit, asta şi ţinând seama de trupul ei înfloritor. Cel puţin aşa vreau să gândesc, căci nu-mi vine să cred că ar fi fost proastă, ci mai curând prea vioaie. Şi la urma urmei, dacă Froilán era sigur, de ce n-ar fi fost tot aşa oricare altul, chiar dacă ar fi trebuit să insiste puţin mai mult?

De îndată ce s-a trezit cu mine în pântec, mama a început să aibă grijă de mine, lucru pe care nu l-a mai făcut niciodată din clipa când am venit pe lume, şi, asta după cum se ştie, ca să nu facă din mine un schilod şi să nu-şi năruiască frumoasele planuri. M-am născut, am supt de la pieptul mamei două săptămâni atât lapte cât a vrut să-mi dea, şi cum la sfârşitul acestui răstimp s-a ivit o casă din Salamanca, unde stă

până a socotit că e mai bine să mă lase pe mine să postesc decât să nu-l alăpteze pe fiul ei, a plecat acolo, lăsându-mă în grija unor păstori care aveau tot atât de puţine mijloace pe cât de multă bunăvoinţă pentru nenorocirea mea.

Tatăl meu, Răpăială, cel Sigur, sau cine dracu' o fi fost, n-a vrut să audă de mine, şi mama, Dumnezeu ştie dacă nu cumva ca pedeapsă pentru egoismul ei, a murit de tifos după patru ani când – e tot o întâmplare! – se gândea să mă ia la ea, după cum spune doña Matilda, mama fratelui meu de lapte Desiderio, azi avocăţel în Valladolid şi individul cel mai neghiob şi nerecunoscător care mi-a fost dat să-l văd vreodată.

Gândindu-mă la prima amintire din copilărie, mă văd agăţat de ţâţa unei capre, mama mea adoptivă, cea care mi-a dat căldură când eram lipsit de căldură, lapte când eram flămând şi înclinaţiile ei, când îmi venea atât de uşor să mă înclin, fraged şi sugaci cum eram.

Dacă m-am purtat vreodată urât în viaţa mea, vina s-o poarte pornirile care, după cum se spune, se

moştenesc de la doici.

De la bun început, e o mare diferenţă între a fi supt de la ţâţa unei capre sau de la cea a unei oi, căci în această viaţă – de asta sunt sigur – e mai bine să împungi cu coarnele decât să behăi, şi să faci mai curând precum capra decât precum oaia.

Cum aşa mi-a fost dat să mă dezvolt, laptele de capră mi-a priit de minune, şi am crescut cam murdar, e adevărat, dar viguros şi puternic ca un stejar. Când aveam doar câteva luni, păstorii au început să-mi dea supă de pline cu vin, ca la cai, hrană sănătoasă şi caldă pentru lunile de iarnă, foarte grele în acest ţinut, şi care are avantajul că obişnuieşte trupul cu vinul prost, cu ceea ce se dobândeşte întotdeauna, pe lângă unele obiceiuri ce îndepărtează urâtul nărav al beţiei, o aromă care alungă duhurile rele ale bolilor. Ceea ce este sigur este că aceste supe mi-au prins de minune, şi că bolile, dacă ar fi să nu ţinem seama de vreo două, trei fără importanţă, m-au respectat totdeauna.

Beţiile nu mi s-au mai părut cu totul de lepădat, şi cu ruşine şi îmbujorat la faţă trebuie să mărturisesc

că numărul acelor beţii pe care le-am pus la cale de-a lungul anilor trebuie să fi fost atât de mare, că le-am pierdut socoteala, deşi cred, ca să mă liniştesc cu gândul, că fără deprinderea din primele luni petrecute cu păstorii de capre, numărul lor ar fi fost mult mai mare.

Când am fost în stare să mă ţin pe picioare şi am învăţat cele două, trei năravuri de care e nevoie pentru ca să te asculte caprele, au început să mă lase în colibă ca să îngrijesc câte un animal bolnav, sau să mă distrez curăţind cartofi, sau să am grijă de focul pe care fierbea ciorba, îndeletniciri cu care am devenit în acelaşi timp păstor şi rândaş de bucătărie, şi nu spun şi hoţ pentru că, în ciuda prilejurilor ispititoare care au prisosit, m-am gândit întotdeauna că trebuie să cinstesc gospodăria săracă a ocrotitorilor mei. Acela care îşi jupoaie prietenii, fără să fie strâmtorat, trebuie socotit de neam prost, căci dăm zilnic peste necunoscuţi de care ne putem folosi fără să ne-o scoată pe nas.

La cinci ani m-am căptuşit cu vărsat, care a fost gata să mă bage, dacă nu în mormânt, ceea ce nu prea

e la modă pe povârnişurile acelea, atunci într-o groapă la piciorul unui stejar sau tufan, loc ceva mai obişnuit, dar care de fapt e acelaşi lucru. Această boală m-a slăbit, sleindu-mi puterile, şi m-a lăsat mai găurit decât un ciur, cu urme care m-au necăjit mult fiindcă toată lumea mă întreba mereu câte ceva şi fiindcă afară de asta după puţin timp mi-au pus din această cauză porecla urâtă de Ciupitul, cu care mă cunosc mai mulţi oameni decât aş vrea eu. M-am înzdrăvenit stând o săptămână şi jumătate în coliba cea mică, hărăzită bunelor obiceiuri, şi nefăcând altceva decât să mănânc când oboseam, să dorm ca să mă odihnesc, şi luând apoi totul de la început.

Când m-am făcut bine toţi au văzut că mă înălţasem cu aproape o palmă, ceea ce le-a fost de ajuns ca să creadă că au de-a face cu un bărbat şi să mă ia cu ei la treabă. Bărbat cu adevărat nu eram, dar pot să garantez cu mândrie că pe vremea aceea am ajuns s-o cred, cum o dovedeşte zelul cu care munceam şi piatra cu care i-am scos un ochi de la douăzeci de paşi fiului lui Mellado, un băiat mai mare ca mine, lovitură de care îşi mai aminteau încă nu

demult cei de prin Ledesma.

Meritul loviturii n-a fost că l-am lăsat chior, lucru nu prea greu dacă ai puţin noroc, ci că aruncasem piatra pe sub braţ.

Comerţul cu vite fiind o meserie grea şi văzând bine că viaţa tihnită de copil luase sfârşit pentru mine, m-am silit să mă obişnuiesc cu obiceiurile păstorului, ceea ce am reuşit cu ajutorul timpului, şi dacă n-am izbutit înainte a fost din cauză că m-am împotrivit totdeauna să mă pun singur pe treabă.

Baciul acelor păşuni şi al ocrotitorilor mei păstorii de capră era un individ urât, tare ţigănos la faţă, puţintel la trup deşi cu o mare înclinare spre cele rele, flecar şi certăreţ, care era numit Lucas şi poreclit ledul, dar numai pe la spate, căci în faţă ar fi fost primejdios.

Lucas ăsta m-a privit întotdeauna cu ciudă şi, cum era de felul lui rău de gură, nu scăpa niciun prilej să nu-mi povestească de mama – nu numai de ea, ci şi de judecata ce-o merita – lucru care mă făcea să roşesc şi chiar să plâng, cine ştie dacă nu cumva pentru că o găseam de fapt adevărată.

Am căutat întotdeauna să mă port cu băgare de seamă cu el, căci acum sunt sigur că la prima boacănă m-ar fi deşelat cu ciomagul.

Din pielea unei vite căreia îi secase laptele şi pe care am omorât-o, şi cu ajutorul sfaturilor bune ale lui Sebastián, un păstor care a fost întocmai ca un tată pentru mine, am izbutit să-mi fac nişte pantaloni călduroşi, cu părul pe dinăuntru şi partea tăbăcită pe dinafară, ca să se scurgă apa când plouă: cu ei am umblat câţiva ani, mândru de parcă ar fi fost de catifea.

Cum purtam brâu! chiar pe la subţiori şi pântecul mi-era acoperit şi la căldură, se vede că aveam pe atunci nişte digestii foarte bune, de vreme ce toţi ceilalţi mă vedeau cum creşteam pe zi ce trece. Purtam pe umeri un cojoc făcut dintr-o blană de oaie moartă pe care o găsisem şi care îmi încălzea pieptul atât de tare, încât jumătate din an îl purtam atârnat de traistă, iar în picioare îmi pusesem nişte opinci pe care Lucas Iedul le aruncase de vechi ce erau, după ce le scurtasem zdravăn şi le tot potrivisem ca să scot ce era stricat.

Pe cap am purtat întâi şi-ntâi un basc, cu mai multe găuri decât un balcon, ce mi-a ţinut doar atâta timp cât am izbutit să găsesc ceva mai bun, şi asta a fost un chipiu dăruit de un ofticos ca să-l las să sugă lapte agăţat de ţâţa unei capre până s-o sătura, lucru pe care i l-am îngăduit, nu atât pentru chipiu, cât pentru că mă gândeam că fac o operă de caritate.

Întrucât păstorii s-ar fi putut să nu gândească la fel ca mine, l-am băgat să sugă în coliba cea mică, şi, cum ugerul nu se golea şi el părea că nu se mai satură de supt, mi-a venit foarte greu să găsesc o scuză când i-am văzut pe oameni că se apropiau coborând pe povârniş.

Omuleţul, cine ştie dacă nu cumva de teamă să nu-l pună să vomite laptele, a plecat zorind pe cărare cu mersul lui prăpădit, şi a izbutit să se ascundă după nişte pietre înainte de a fi văzut, dându-mi mai întâi chipiul ca răsplată.

Când păstorii m-au văzut acoperit ca un nobil cu acea podoabă care, deşi îmi ajungea până la ceafă, lăsa imediat să se vadă de ce soi era, m-au întrebat ce-i cu ea şi unde o găsisem, la care a trebuit să le

răspund că o adusese vântul, ceea ce n-au crezut, dar i-a făcut să râdă în hohote şi să nu mă mai întrebe nimic.

— Ce pui de lele, cum le mai născoceşte! spuneau ei.

Partea proastă a fost când au vrut să mulgă capra care n-a mai avut decât un ţâr de lapte şi ţâţele-i erau calde încă şi care bine s-a mai răzbunat pentru învoiala ce-am vrut s-o închei pe seama ei, deoarece dacă n-am scuipat laptele pe care l-am furat după ciomăgeala pe care am primit-o, înseamnă că aşa a vrut Dumnezeu.

Pe ofticos, deşi mi s-a spus că era de prin partea locului, nu l-am mai văzut de atunci, fapt pentru care trebuie să-i fie foarte recunoscător Creatorului, deoarece m-am jurat atunci să scot, aruncând cu pietre-n el, suprapreţul pe care păstorii m-au pus să-l plătesc pentru cozoroc, lucru pe care, dac-aş putea, naiba ştie dacă nu l-aş face şi astăzi.

După ce am încasat loviturile şi am plâns toată noaptea fără încetare, a început să mi se înfiripe în minte ideea să fug, lucru pe care n-am vrut să-l fac

înainte de a avea niscaiva bănişori strânşi în pungă, cu care să merg mai la sigur.

Cum duminicile primeam câte un real de la doña Blasa cea Stearpă ca să-i car acasă un urcior cu lapte, cu care nu prea puteam să prosper, a trebuit s-o tot lungesc cu comerţul ăsta până când doi ani mai târziu, într-o seară pe când păzeam o turmă de vite ce mânca lujeri şi crengi de copaci într-un goruniş, am avut norocul să dau peste un săculeţ cu şaisprezece duros, pe care l-am ascuns în sân şi am avut mare grijă să nu dau nimănui socoteală.

Pierderea săculeţului cu pricina a fost amintită cu toate amănuntele, ba s-a oferit chiar şi o recompensă aceluia care, găsindu-l, l-ar înapoia, dar mi s-a părut mai prudent să fac pe niznaiul, căci, după cum m-am gândit, premiul n-ar ajunge niciodată să valoreze cât cei şaisprezece duros dinăuntru.

Cu această sumă şi încă vreo şapte pe care îi strânsesem, era de ajuns ca s-o porneşti în lume.

Am căutat fără grabă prilejul, care s-a întâmplat să se ivească la începutul iernii, într-o dimineaţă pe când coboram minând vitele la păscut.

Nu se luminase încă de ziuă când am apucat-o în cu totul altă direcţie decât tovarăşii mei, pe cât de grăbit pe atât de hotărât, şi pe cât de prevăzător pe atât de înfricoşat, de vreme ce, dacă aş fi fost ajuns din urmă, cu siguranţă n-aş mai povesti acestea acum.

Cu cei douăzeci şi trei de duros şi unsprezece reali cât aveam la mine, credeam că nu voi muri niciodată de foame, deşi cine ştie dacă nu cumva de pe urma vreunei ciomăgeli, a loviturilor cu vâna de bou sau a rănilor pricinuite de alicele paznicului. Ceea ce urmează să mi se întâmple în viitor, numai Dumnezeu ştie şi nu spune nimănui.

Cu siguranţă lumea e mare, deşi nu chiar atât cât aş fi crezut atunci, dar nici banii pe care îi aveam cu mine nu erau chiar o nimica toată, mai ales pe vremea aceea.

Pe păstori nu i-am mai văzut şi nici n-am mai avut vreodată poftă să-i văd. Le păstrez recunoştinţă pentru că mi-au dat de mâncare, dar dragoste, ceea ce se numeşte dragoste, n-am izbutit niciodată să le port.

Servitorul dumneavoastră avea pe atunci opt ani împliniţi, vârstă tocmai bună ca să începi să judeci.

CARTEA A DOUA

În care povestesc cum arăt şi câte ceva despre culoarea feţei şi despre statură.

Chiar dacă ordinea ar cere să urmeze cele începute şi să povestesc acum, făcând să-mi treacă din nou timpul pe dinainte, cele ce mi s-au întâmplat la señor David după ce am fost nevoit să-i părăsesc pe primii mei stăpâni, cred că ar fi mai bine să-mi iau libertatea să vă povestesc cum arăt pe dinafară, căci pe dinăuntru numai Dumnezeu ştie, şi să vă mai povestesc care sunt semnalmentele mele în caz că mă pierd.

După cum mi s-a spus în armată, am în înălţime un metru cincizeci şi nouă, ceea ce cu siguranţă nu-i mult, dacă ne gândim că sunt unii şi mai înalţi, dar nu-i nici puţin dacă observăm că unii sunt şi mai scunzi.

Eu mă împac cu statura mea, pentru că ar dovedi proastă creştere să încerc să îndrept mistria Tatălui nostru fără de moarte şi pentru că în afară de asta şi dacă mă gândesc bine, nu sunt nici atât de mic ca să fiu nevoit să merg cântând ca să nu mă calce cineva, nici atât de mare ca să fiu silit să mă aplec când intru

pe uşă.

Nu sunt nici firav, nici plin la trup, şi astfel se poate spune despre mine că nu-s nici gras, nici slab, şi sunt croit, dacă nu cu înţelepciune, în schimb cu anumită discreţie.

Am un colorit sănătos, pielea mi-e arsă de soare şi tăbăcită de toate vânturile, de la cele de răsărit, care sunt de obicei îngheţate, până la cele ale lui señor David, pe care le-am socotit întotdeauna calde şi înfumurate şi, dacă nu mi-ar fi rămas de la vărsat semnele astea miei, zău că n-aş fi urât, cu ochii ăştia castanii şi chica bogată şi neagră.

Braţele şi picioarele mele sunt puternice şi drepte, laba piciorului lată şi mare, cine ştie dacă nu de atâta mers, şi palmele aspre, deşi nu lungi.

De-a curmezişul frunţii deasupra ochiului stâng am un semn uşor cam de patru degete de la o vină de bou care m-a plesnit acolo, şi sub urechea de pe aceeaşi parte mai păstrez încă urma unei tăieturi pe care o am de la un ticălos ce-a vrut cu tot dinadinsul odată în Avila să mă însemne cu vârful cuţitului, de parcă aş fi fost toiag sau centiron.

Zâmbetul mi-a apărut pe buze de tot atâtea ori ca şi lacrimile în ochi, şi astfel zbârciturile de pe faţă pot dovedi la fel de bine bucurie sau durere, după lumina şi căldura cu care le priveşti.

Pentru a isprăvi portretul nu-mi rămâne să spun decât că sângele meu trebuie să fie probabil curat, deşi nu-i cunosc obârşia, deoarece n-am avut niciodată coşuri ori spuzeli, şi chiar dacă nu e atât de limpede ca cel al unui duce, nu-l am însă nici atât de murdar ca cel al leproşilor, al ţăranilor sau al negrilor corciţi cu leproşi. Ceea ce, dacă ne gândim bine, nu e puţin lucru şi nici ceva atât de puţin important ca să fie dat uitării.

CARTEA A TREIA

În care îl îndrum pe cititor ca să poată merge cu mine cât timp am mers cu señor David, fără să-l înspăimânte firea de hoţoman, felul de lighioană, nici mirosul de porc.

Era pe înserat şi peste câmp se întindeau umbre negre.

La început, când n-am văzut lângă mine pe nimeni la care să mă uit, vreun stăpân ori prieten cu

care să vorbesc, sau, în sfârşit, vreun jupân care să-mi tragă o mamă de bătaie sau să mă scuipe, mi-a fost frică pentru prima oară în viaţă.

Am privit la crestele munţilor şi-am ascultat zgomotul vântului prin mărăciniş.

M-a cuprins un fior de bucurie când mi-am pipăit pieptul şi am auzit răsunând în palmă bătaia ritmică a inimii. Eram pe-atunci un copil şi astăzi sunt bătrân, dar îmi amintesc aceste întâmplări cu o statornicie vrednică de urmat.

Când m-am liniştit m-am uitat la cucuveaua care ţipa în frunzişul atrăgător al unui stejar pitic, la liliacul care urmărea ultima insectă zburătoare, la broasca râioasă care izbea sinistru pământul ca un ciocan de otravă.

Cum n-am ajuns niciodată la un rezultat bun, luând lucrurile prea în serios, de îndată ce-am izbutit să risipesc primele temeri m-am hotărât să încerc să râd, fapt pentru care am căutat nişte imagini vesele ce mi-au redat imediat bucuria.

Un ofticos sugând la o capră, Lucas Iedul făcându-şi nevoile, sau doña Blasa cea Stearpă

numindu-l laş, vrăjitor şi neghiob pe bietul ei bărbat, sunt lucruri în stare să alunge teama cea mai mare şi să provoace râsul cel mai vesel.

Aşa am făcut, şi atâta haz am izbutit să fac, încât, după ce mi-am recăpătat încrederea, oboseala a chemat somnul şi acesta mi-a înfrânt voinţa, şi în cele din urmă am adormit buştean lângă o râpă din apropiere.

Când m-am trezit, era încă noapte şi stelele străluceau deasupra capului; câteva clipe m-am gândit dacă nu cumva oi fi mort şi transportat în cer, într-atât de dulce şi de plăcută era starea pe care răcoarea dimineţii o dădea trupului meu, şi de suavă liniştea pe care muzica ce-o auzeau urechile mele – prima pe care o auziseră în viaţă – o dădeau sufletului.

Am ciulit urechile şi am auzit, adus de o adiere, un concert dulce şi îndepărtat care numaidecât mi s-a părut cântat de-un instrument nobil ca pântecul mârşav.

Am rămas culcat şi-am aşteptat cu răbdare să se ivească primele raze ale dimineţii, şi când acestea au început să pună stăpânire pe câmp, mi-a fost dat să

văd cum trei oameni, cu o înfăţişare ciudată cum nu mai văzusem şi nici n-aveam să mai văd vreodată, se dedicau meseriei lor de muzicanţi, cu o silinţă ce de multe ori m-am gândit cât de folositoare mi-ar fi fost s-o fi dobândit în anumite împrejurări.

Cum sforăitul şi dormitul meu, după cum se vede, au fost mai tăcute decât suflatul, scârţâitul şi veghea lor, am izbutit să nu-şi dea seama că mă aflu în apropiere până când am vrut să mă înfăţişez lor, şi în felul acesta am putut, dindărătul unor tufişuri de deasupra râpei, să-i contemplu în voie şi să-mi dau bine seama de obiceiurile lor ciudate.

Tustrei erau bătrâni şi bărboşi: unul avea barba albă, cel cu flautul; altul barba căruntă, cel cu fagotul, şi altul barbă neagră, cel cu vioara.

Purtau nişte haine cârpite de catifea reiată, cămăşi cărora nu li se mai ştia culoarea, cingători negre sau colorate, iar pe cap, cei doi care îşi puneau ceva pe cap, violonistul şi flautistul, aveau nişte pălării înalte şi ciudate, cine ştie poate jobenuri la vremea lor, deşi acum arătau ca nişte coşuri de sobă umede şi nelustruite.

Aşezaţi în cerc se străduiau să-şi facă instrumentele să cânte, şi au izbutit cu atâta avânt, încât ceea ce la început era suav şi spiritual, a ajuns atât de tare şi de insistent, încât mă mai mir şi-acum că nu s-a auzit gălăgia în Salamanca.

Când s-au oprit şi au scos un burduf cu vin, m-am gândit că sosise timpul să mă prezint, şi aşa am şi făcut fără să pomenesc vreun sfânt căruia să-i fiu credincios – pe care atât de tânăr fiind nu-l avem – nici vreo ursitoare naşă, pe care n-am avut-o nici atunci când eram copil, nici acum când sunt copt la minte.

Priviţi de aproape, muzicienii aveau o înfăţişare şi mai ciudată decât de la distanţă, şi gândiţi-vă cât de murdari trebuie să fi fost dacă mizeria de pe ei a atras atenţia unui băiat care nu strălucea prin curăţenie.

Când m-au văzut, s-au oprit din îndeletnicirea de a bea din burduf şi m-au privit cu ochi aproape înspăimântaţi.

— De unde ai ieşit? m-a întrebat cel cu barba albă, care apoi mi-am dat seama că era cel mai important.

— Păi vedeţi dumneavoastră, stăpâne, am

răspuns cu respect, se spune că merg pe al optulea an de când am ieşit din pântecul mamei.

— De acolo am ieşit cu toţii, mi-a spus sentenţios, fiecare din al mamei lui, vreau să zic, dar nu asta te întreabă acest umil apostol al adevărului.

Am început să tremur când l-am auzit rostind aceste cuvinte ciudate, fiindcă am crezut că am de-a face cu un nebun sau un ucigaş care-şi spintecă victimele, dar m-am liniştit îndată dându-mi seama că, în câmpul acela, dacă toţi trei ar fi fugit după mine nu m-ar fi prins niciodată, şi văzând pe buzele-i vineţii zâmbetul drăgăstos cu care mi-a spus:

— Dar, cum îţi spun, nu din acest loc pe care-l respect, nu din pântec, chiar dacă e rodnic, te întreb dacă ai ieşit, ci de unde dracu' ai ajuns până aici, căci nici fraţii mei nici eu nu te-am auzit venind.

De ceea ce a trebuit să răspund cum m-am priceput mai bine nu-mi mai amintesc acum, dar cred că le-am dat lămuriri discrete, dacă mă gândesc că puţin timp după aceea îmi dădeau să beau din burduf şi mă întrebau dacă voiam să învăţ ştiinţa muzicii.

Cel care mi-a vorbit astfel mi-a spus că

prenumele lui era cel al regelui David, iar numele de familie cel al unui fabricant de cuie care se numea Andrade şi care fusese tatăl lui, dar că poporul, necunoscător în ale genealogilor, se mărginea în cazul cel mai bun să-i spună señor David şi în cel mai rău, Belbecelul arb – care în graiul lui galician, însemna Berbecelul alb – poreclă ce-o respecta din modestie şi ca să facă un sacrificiu.

Nici în ceea ce priveşte cuvântul alb nu exista vreo îndoială, deoarece din numeroasele fire de păr ce i se vedeau niciunul nu era de altă culoare, şi nici în ceea ce priveşte cuvântul berbec, căci dacă îl compari cu un animal, niciunul nu i se potrivea mai bine, dar în ceea ce priveşte berbecelul am stat mult pe gânduri, deoarece întotdeauna am crezut că señor David avea mai curând ceva de berbec de prăsilă decât de berbecuţ, aşa cum avea mai curând ceva de om bătrân şi matur decât de băiat tânăr şi plângăreţ.

Dar lucrurile sunt cum sunt, şi trebuie luate aşa şi nu altfel.

Pe fraţii lui, cum le spunea el, mi i-a prezentat cu mare ceremonie, şi mi-a spus numele şi poreclele lor

cu asemenea bună creştere, încât aveai impresia că te afli printre cavaleri.

— Acesta, îmi spuse arătându-l pe cel cu fagotul, îmi urmează în vârstă şi ştiinţă, şi se numeşte Tomás, după prenume, ca apostolul care s-a îndoit de adevăr, şi Suárez, după numele de familie al mamei lui, căci nu-şi aminteşte numele pe care-l purta tatăl său. Cântă la fagot, cunoaşte graiul păsărilor, se pricepe la ştiinţa stelelor, ştie să aprindă focul frecând două lemne, şi în ciuda bărbii mai face încă salturi mortale pline de graţie. Nimeni – adăugă cu mare risipă de mister – în afară de Atoatefăcătorul care le orânduieşte pe toate, de mama care l-a născut şi care l-a botezat, de noi cărora ne-a spus şi de tine, căruia îţi spunem acum, nu ştie că adevăratul lui nume este atât de nobilul şi de frumosul Tomás Suárez, şi oamenii, din neştiinţă, îi spun Cachimbo, nume care nu înseamnă nimic.

Se opri o clipă, privi munţii şi spuse:

— Frumoasă dimineaţă! Ce zici?

— Da, domnule, foarte frumoasă.

— După cum spuneam, ani în şir am fost mâhnit

crezând că-i ştie numele şi jandarmeria şi satul lui, care e Boñar, din regatul León, dar slavă Domnului, temerile mele erau neîntemeiate.

În timp ce vorbea Belbecelul arb, Cachimbo sau Tomás Suárez stătea plin de respect, cu ochii ţintă la picioare, şi a vorbit doar când i-a spus señor David să spună ce prevestea ciocârlia în faptul dimineţii despre prezenţa mea acolo, ca un înger vestitor, după cum zicea el, în învălmăşeala din inima lui.

Tuşi puţin ca o oaie şi cu glasu-i sonor şi subţire ne asigură că ciocârlia vestea primejdii şi trei pesete, cuvinte care au fost de ajuns pentru ca cei doi prieteni ai lui să se năpustească pe arăturile dimprejur, cu privirea aţintită în pământ, timp de aproape un ceas, poate ca să se lămurească dacă nu cumva în privinţa pesetelor se înşelau atât pasărea cât şi prietenul.

Când s-au întors, la fel de mofluzi cum plecaseră, señor David l-a liniştit cu fraze drăgăstoase pe Cachimbo şi i-a spus să nu se îngrijoreze, deoarece, dacă n-a găsit cele trei pesete, asta era cu siguranţă pentru că nu căutase bine.

Cel cu vioara, care mi-a fost prezentat mai

neclar, şi pe care şeful îl lua mai puţin în seamă în toate privinţele, mi-a spus că numele lui era Abraham şi că arcuşul pe care-l avea în mână era ca foamea, căci făcea maţele să cânte, având însă un merit pe care foamea nu-l avea, anume că scotea zgomote şi sunete din maţele moarte şi uscate, şi nu din stomacuri încă umede, deşi pe moarte şi obosite.

Imita perfect din gură orăcăitul broaştelor, cântecul cucului şi foşnetul vântului într-un lan de grâu, şi spunea cu multă mândrie că era urmaşul direct al unui vicerege din Indii care se numea Bantabolin, bărbat ce-a murit în ciudata bătălie purtată cu metisul Jesusito, care era înţeles cu diavolii din adâncuri.

Toate poveştile pe care mi le-au spus muzicanţii mi-au rămas fixate în memorie ca şi cum mi le-ar fi ţintuit acolo, şi asta nu ştiu dacă din cauza creierului meu tânăr sau a născocirilor fistichii pe care mi le povesteau, ceea ce-i sigur însă e că nu cred c-am uitat vreun fapt mai de seamă.

Spre amiază, un nor gros ce s-a aşezat deasupra capetelor noastre şi-a vărsat noianul de ape cu atâta

putere, încât tot pământul părea o tobă, şi noi, cum n-aveam decât o mantie ca să ne învelim, ne-am acoperit cu ea capetele, aşezaţi în cerc ca iepele când se apără de lup şi cu fundurile afară, deoarece, prin partea asta, guturaiul nu intră niciodată, după cum spunea Belbecelul arb.

După ce-a trecut norul, s-au întors la instrumente să vadă dacă nu le-a stricat apa, şi cu toţii am reaprins focul lângă care a trebuit să ne uscam părţile prea ude ale trupurilor noastre pe care zeghea nu le acoperise.

Abraham mi-a povestit în continuare că bunicul lui Bantabolin a fost vrăjit de vicleşugurile vătămătoare ale metisului Jesusito, care, văzându-se prins într-o luptă serioasă, şi când Bantabolin era gata să-l înfrângă, l-a scuipat cu acid – căci această otravă era saliva lui – drept în creştet, aprinzându-i părul, şi că atunci când strămoşul lui şi-a dus mâinile la cap ca să atingă focul, el a folosit cu viclenie prilejul ca să-i reteze gâtul din două tăieturi, căci e lege că aşa după cum regilor trebuie să li se dea trei lovituri de sabie pentru a le îndepărta capul, viceregilor, cum era bunicul lui, le sunt de ajuns două, iar celorlalţi

muritori, ca el şi ca mine, le e de ajuns una singură. După cum spune legenda, capul viceregelui Bantabolin a rămas cu ochii deschişi şi gura zâmbitoare, şi avea atâta farmec, încât cele două soţii ale metisului Jesusito, metisa Esmeralda şi metisa Sirena, care nu erau înţelese cu diavolul, au murit de durere când bărbatul lor s-a dus să le arate darul, pedepsind astfel trădarea care a lăsat Indiile fără cârmuire.

Fără îndoială că această istorie despre bunicul violonistului nu mi s-a părut prea adevărată, dar cum omului părea că-i place să mi-o povestească şi în viaţă minţim destul ca să nu mai suportăm şi minciunile celorlalţi, m-am prefăcut că-l cred, lucru pentru care mi-a mulţumit, dar mie nu-mi era greu deloc şi primeam pentru asta două-trei sardele afumate, bucăţi de pastrama şi câteva felii de pâine drept recunoştinţă. Domnul orânduieşte lucrurile în aşa fel încât oamenii binevoitori să se ajute între ei.

Cu señor David şi prietenii lui am stat aproape patru ani încheiaţi, timp în care, în afară de faptul că am cutreierat satele şi câmpiile, mi-a fost dat să învăţ

vicleşugurile stăpânilor mei, atât cele bune, ca muzica şi conversaţia (care aveau să-mi aducă servicii aşa de mari), cât şi cele rele, înţelegând prin aceasta, bunăoară, dibăcia de-a hipnotiza găinile doar privindu-le de la douăzeci de metri, sau aceea de-a grohăi întocmai ca porcii, ceea ce n-ar însemna nimic rău dacă n-ai avea de gând să-i aştepţi cu un sac drept căluş şi-un cuţit bun de înfipt în inimă în spatele stâncii unde îi mâna puţin curiozitatea lor greoaie şi în aceeaşi măsură restul, adică ştiinţa noastră vicleană.

După ce m-au primit în tovărăşia lor cu obligaţia de a face tot ce mi se poruncea şi dreptul de-a nu avea niciunul în afară de cele pe care ar fi vrut să mi le dea ei – şi timpul a dovedit că dacă nu mi-aş fi luat câte unul, aş fi pierit – am pornit-o şi am bătut drumurile prin împrejurimi, şi degrabă mi-a fost dat să văd că protectorii mei artiştii nu erau atât de spirituali cum păreau la prima vedere, ci, în schimb, oameni practici şi ageri, şi obişnuiţi cu prisosinţă să se aleagă cu un câştig în veşnica şi înverşunata luptă de zi cu zi.

Cât timp m-au considerat paj sau slugă au uitat felul lor rafinat şi studiat de a vorbi şi s-au dovedit la

fel de josnici şi de spurcaţi la gură ca şi vechii mei stăpâni, purtare firească la care renunţau când se întâlneau cu un străin, comportându-se cu el din nou afectat, îi vorbeau de păsări şi de aştri, şi-i povesteau isprăvile lui Bantabolin.

Se purtau urât unul cu altul, dar preferau să nu se despartă pentru că formau un grup unit. Când se certau, era ştiut că acela care va încasa în cele din urmă loviturile eram eu, dar nu le port pica, căci era firesc. După ani de zile, când am ajuns să am şi eu un servitor, am făcut la fel, şi cred că nici lui nu i-a părut rău; pe moment nu-i place nimănui să-i arzi un dos de palmă peste gât sau un picior în fund, dar cu vremea, dacă eşti slugă, recunoşti în cele din urmă că pentru asta eşti făcut, şi înduri.

În general, duceam o viaţă zbuciumată, dar puteam s-o suport. De mâncare nu era întotdeauna, asta aşa-i, dar emoţii mereu. În ţinutul acela, pe măsură ce ne apropiam de hotar, îndeletnicirea noastră era să furăm de la unii contrabandişti şi să le vindem altora. Lucrul nu era prea greu; contrabandiştii erau oameni simpli, locuitori de prin

satele învecinate, care ţineau marfa în văgăunile din râpe şi se duceau s-o ia cu siguranţă numai după ce-o vânduseră. Secretul era să-i distrezi şi de asta se ocupau Belbecelul arb cu flautul şi Cachimbo cu fagotul, în timp ce Abraham şi cu mine îi jefuiam. Lui Abraham, care cunoştea pe de rost parte din văgăunile de prin jurul lui Fuentes de Oñoro, îi era uşor să găsească marfa. Greul venea după aceea, când trebuia s-o vindem, şi în mai multe rânduri a trebuit să aruncăm totul în mijlocul câmpului de frică să nu cădem în mâinile carabinierilor. Când puneam mâna pe un câştig serios se ştia că ne aşteptau zile şi uneori chiar săptămâni întregi de huzur, căci stăpânii mei, cum e legea printre artişti, hoţi şi căutători de comori, semănau mai curând cu nişte greieri distraţi şi zăpăciţi decât cu nişte albine harnice sau cu niscaiva furnici prevăzătoare.

De la ei am rămas cu prostul obicei să nu păstrez niciun han pentru ziua de mâine – căci se pare că Dumnezeu vrea să fie mereu azi – şi în felul acesta astăzi sunt sărac ca nerozii, după ce mi-au trecut prin mâini de-a lungul vieţii ceva bănişori, ceea ce-i mai

grav fiind că de ele nu s-a lipit niciunul, nici de buzunar, şi ceea ce-i şi mai dureros încă e că n-o poţi spune cu capul sus şi nu poţi da vina pe cinste. Căci dată furi şi risipeşti, iată unde ajungi: la sărăcie şi amărăciune.

Îmi amintesc că într-un sat bine cârmuit, primarul, om cu scaun la cap, care se îngrijea de averea locuitorilor, ne-a spus să alegem între piatra de hotar a comunei sau închisoare, alegere la care n-am stat pe gânduri, după cum este uşor de presupus.

Acestea s-au petrecut în Barba de Puerco, pe râul Águeda, de unde am fost izgoniţi, răpindu-ni-se în treacăt din traistă doi cocoşei de fel din Aldea del Obispo, morţi săracii cu o seară înainte, în timp ce treceam prin satul lor.

Când i-am părăsit le-am făgăduit, dacă nu să ne străduim să-i răscumpărăm, lucru ce ni se părea puţin cam primejdios şi un ţel aproape de neatins, atunci să-i răzbunăm cu vârf şi îndesat pentru o cârmuire atât de tiranică, şi astfel, după ce-au început stelele să strălucească neclintite pe cerul întunecat, am intrat vicleneşte în sătuc şi, amintindu-ne că se numea

Barba de Puerco, în faţa bărbilor, deşi adormite, ale tuturor locuitorilor, am înhăţat un porc pe care atât de greu l-am făcut să tacă, încât atunci când am izbutit, cadavrul lui era singurul din sat care tăcea. Au tras clopotele, au asmuţit câinii împotriva noastră, ne-au urmărit cu împuşcături şi pietre, dar cum noaptea ţinea cu noi, am izbutit să scăpăm teferi şi sănătoşi, deşi fără porc şi cu frica-n oase.

În zori, înţepeniţi de frig, fără să ne fi oprit nici măcar o singură clipă, eram pe un dâmb şi în faţa noastră se afla sătucul Lumbrales, unde am avut ciudata aventură cu nebunul, întâmplare care şi astăzi mă înfioară ori de câte ori mi-o amintesc. S-a întâmplat – şi faptul n-ar fi avut mare importanţă în sine dacă nu ne-ar fi speriat – că ducându-ne să ne odihnim şi să bem puţin vin într-un han de pe partea dreaptă cum intri în sat, s-a apropiat de noi un băiat care arăta mai degrabă a flăcău şi care ne-a rugat în cuvinte cuviincioase să-l ajutăm, căci tatăl lui îl părăsise. Ne-a mirat faptul că un bărbat atât de sănătos şi de puternic ca un stejar să cerşească mila plângându-se de abaterea săvârşită de tatăl lui, dar

cum eram obosiţi şi prăpădiţi, şi în satul acela era mai bine să le fini pe plac decât glumeţi[4], ne-am uitat la señor David, care scotea în mare grabă o monedă din batistă.

— Dumnezeu să vă răsplătească, domnilor, acolo în împărăţia Cerurilor, ne-a spus băiatul; când o să am destui bani, am să-i cheltuiesc pe toţi pe-o slujbă.

— Poate pentru păcatele dumitale? îl întrebă Cachimbo.

— Nu, domnule, căci Dumnezeu m-a iertat pentru păcatele mele.

Mi s-a părut cam ciudat răspunsul, dar cum voiam să ne odihnim, şi nu să stăm de vorbă, am împins uşa întredeschisă a hanului şi ne-am strecurat în tinda întunecoasă şi liniştită.

Era desigur foarte devreme, dar cum cei din toate satele astea se scoală de obicei cu noaptea în cap şi zorii abia mijiseră, am început să bănuim că se întâmplă ceva când n-am auzit niciun glas răsunând pe uliţă sau în han.

---

4 în original joc de cuvinte intraductibil: más valía caer en gracia que ser graciosos (n. tr.).

Băiatul era guraliv.

— Când o să vă obişnuiţi cu întunericul o să vedeţi mai mult.

— Asta şi aşteptăm. Dar oamenii din sat unde-s?

— Au fugit pe câmp; sunt foarte laşi.

— Toţi?

— Aproape toţi. Când se întâmplă ceva aleargă de colo-colo.

— Şi s-a întâmplat ceva? Au venit lupii?

— Nu, domnule, lupii nu mai coboară de mult în sat; de vreme ce acum vitele merg la câmp…

— Aha, am înţeles. Atunci a avut loc vreun furt, vreo crimă?

— Ei aş! Nu, domnule! Ceea ce se întâmplă sunt doar nişte chestiuni de familie. Tata, ştiţi dumneavoastră, care era foarte greu de cap; şi mama vitregă, care era o târfă şireată. Iată-i.

Într-adevăr, ne obişnuisem cu întunericul şi, în spatele nostru, atârnaţi de-o bârnă, se găseau tatăl şi mama vitregă a băiatului. Picioarele le atârnau cam la o palmă şi jumătate de pământ, şi moartea părea că-i lungise. Există morţi cărora li se întâmplă lucruri de

neînchipuit.

Cei trei stăpâni ai mei s-au aruncat asupra lui, l-au prins şi l-au legat. Pe urmă, când le-am aşezat pe o banchetă, a spus:

— Sus mai sunt şi alţii; nu ştiu dacă au murit… oamenii ăştia sunt foarte laşi. Am ieşit cu puşca pe uliţă şi au rupt-o cu toţii la fugă…

Bietul nenorocit se vedea că-i nebun de legat, dar la etaj mai era o bârnă şi două slujnice atârnate de ea. Acum, când îmi amintesc de el, mi se pare că umblă un nebun pe stradă, şi nu ştiu dacă să râd sau să încep să tremur. Aşa-i toată viaţa!

Atunci când s-a întâmplat, am rămas încremenit

— La fel de încremenit ca şi stăpânii mei – şi toţi patru n-am dormit aproape o săptămână.

— Dacă ăsta izbuteşte să afle vicleşugurile metisului Jesusito! îi spunea în glumă Belbecelul arb lui Abraham.

N-am isprăvit bine să-l legăm, că am şi auzit pe uliţă un zgomot care aducea cu o îndepărtată gălăgie de oameni ce se apropie, şi când ne-am dus la poartă să vedem despre ce era vorba, – aşa cum bănuiam –

ne-am întâlnit cu o ciudată gloată înarmată cu tot soiul de arme, care a amuţit şi a încremenit la o distanţă prevăzătoare când a văzut că, în locul nebunului, eram noi patru cei care ieşeam din han.

— Unde e Julián? ne-a strigat cel care părea că porunceşte, şi care după aceea am aflat că era primarul.

— Dacă cel pe care-l numiţi Julián e acela care spânzură oameni, le răspunse Belbecelul arb, îl găsiţi aci înăuntru, cu mâinile şi picioarele legate fedeleş; dacă e altul, nici eu nici fraţii mei nu vom şti să vă dăm socoteală.

— Luaţi seama să nu ne înşelaţi!

— Aşa cum există un Dumnezeu care face soarele să strălucească, la fel de adevărat e şi tot ce vă spun! Mă predau oamenilor dumneavoastră până când vă daţi seama şi singuri!

— Nu e nevoie, căci cuvintele dumneavoastră par foarte sincere.

— Aşa şi sunt.

Dacă ne-am fi apropiat de grup, oamenii ar fi avut mai multă încredere, şi, ca să le dăm mai mult

curaj, am făcut semne cu mâinile că eram neînarmaţi, ne-am îndepărtat de poartă şi ne-am aşezat în mijlocul drumului ca să-i facem să vadă că nu voiam să ne apărăm, ci doar să isprăvim cu toată povestea şi să ne odihnim, căci asta şi doream de fapt.

Când au ajuns la douăzeci de metri, s-au oprit din nou şi au ieşit din rând primarul şi încă doi, care au vorbit în şoaptă cu stăpânii mei, şi apoi, rămânând eu la uşă, au intrat în han, lucru ce trebuie să fi fost născocirea lui Lucifer însuşi, căci nebunul, cum i-a văzut, a început să răcnească şi să tremure şi să facă spume la gură, iar ei să se sperie şi să ţipe ca muierile şi să alerge de colo-colo, fără să găsească ieşirea, şi cei de afară, auzind gălăgia şi crezând cu siguranţă că era vorba de o cursă, s-au năpustit asupra casei cu puştile şi praştiile, în aşa fel încât n-a mai rămas niciun geam întreg şi nicio ţiglă la locul ei, şi s-ar fi năruit casa cu ei dacă în toată harababura aceea cei şase bărbaţi n-ar fi izbutit să se întâlnească în ogradă şi n-ar fi venit împreună, în chip de ariergardă, să-i liniştească pe atacanţi. Unul din ăştia, cuprins de beţia apropiatei victorii, a fost totuşi greu de potolit şi

de convins că stăpânii mei erau prieteni şi partizani ai satului, şi nu ai duşmanului său, dar de el a avut grijă primarul, ajutat de autoritatea sa şi de argumentele nimerite pe care le trâmbiţa răcnind atât de tare, încât cred că s-a auzit până în locurile sfinte unde, după cum se spune, a trăit Domnul nostru Iisus Hristos pe când a umblat, aşa cum umblăm noi acum străbătând această vale a plângerii şi a nenorocirilor.

Pe bietul Julián l-au găsit mort şi ciomăgit, dar medicul legist a spus, când i-a făcut autopsia, că toate ciomegele şi tăieturile de cuţit le-a primit după ce murise. Mai bine că a fost aşa.

Când a venit în sat domnul judecător cu toată curtea lui de slujbaşi şi alaiul de jandarmi, i-au dat jos fără întindere pe tatăl, mama vitregă şi pe cele două slujnice ale lui Julián; şi locuitorii, nu ştiu dacă pentru a sărbători Dumnezeu ştie ce ciudată reprezentare a sângelui vărsat sau doar din spirit de imitaţie, fapt e că au început şi ei să dea jos din hornurile vetrelor tot soiul de caltaboşi, de şunci, de lebărvurşti, de cârnaţi, salamuri, tobă şi alte mezeluri, cu care – dacă în cele din urmă cei ce le avuseseră au rămas fără ele –

deocamdată am ieşit cu toţii în câştig.

Cachimbo ne spunea că providenţa e aceea care orânduieşte lucrurile astfel – cu chibzuinţă pentru plăcerea şi folosul celor buni – şi că, dacă noaptea trecută n-am fi fost urmăriţi ca nişte pungaşi, acum ne-am fi aflat încă la jumătatea drumului, căci. Nimic nu zoreşte pasul mai mult ca teama de ciomăgeală.

— Şi într-adevăr nu spui minciuni, prietene Cachimbo, i-a răspuns Abraham, ci adevărul şi încă unul mare, căci, cu mulţi ani în urmă, stricându-mi burta cu nişte struguri stropiţi cu piatră vânătă pe care i-am mâncat şi care nu erau ai mei, şi încercând să mă lecuiesc de răul acesta cu singurul mijloc care mi-a venit în minte, şi anume să dau afară din mine tot răul ce-mi prisosea în trup, s-a întâmplat ca stăpânul – care era un cleric voinic, bărbos, din La Montaña – să treacă pe lângă mine şi să mă descopere murdărindu-i viţa, şi nici n-a apucat să se uite bine la mine, că am şi văzut bâta în care se sprijinea, şi răul mi-a trecut ca retezat de la rădăcină, iar eu am pornit-o cu izmenele în mână, întocmai ca un copil mic, şi am luat-o la goană pe drum în jos.

— Nici tu nu spui minciuni, Abraham, căci eu am aflat de un păstor care, stând pe vine să-şi facă nevoile, a primit de la tovarăşul lui ştirea că trenul îi ciopârţise măgarul, ceea ce a fost de ajuns ca să i se urce rahatul şi să nu mai coboare cincisprezece sau douăzeci de zile.

— Pentru că sunt unii care asigură că o sperietură poate avea efect opus, mă înţelegi, Cachimbo, dar cred că emoţia îţi opreşte burta şi apropierea ciomagului te face să-ţi mişti mai repede picioarele. Belbecelul arb, care în timp ce prietenii lui filosofau în felul acesta şi purtau asemenea conversaţie nu ne spusese nici un singur cuvânt, m-a chemat în grupul în care se afla împreună cu domnul primar, cu domnul judecător, cu sergentul de jandarmi şi alte autorităţi.

— Băiatul pe care-l vedeţi este înfiat de mine şi-i feciorul unei surori de-ale mele. Biata de ea îşi iubea atât de mult ţara încât a murit de durere tind a aflat cele întâmplate în Cuba[5]. Tatăl lui tot acolo a murit…

5 Referire la războiul hispano-american din 1898, când Spania a pierdut ultimele colonii, printre care se afla şi Cuba.

şi nimeni nu i-a fost recunoscător. Ce să faci!

— Mai sunt şi oameni cinstiţi! spuse primarul.

— Mai sunt, da, domnule! zise secretarul primăriei.

— Ce uşor ar fi fost să se aranjeze toate astea! oftă sergentul de jandarmi.

Belbecelul arb zâmbi.

— Păi îl vedeţi şi dumneavoastră: umblă cu mine, care sunt sărac şi nenorocit, cutreierând nesfârşitele drumuri ale patriei. Dar nu-mi pare rău că mă întovărăşeşte. Doar e copilul surorii mele.

Mă apucase cu mâinile-i groase de subsuori şi mă ţinea aşa, şi eu mă uitam în jos şi mă arătam umil, căci îmi dădeam seama că dacă aş fi spus o nechibzuinţă m-ar fi gâtuit ca pe-o păsărică.

Domnul primar, care era tot atât de bun la inimă pe cât de dur la înfăţişare, a spus că sau nu va putea face mare lucru sau va îndrepta acea strâmbătură, şi făcând acest lucru pe măsură ce vorbea, l-a pus pe secretar să-l cheme pe Simón, care – saşiu cum l-a adus maică-sa pe lume şi cu piciorul drept mai scurt cum l-a lăsat sergentul, sunt ani de-atunci, când l-a

trântit de pe gardul cimitirului – s-a înfăţişat cu căciula într-o mână, aşa cum cerea respectul cuvenit, şi cu trâmbiţa în cealaltă, aşa cum cerea îndeletnicirea, şi după ce a ascultat cele spuse de primar, a început să sufle în tub, ceea ce i-a făcut pe toţi să tacă, şi celor care au vrut să-l asculte le-a fost dat să audă strigarea cu care a început nenorocirea mea când se cuvenea să mă gândesc că avea să fie primul pas spre fericire. Căci lumea, zic, a tăcut, şi crainicul Simón, după ce a sunat de trei ori şi a dus un picior înainte, a dat drumul cuvintelor, pe care toţi le-au încuviinţat cu plăcere şi pe noi ne-au umplut de bucurie.

— Asta zic şi eu că e bun, îi spunea în şoaptă domnul primar secretarului; mult mai bun decât Juan, ţi-am spus eu. Ăstuia îi sunt dragi cuvintele, şi dacă ar fi pus mâna pe el cei din Salamanca, sunt sigur că ar fi ajuns foarte departe.

— Da, domnule primar, şi eu cred la fel. Şi în ceea ce-l priveşte pe Juan, acum ştiţi de ce vă spuneam acele lucruri. Căci datoria este sfântă, domnule primar, şi dumneavoastră ştiţi asta mai bine

ca oricine.

— Da, prietene, acum te înţeleg. Acum ştiu că eşti un om pe care te poţi bizui totdeauna în vreo încurcătură şi la primejdie.

— Mă măguliţi, domnule primar. Şi bine spuneţi ca Simón ar fi ajuns departe; căci alţii compun versuri cu mai puţin meşteşug şi scriu cărţi cu mai puţină patimă. Şi ăsta îşi rosteşte cu smerenie strigările bine zise şi bine chibzuite, şi dacă l-ar ispiti trufia – Doamne Dumnezeule, să nu facă lucrul ăsta – cred că până şi versuri ar fi în stare să potrivească.

Pe când primarul şi secretarul terminau de vorbit în taină, se şi auzea în depărtare, pe drumul dinspre munţi, sfârşitul celei de a treia vestiri, şi Simón scuipa ca să-şi dreagă glasul pregătindu-se să spună că tustrele autorităţi dădeau fiecare în parte câte zece reali din buzunarul lor ca să ne sprijine, şi că domnul primar spera că oamenii din Lumbrales, care dăduseră întotdeauna dovezi de caritate, aveau să ajute cu cât i-ar lăsa inima ca să îndrepte trista situaţie a orfanului – acela eram eu – pe care cu atâta dragoste l-au oploşit cei ce-au salvat populaţia de-o

catastrofă – căci aceştia erau stăpânii mei, iar Julián, flagelul – şi acum erau oaspeţii cei mai folositori din câţi trecuseră vreodată prin sat.

Cachimbo şi Abraham, care stătuseră mai departe, când au auzit cum stau lucrurile, au holbat ochii cât cepele şi, dacă nu s-ar fi uitat Belbecelul arb la ei, dându-le de înţeles că trebuie să tacă, cu siguranţa ar fi făcut o gafă.

Celelalte două autorităţi la care se referea domnul primar, şi care ar fi trebuit să contribuie cu încă zece reali din banii lor, erau domnul judecător şi domnul sergent de la jandarmerie, care au făcut ochii la fel de mari ca şi Cachimbo şi Abraham – chiar dacă din alt motiv – şi oricât de rău le-ar fi părut, au scos pe rând cele douăzeci şi cinci de monede pe care le-au aruncat în colţul de unde se ridicau pomenile.

Oamenii din sat au trecut pe acolo şi, unii mai mult, alţii mai puţin, au pus bani în aceeaşi grămadă pe care stăpânii mei o urmăreau cum creşte, cu un mare şi foarte tăinuit entuziasm.

Văzând, după mormanul adunat, că suntem bine plătiţi, primarul a spus că e în regulă, că ajunge, că

pentru un orfan şi pentru ocrotitorii lui e destul, şi că nu se cuvine să capete mai mult, deoarece trebuie să te întinzi cât ţi-e plapuma, pe când ceea ce-i prea mult strică vieţile şi conştiinţele.

Nu ştiu unde se termină linia de mijloc şi începe lipsa de cumpătare, dar presupun că cei douăzeci şi opt şi ceva de duros pe care i-au strâns cu toţii ca să mi-i dăruiască erau – se vede – o sumă mare, întrucât, dacă în urma acestui fapt vieţile noastre nu s-au stricat mai mult decât erau, în schimb conştiinţele noastre au fost pervertite de zgârcenie.

Vorba e că stăpânii mei s-au păruit chiar în noaptea aceea, şi asemenea lucruri au ajuns să-şi spună şi strigând atât de tare, încât oamenii, care sunt gata mai curând să creadă lucrurile rele pe care şi le spun cei ce se ceartă, decât lămuririle cinstite şi conversaţiile tihnite ale celor paşnici şi visători, au ajuns să gândească atât de urât despre această bandă incit dacă stă pinii mei nu şi-ar fi luat zborul înainte de ivirea zorilor, binefăcătorii lor din ziua anterioară ar fi avut grijă să-i închidă cu aripile bine tăiate, în ograda unde nu scapă niciun cocoş.

Sunt de acord cu hotărârea stăpânilor mei de-a nu mai fi rămas în Lumbrales nici măcar un ceas în plus atunci când lucrurile începuseră să se cam încurce, cu toate că aş fi preferat atunci, chiar dacă nu m-ar fi luat cu ei, să-mi lase ceea ce era al meu – sau ceea ce socoteam eu c-ar fi trebuit să fie – adică partea ce mi se cuvenea din colectă.

Lucru sigur e că economiile mele au zburat odată cu ei, şi m-am trezit acolo singur, dator pentru o noapte la han şi fără o leţcaie în buzunar sau ceva pe mine care să valoreze vreun ban.

Când eşti foarte tânăr, cum eram eu pe atunci, faci adeseori cele mai mari nechibzuinţe, şi una din ele

— Cea pe care am deplâns-o atunci în Lumbrales – a fost aceea de a-i crede cinstiţi şi oameni de cuvânt pe cei dintr-o bucată, câtă vreme experienţa te învaţă mai apoi că cinstea şi respectarea cuvântului dat nu ţin de vârstă, nici de vreo stare sufletească sau trupească, ci sunt probabil nişte virtuţi la fel de rare ca şi leii la noi în munţi. Partea ce-o socoteam a mea – căci aici voiam s-ajungem – s-a adăugat în buzunarul

Belbecelului arb la economiile mele, şi acum îmi amintesc fără prea multă furie sfaturile pe care mi le dădea şi în care credeam orbeşte.

— Oamenii sunt răi şi mârşavi, fiule, şi dacă miros că ai ceva parale la tine, văzându-te aşa tinerel şi sfrijit, sunt în stare să-ţi facă un mare rău ca să te jefuiască. Adă banii la mine, căci la pieptul meu sunt mai în siguranţă, şi când ai vreo nevoie, nu te ruşina să-mi ceri ceea ce e al tău, căci – dacă nu-i pentru o cheltuială nesăbuită – am să ţi-i dau înapoi.

Asemenea predici îmi ţinea şi atât de răi şi de numeroşi mi-i zugrăvea pe hoţi, încât neîncrederea firească pe care o aveam faţă de el a dispărut, iar săculeţul şi-a schimbat – abia pe urmă am văzut, când nu mai era nimic de făcut, că pentru totdeauna – nu numai brâul, ci şi stăpânul Dar, în sfârşit; vă povesteam că am rămas în sat singur, dator şi sărac, şi locuitorii, care cu o zi înainte fuseseră atât de drăgăstoşi, când au aflat că Belbecelul arb, Cachimbo şi Abraham mă furaseră, nu numai că n-au trecut de partea mea, cum credeam, ci s-au grăbit să mă insulte pentru singurul delict de care puteam fi învinuit, şi

care s-a dovedit a fi acela de-a nu avea nici legătură de rudenie cu señor David, şi nici tată care să fi luptat în Cuba sau vreo mamă moartă de durere. Dumnezeu mi-e martor că pe oameni nimeni nu-i poate înţelege.

— A, haimana, îmi spuneau, vasăzică aşa, nici taică-tu n-a murit apărând patria, nici tu nu eşti orfan cinstit! O să-ţi arătăm noi înşelătorie! O să te-nvăţăm noi minte să mai râzi de nişte oameni cumsecade!

Eram sfios şi înspăimântat, şi aşa şi arătam, şi cred că numai în felul ăsta am izbutit să le potolesc furia şi să-i fac să-mi îngăduie să trăiesc printre ei, fiind băiat la toate şi neprimind de nici unele în timpul celor câteva luni pe care le-am petrecut cu acei oameni şi care mi se pare că au fost destule.

Unii erau buni, alţii răi – după cum se poate lesne bănui – şi din acea perioadă nu mi-au rămas prea multe cicatrice, ceea ce nu-i puţin lucru.

Dar Lumbrales era un sat care nu te îndemna la nimic, şi neastâmpărul meu era prea mare ca să încapă în el.

Într-o dimineaţă de vară – pe la jumătatea anului – fără să scap de nimeni, căci n-aveam de cine pentru

că mi se iertase totul, cu capul sus şi o pline de casă drept ban în pungă, am pornit-o pe şosea în direcţia pe care o are Calea lactee noaptea, şi m-am oprit puţin înainte de-a ajunge la malul râului Yeltes, unde am întâlnit un nou stăpân care să mă ocrotească mai departe şi cu care mi s-au întâmplat isprăvile pe care vreau să le povestesc mai jos.

CARTEA A PATRA

*Care tratează despre liniştea pe care sufletul meu a găsit-o plimbâ*ndu-*mă pe malul râurilor, şi care vorbeşte şi* despre *cugetările pocăitului Felipe*.

Se vedea foarte desluşit şirul de plopi negri ce însemnau cursul râului Yeltes, când ochii mei au descoperit un bărbat şezând pe o piatră şi despăduchindu-se; era gol până la brâu şi atât de slab, încât aducea chiar cu imaginea morţii sau cu prevestirea foamei. Părea absorbit de ocupaţia lui, şi cum nu dădea semne că ar vrea să isprăvească în ziua aceea, am preferat să-l întrerup şi să mă prezint singur, fără să mai aştept să mă vadă.

— Să dea Domnul să avem o zi bună, domnia-voastră şi cu mine! i-am spus eu. Nu vreau să vă

stânjenesc, ci doar să-mi îngăduiţi să privesc cum omorâţi păduchii, dacă asta vă e voia.

— Da, fiule, mi-a răspuns, fă ce pofteşti, iar dacă nu mă stânjeneşti, mă voi purta cu tine la fel de bine ca şi cu toţi semenii mei. Nu-mi spune domnia-voastră, căci nu-mi place, şi apucă batista aceea pe care vrea s-o ia vântul. Iubeşti natura şi minunăţiile ei?

— Da, domnule; pe amândouă.

— Şi râurile zgomotoase pline de păstrăvi gustoşi?

— Da, domnule, de asemeni.

— Văd că eşti un tânăr cu o fire aleasă şi probabil că în privinţa asta semeni cu mine. Ai familie?

— Nu, domnule.

— Mai bine pentru tine, căci astfel n-ai s-o pierzi. Eu am avut o soţie care a înnebunit şi a plecat în munţi.

— Ducă-se pe pustii!

— Nu, fiule, mai bine să spunem „Dumnezeu s-o aibă în pază”, şi să nu ne îndepărtăm de malul râurilor. Iubeşti liniştea sufletească?

— Mai presus de orice, domnule.

— Atunci să nu te înfunzi niciodată în munţi; urmează cursul apelor şi ai grijă să nu mergi niciodată pe marginea lor, dacă sunt atât de mari că nu le poţi trece prin vad.

— Da, domnule! am să vă urmez sfaturile, ba chiar o să vedeţi în ce măsură am s-o fac, dacă, cum spuneţi, îmi îngăduiţi să vă însoţesc.

Schimbând asemenea cuvinte sau altele asemănătoare, ne-am cunoscut şi împrietenit, şi stăpânul meu cel nou – pocăitul Felipe, cum îşi zicea singur cu modestie – mi s-a părut de la început un suflet curat, ceea ce m-a bucurat până în adâncul sufletului, căci în privinţa pungaşilor îmi fusese de ajuns să am de-a face cu muzicanţii, care mi-au pricinuit atâta rău.

— Ascultă, fiule, continuă să-mi spună, eşti deja mare ca să te speli, şi mi se pare că n-o faci. Gândeşte-te că jegul, deşi opreşte sângele când curge dintr-o rană, are microbi şi alţi viruşi de-ai bolilor, şi că, dacă păduchii se omoară strivindu-i între unghii, microbii scapă, pentru că se bagă în păr şi în cutele pielii. Fii curat, căci nu te costă mare lucru, şi spală-ţi

trupul în ape cristaline, deoarece e mai bine să preîntâmpini decât să vindeci – cum a spus înţeleptul rege Solomon – şi nu-ţi foloseşte la nimic să fii acoperit de slin ca o lespede de grajd. Gândeşte-te că luna e cu atât mai frumoasă cu cât apare mai clară, şi mai gândeşte-te că un om curat este ca un fluture ce zboară, în timp ce altul murdar este urât ca o lighioană târâtoare.

Asemenea dragoste pentru curăţenie mi-a atras oarecum atenţia, deoarece nu mă gândisem niciodată că apa ar folosi la ceva mai bun decât la creşterea broaştelor, dar trebuie să mărturisesc că, deşi la început mi se părea cam rece, şi după ce eram curat mă simţeam de parcă aş fi fost dezbrăcat, atunci când am prins slăbiciune pentru ea şi pocăitul m-a învăţat să înot, am ajuns s-o îndrăgesc şi s-o preţuiesc mult; cel puţin tot atâta cât şi pe stăpânul meu, pe care l-am iubit şi l-am venerat întotdeauna ca pe un om mare, şi l-am respectat după cum şi merita.

Pocăitul şi-a dat întotdeauna osteneala să-mi desăvârşească educaţia, şi-am auzit de la el asemenea lucruri, încât dacă le-aş fi învăţat, aş fi ajuns astronom

sau naturalist, meserii care dacă – după umila mea părere – nu se bucură de prea multă strălucire, măcar sunt foarte erudite.

— Am descoperit nişte aştri, a ajuns el să-mi spună într-o zi, pe care, dacă nu i-ar fi înghiţit din nou misterioasa umbră de pe lumea cealaltă, mi-ar fi ajuns ca să umplu cu ei o hartă foarte bogată. Mă uit noaptea pe cer, şi cum văd un astru nou, căci pe cei vechi îi ştiu pe toţi cum arată, scot hârtia-n care le ţin socoteala şi-i însemn numele şi distanţa faţă de steaua polară, care este un fel de mamă a tuturor stelelor.

— Da, domnule.

— Şi când nu am în cap numele lui, lucru ce se întâmplă rar, rostesc dintr-o răsuflare de cinci ori în şir „Slăvit fie Domnul”, ca şi cum aş sughiţa, şi-mi apare în faţa ochilor o lumină în care citesc foarte desluşit numele noii stele.

— Da, domnule.

— A fost una, se numea Suptonga pentru că era femelă, care s-a tot învârtit nopţi în şir pe întreaga boltă cerească, până când a dispărut. Era la patru degete în dreapta stelei polare, dar nu i-am văzut

niciodată locul însemnat pe vreun plan, nici numele ei trecut în vreo geografie.

— Da, domnule.

— În León am povestit toate astea unui învăţător ce-mi fusese prezentat, care, departe de a mă ajuta să răspândesc descoperirea, şi-a bătut joc de mine şi de ştiinţa mea şi m-a întrebat dacă nu vreau să învăţ regula de trei simplă. Aşa sunt luaţi în bătaie de joc oamenii ce zboară pe aripile ştiinţei şi umblă fără preget în căutarea adevărului!

— Da, domnule.

— Cred şi eu că da, fiule. Ţi-a plăcut cum am spus asta despre „aripile ştiinţei”?

— Da, domnule; e foarte frumos.

— Dar nu-mi aparţine, fiule; trebuie să-ţi spun adevărul şi să nu mă fălesc cu meritele altora. Am auzit-o la un veterinar din Cuenca – ţinut îndepărtat prin care aşijderi am umblat – şi de atunci m-a însoţit totdeauna cu credinţă şi nu mi s-a şters niciodată din minte. Ceea ce îmi aparţine cu adevărat este asta cu „fără preget”, care pare că sună bine aici. Nu e aşa?

— Da, domnule; aşa e.

— Ei bine, băieţaşule, cum îţi spuneam: învăţătorul din León nu m-a crezut şi mi-a râs în nas. Deşi ai putea gândi altcum, nu i-am făcut niciun rău; nu l-am pârât nici domnului guvernator pentru că sprijină ignoranţa, şi nici domnului episcop pentru că tăgăduieşte puterea Domnului, Dumnezeul nostru. M-am gândit că propria lui josnicie e cea mai bună pedeapsă şi l-am lăsat să plece. Numai cerându-şi iertare va primi într-o zi îndurarea noastră! E adevărat?

— E adevărat; da, domnule.

— Şi obişnuindu-i cu binele pe semenii noştri, va sosi ziua, să nu te îndoieşti de asta, când nimeni n-o să mai arunce cu piatra!

Când i-am ascultat la început cugetările, pocăitul mi s-a părut nu numai de o erudiţie neobişnuită – căci aşa l-am considerat întotdeauna – ci şi un spirit grav şi contemplativ, cum şade bine unui om de ştiinţă, şi prea puţin înclinat să-şi bată joc de scăderile celorlalţi, şi poate, cine ştie, chiar mai puţin de ale sale, dar când într-o zi m-a întrebat: „Băiete, crezi în transmigraţia sufletelor?”, m-a cuprins asemenea

teamă şi mi-a picat atunci atât de prost, încât era cât pe ce să-mi pierd graiul şi aproape chiar să rămân locului.

— Stă pine, i-am spus, nu v-aţi gândit că sunt încă prea tânăr ca să ştiu astfel de lucruri şi că am cunoştinţe puţine şi neînsemnate şi nu-mi vine în cap nicio idee sau cuvânt ca să răspund?

— Nu, fiule, nimic din toate astea; căci ştii de pe acum destule lucruri prin simplul fapt că exişti, fiindcă se prea poate ca în tine să se afle spiritul unui sfânt, unui înţelept sau al unui războinic renumit din antichitate, şi tu să nu ştii; căci şi mai străin încă de adevăr e un cocoş din satul meu, care înainte a fost procurator la tribunal, ba chiar şi deputat provincial, şi astăzi a căzut atât de jos, încât doar providenţa ştie ce sfârşit îi este hărăzit după ce va fi ajuns în oală, potrivit cu legea pe care trebuie s-o urmeze în încarnarea lui de astăzi.

Toate aceste lucruri, auzite în singurătate şi venind de la o persoană atât de ciudată, au trezit în mine pofta să râd; m-au silit mai întâi să zâmbesc din colţul gurii, acolo unde nimeni nu e în stare să-şi

ascundă râsul oricât de mult ar putea să se prefacă, şi cu toate că pentru a rămâne serios şi prevăzător îmi închipuiam – printre alte născociri şi mai înspăimântătoare – că moartea dădea târcoale în jurul capetelor noastre, a venit clipa când n-am mai putut să mă stăpânesc, într-atât de nerăbdător şi de zgomotos devenise râsul, şi i-am dat drumul cum mi-a venit mai bine, dar în felul cel mai urât cu putinţă şi scuipând în timp ce râdeam, fapt care l-a supărat aşa de tare încât m-a certat – ceea ce n-a mai făcut niciodată de atunci – cu nişte cuvinte atât de bine măsurate, încât luate laolaltă ar fi părut o adevărată predică.

— Fiule, a exclamat, fii cu bun-simţ şi nu-ţi bate joc, căci sunt filosof şi om cumsecade, dar dacă te pocnesc cu o castană îţi scot dinţii prin urechi. Ia aminte şi recunoaşte că ai greşit, căci dacă n-o faci singur, am să te ajut eu s-o faci, ceea ce va fi mai rău pentru tine. Să nu-ţi baţi joc niciodată de oamenii mai în vârstă, şi dacă o faci, fă-o în sinea ta şi fără să scuipi, căci saliva foloseşte la pregătirea hranei, şi faţa mea va fi într-o zi hrana viermilor orbi, dar încă n-

a ajuns să fie hrană pentru gâtlejul tău. Ne-am înţeles?

— Da, domnule, ne-am înţeles. Şi vă cer iertare…

— Din toată inima?

— Da, domnule; din toată inima şi în genunchi vă cer iertare pentru că am râs şi v-am stropit cu scuipat.

— Aşa îmi plac tinerii: modeşti şi respectuoşi cu cei mai în vârstă decât ei. Căci tu îmi eşti ca şi un fiu, şi eu sunt ca un tată pentru tine.

Niciodată în viaţă duioşia n-a fost trăsătura mea de căpetenie, dar în aceste împrejurări, când am auzit asemenea lucruri, era cât pe ce să devin sentimental.

Au trecut peste noi zile şi nopţi; dimineaţă după dimineaţă, Dumnezeu s-a tot trezit în zori deasupra capetelor noastre, când zâmbitor şi însorit, când puţin ploios şi gata parcă să plângă; trupurile noastre au îmbătrânit privind apele, care se tânguie şi curg întruna, până când într-o seară – după ce-am trăit împreună o vreme –, pe când ne aflam la confluenţa renumitelor râuri Yeltes şi Huebra, nici prea aproape nici prea departe de Vitigudino, şi după ce lăsasem în urmă cunoscutul munte căruia i se spune al lui

Diego Gómez, şi care se mai zărea, puţin însorit, spre apus, s-a ivit în calea noastră o femeie jigărită şi cu părul ciufulit, nu prea plină la trup în ciuda nenumăratelor zdrenţe de pe ea, şi ţinând sub braţ un cocoşel; zâmbind ca un diavol şi făcând nişte gesturi scandaloase s-a apropiat de stăpânul meu, care, palid şi schimbat la faţă, s-a oprit s-o asculte:

— Haimana şi fiu prost crescut al lui Barrabás! Ia te uită ce mi-ai lăsat, uită-te la el bine! Un pui care când era şopârlă se numea Enrique, şi acum nici chiar mama lui, care sunt eu, nu-l mai poate recunoaşte! Am să reclam la jandarmerie, care apără văduvele! Nătărăule şi necinstitule care-ţi părăseşti astfel femeia pe care ţi-a dat-o Dumnezeu! Îţi şi văd coada, coada şi coarnele de drac care îţi ies prin obraji! Dă-mi un real! Dă-mi un real! Dă-mi un real!

Asemenea nazuri făcea şi atât de încremenit era bietul meu stăpân Felipe, încât am încercat să-l salvez cu nişte cuvinte înţelepte care s-o potolească pe femeie, lucru pe care dacă nu l-am făcut a fost pentru că nu mi-a trecut nimic prin minte.

— Vicleanule, a continuat ea să strige, care înşeli

astfel fetele şi profiţi de ele! Ai să plăteşti toate astea în ziua Judecăţii de apoi! O să te trimită în cazan. Îmi dai un real?

Stăpânul meu era mut de uimire, la fel de mut ca atunci când apăruse ea, şi nu dădea nici realul, nici semne că doreşte să revină la viaţă.

— Stăpâne, i-am spus în şoaptă, în timp ce ea mângâia o clipă penele cocoşelului, şi dacă am şterge-o?

— Taci, băiete, mi-a răspuns aproape fără să mişte din buze, căci înjurăturile îi priesc totuşi sufletului meu. O să se aranjeze totul.

— Şi cei din Ledesma au vrut să facă plăcinte din fiul meu! Crezi că era bine? Şi când era şopârlă îi spuneau: „Enrique, Enrique, ia un chiştoc, ia o bucată de pâine!" Şi tu, om rău ce eşti, o să ai sfârşitul pe care îl meriţi, ai să vezi! Căci nu vrei să mă recunoşti ca soţie, şi Dumnezeu pedepseşte acest lucru! Am coborât din munţi ca să-mi vindec constipaţia cu apele astea folositoare, şi ia te uită unde s-a întâmplat să dau de tine!

Stăpânul meu continua să nu dea semne prea

mari de nerăbdare, şi-mi făcea rău să mă gândesc cum o să se isprăvească toată povestea asta, când pe neaşteptate, şi cât ai clipi din ochi, a pornit în galop spre apă, spunând în acelaşi timp:

— Aruncă-te în apă, băiete, şi vino după mine! Scapă din ghearele ei că o să-ţi scoată ochii!

Nu isprăvise bine să reacţioneze şi să strige aceste cuvinte că l-am şi văzut, cu capul deasupra apei, dând din mâini spre celălalt mal. M-am aruncat după el pentru că mi-am făcut socoteala că atunci când ai de-a face cu doi nebuni, e mai bine să te duci cu bărbatul decât să rămâi cu femeia, şi după mari chinuri, pentru că nu prea ştiam să înot şi hainele îmi atârnau grele după cum şi frigul mă stânjenea, am ajuns până la celălalt mal, unde mă aştepta pocăitul şi de unde drept în faţă o vedeai pe nenorocita aceea, care ţipa într-una mai departe:

— Ticălosule, ticălosule! Dă-mi un real!

Stăpânul meu părea întristat şi un zâmbet amar îi înflorea pe buze.

— Ţi-aminteşti, fiule, că într-o zi ţi-am atras atenţia să nu te îndepărtezi de cursul apelor?

— Da, domnule! acum îmi amintesc.

— Şi că ţi-am spus să nu mergi pe malul râurilor prea late, ca nu cumva să te împiedice dracul să le treci?

— Da, domnule, şi asta mi-amintesc.

— Păi acum vezi de ce îţi spuneam, că eu nu vorbesc ca să mă aflu-n treabă, nici nu dau sfaturi ca să fiu respectat, cum fac stăpânii. Că eu silit simplu din fire, şi dacă glasul îmi este vreodată plin de îngâmfare, asta nu e niciodată fără motiv.

După ce a spus toate astea, a început să umble prin faţa mea, cu privirea aţintită în pământ şi mâinile la spate, şi n-a scos niciun cuvânt timp de cel puţin două ore, ceea ce m-a silit să mă gândesc dacă nu cumva şi-o fi pierdut graiul din cauză că s-a udat, deoarece glasul se vedea că nu, căci fiecare pas al lui făcea munţii să răsune, într-atât îl zguduiau de tare tuşea şi strănuturile.

— Ascultă, Lázaro, a fost nevoit să-mi spună când s-a întunecat de-a binelea, caută nişte crengi de grozamă şi un lemnişor, căci cred că focul o să ne facă bine, deoarece dacă apele astea folositoare despre

care vorbea biata Dolores sunt bune pentru constipaţie fiindcă rup ce e tare, nu sunt la fel de bune şi pentru tuşea care se pare că a pus stăpânire pe mine.

Am găsit fără multă osteneală cu ce să aprind focul, şi cu toate că lucrul cel mai greu a fost să-l fac să ardă – căci eram uzi şi apa şiroia pe noi ca şi de pe bagajul nostru –, după ce am izbutit să-l înteţesc, s-a ridicat o atât de nobilă vâlvătaie însoţită de-o strălucire atât de splendidă, încât am fi zis – dacă nu ne-am fi uitat în spate – că ne aflăm în plină zi.

La căldura focului am început să ne recăpătăm încrederea în viaţă, şi eram deja aproape uscaţi şi refăcuţi când a apărut în faţa noastră, pe nepusă masă, un paznic mustăcios cu o atitudine provocatoare, care ne-a spus în cuvinte puţine dar clare că eram de prisos acolo şi că trebuie să plecăm.

— Înălţimea-ta, a fost nevoit să-i spună stăpânul meu, lasă-ne să ne încălzim trupurile la focul ăsta, că nu facem rău nimănui şi nici terenul de vânătoare n-are de suferit, şi că fără el o să murim, căci suntem înţepeniţi şi uzi leoarcă. Iar dacă exista pe lume trei

lucruri reci, după cum se spune că sunt mina de bărbier, botul de câine şi fundul de femeie, noaptea asta ar fi numai bună pentru cel care s-ar dedica să le studieze ca să le mărească numărul până la cinci: căci celelalte două sunt pielea acestui băiat şi cea a unui scriitor. Luaţi aminte la ce vă spun şi căutaţi să vă îndepliniţi opera de caritate.

— Jupâne, i-a răspuns paznicul, trebuie să înţelegeţi că am fost trimis în mărăcinişul ăsta cu o puşcă la bandulieră ca să veghez la îndeplinirea ordinelor

— Şi că nu e bine să mă-nvoiesc să vă las – deşi până şi inima mi se înmoaie când văd ce duş aţi făcut la vârsta dumneavoastră – pentru că focul ne dă pe toţi de gol, şi dacă pot să mă fac că nu văd şi să nu întreb de un iepure căruia i se văd mustăţile din tolbă, nu e acelaşi lucru şi în cazul ăsta, când sunt sigur că, dacă dumneavoastră şi băiatul ăsta vă încălziţi, eu am să fiu dat afară de pe proprietatea asta.

— E adevărat ce spuneţi, a răspuns stăpânul meu, şi adevărul e o podoabă pentru gura celui care-l rosteşte, dar aş vrea ca în cele din urmă să fim la fel

de uscaţi pe cât de ferită înălţimea-ta de orice rău. Şi eu unul cred că n-ar fi greu să cădem la învoială, căci vorbind oamenii se înţeleg între ei, şi întrebând pe unul şi pe altul poţi ajunge la Roma; eu poruncesc băiatului – care este ascultător şi supus, după cum o să puteţi vedea şi singur – să calce focul în picioare şi să-l stingă, căci în felul acesta flăcările vor dispărea, şi spuza nu trebuie s-o vadă nimeni, iar dumneavoastră vă oferim în schimb tovărăşie şi conversaţie, un loc lângă noi pe acest teren, care fără să fie al nimănui este mai mult al dumneavoastră decât al nostru, şi dacă aşteptaţi cu răbdare să se trezească Dumnezeu dis-de-dimineaţă, o să vă putem cinsti chiar cu o mâncărică bună de iepure sau pui de potârniche.

— Şi iepurele?

— Nu-i nicio piedică, domnule, căci pentru a străbate tot terenul de vânătoare n-avem nevoie de pofta de mâncare, că avem destulă, ci de acea privire ce se face că nu bagă de seamă despre care vorbea înălţimea-ta. Băiete – a spus îndreptându-se spre mine – foloseşte bunătatea acestui domn şi du-te şi pune câte două capcane acolo unde o să întâlneşti o cărare,

şi ia un băţ şi aşteaptă ca ziua să-şi aducă nişte pui de potârniche, cu care s-o saluţi. Fii harnic, căci Dumnezeu ajută pe cel ce se scoală în zori, şi gândeşte-te că mintea e făcută să fie folosită şi să tragi foloase de pe urma ei.

— Într-acolo mă duc, domnule, i-am răspuns; doar ştiţi că sunt ascultător.

Am căutat în raniţă o bucată de cablu cu care să fac capcanele, am tăiat cu cuţitaşul o nuia dintr-un stejar care creştea pe-acolo, şi am pornit-o de-a curmezişul povârnişului în căutarea locului unde să mă aşez ca să păzesc capcanele sau ca să mişc băţul.

Am fost întotdeauna sigur că Cerul îi apără pe cei lipsiţi de ocrotire şi-i protejează pe oamenii binevoitori; dovada am avut-o în ziua aceea o dată în plus, şi foarte adevărată, căci dacă m-am întors la rămăşiţele focului unde mă aşteptau stăpânul meu şi paznicul tot atât de sărac şi cu mâna goală aşa cum plecasem, asta s-a întâmplat – sau cel puţin pe asta dau vina – pentru că nici nu m-am simţit lipsit de ocrotire într-atât de puternic mă închipuiam mâncând de unul singur cei doi iepuri şi cele două perechi de

potârnichi pe care am crezut c-o să le prind fără să izbutesc însă, şi nici n-am dovedit bună-credinţă fiind cu gândul la înşelăciune. Dacă m-aş fi arătat mai supus, poate că alta mi-ar fi fost soarta.

— Unde e vânatul? m-a întrebat stăpânul când m-am întors, la vreo două, trei ore după ce se luminase de ziuă, unde l-ai băgat?

— Señor Felipe, i-am răspuns, păi să vedeţi că tot timpul am umblat speriat şi cu mare grijă, deoarece domnul paznic nimic nu mi-a îngăduit să fac, şi asta îmi tăia aripile, capcanele nici nu le-am pus şi le am aici, iar băţul mi-a folosit doar ca să mă sprijin şi să pipăi terenul.

— Mi se pare, a spus paznicul întrerupându-mă şi adresându-se stăpânului meu, că băiatul ăsta este un prost, pentru că eu n-am spus nimic, nici n-am scos o vorbuliţă, şi se ştie doar că acela care tace încuviinţează. De ce n-ai adus ceva de mâncare?

— Pentru că n-am putut, domnule paznic, căci conştiinţa nu-mi dădea voie să mă mişc şi teama de-a greşi mă încremenea. Îmi pare foarte rău, şi zău că dacă aş fi ştiut dinainte aceste lucruri, aş fi fost mai

şiret. Vorbiţi în glumă când spuneţi că sunt prost?

— Nu, băiete; vorbesc serios, ba chiar foarte serios. Căci dacă ai chipul ca de viespe ageră, te porţi stângaci şi fricos întocmai ca o oaie. Cum anii n-au să te facă mai prevăzător, de multe ori ai să rabzi de foame în viaţa ta.

Pe mine m-au tulburat cuvintele astea, şi mi-am adus aminte de ele de mai multe ori de-a lungul anilor, nu pentru înţelepciunea lor, ci pentru că s-a văzut în cele din urmă că dau dovadă de prostie; căci ca să poţi mânca în fiecare zi şi să rămâi drept, eşti silit să tot umbli şi să nu stai liniştit locului, deoarece oamenii din sate dau de pomană numai celor ce bat drumurile – poate tocmai ca să nu rămână acolo

— Şi nu dau nimic celor pe care-i ştiu de când s-au născut. Ba sunt atât de cruzi, încât pe cel flămând îl numesc hoinar, iar pe acela care nu-i întreg la minte îl alungă aruncând cu pietre după el; aşa se face că în fiecare sat din Spania dai mai întotdeauna peste un nenorocit în care băieţii azvârle cu pietrele, despre care femeile zic că-i nătâng, iar bărbaţii că vrea să huzurească trândăvind. După mai mulţi ani de zile am

cunoscut şi eu unul, într-un sat numit Bocigas, pe râul Perales, pe acolo prin ţinuturile Soriei sau Burgosului, care făcea pe măscăriciul la petrecerile din sat pentru ca toţi să se distreze bătându-şi jos de el şi de neghiobia lui, şi pe care – an de an rămânând la fel de încrezător, căci deşi o păţea tot nu se-nvăţa minte – cum îi trecea prin gând să ceară un ajutor, fiindcă era un biet nenorocit, îl ungeau pe faţă cu baligă de vacă sau de cal – ori de-a dreptul cu murdărie de om – până când îl făceau s-o înghită, în timp ce ei beau şi se prăpădeau de râs. După petrecere, prostănacul se întorcea şi se punea pe plâns săptămâni în şir, iar după ce-i dispărea gustul din gură, îngăima că petrecerea din anul acela fusese foarte izbutită. Mânca şopârle şi ierburi pe care le smulgea de pe marginea drumului, şi câte un băiat din sat, glumind, i le lua şi i le călca în picioare, iar dacă bietului de el îi trecea prin cap să facă gălăgie, oamenii îl frecau cu gura de pământ. Nu se supăra niciodată şi le adresa tuturor un zâmbet care voia să fie de dragoste şi care semăna cu rânjetul unei hârci.

Mă întorc la ceea ce vă povesteam şi vă cer

iertare pentru neorânduială: paznicul a continuat să vorbească aducând dovezi pe cât de desăvârşite, pe atât de false, după cât mi se părea, despre prostia mea, şi când s-a săturat să mă tot sâcâie ne-a oferit nişte bucăţi de potârniche gătită pe care le cărase în spate.

— Va trebui să ne folosim de tolba mea, spuse el, şi tare-mi pare rău, fiindcă am înăuntru pe-o tavă o cratiţă cu mâncare de potârniche pe care mi-a pregătit-o soţia mea; dar cred că nu se face s-o scot şi s-o mănânc de unul singur, căci sunteţi într-un fel invitaţii mei, şi pe-aici prin locurile astea mai ştim şi noi cum să ne purtăm cu oaspeţii, nu să le înşelăm pântecele doar cu mirosul bucatelor.

Băgă mâna în traistă, căută şi nu găsi nimic, şi începu să facă feţe-feţe.

— Dumnezeule, aş putea să jur că era aici. Cu atâtea lucruri câte cară omul cu el în spate uneori e greu să găseşti ce cauţi.

Lăsă puşca pe o piatră; scoase desaga, o goli pe Jos, şi cum cratiţa tot nu ieşea la iveală, îl apucă o asemenea furie şi atât de prost ştiu să şi-o înfrâneze,

încât parcă se umflase tot şi îl pălise turbarea.

— Daţi-mi-o dacă aţi luat-o, îi spuse stăpânului meu, căci nu ştiu de glumă şi-mi sare ţandăra din te miri ce. Faceţi ce vă spun şi nu încercaţi să mă înşelaţi, căci întâlnirea asta o să se sfârşească cum nu se poate mai prost.

— Stimate domnule, îi răspunse pocăitul, păstraţi-vă cuvintele pentru când o să aveţi nevoie de ele, că nici eu nu v-am furat potârnichea, nici dumneavoastră nu spuneţi adevărul.

— Cum, nu spun adevărul?

— Nu, domnule; că dacă aţi ţinut potârnichea în tolbă, aşa cum spuneţi, acolo trebuie să fie, căci la noi nu-i, şi de asta o să vă puteţi încredinţa dacă ne controlaţi, lucru de care nu trebuie să ne pară rău pentru că suntem nevinovaţi.

— Da, domnule, m-am amestecat eu în vorbă; că nu poţi păta faima cuiva fără să dovedeşti bănuiala. Controlaţi-ne sănătos şi nu ne mai bănuiţi.

— E foarte obraznic băiatul ăsta!

— Nu, domnule, exclamă stăpânul meu, se întâmplă doar că e om cinstit şi-i clocoteşte sângele în

vine când se vede învinuit fără temei.

— N-am învinuit pe nimeni.

— Aşa este, domnule, de bună seamă; dar pe unul din noi tot îl bănuiţi, vi se citeşte pe faţă, că eu îi cunosc pe şchiopi după felul cum umblă. Uneori o privire e mai rea decât zece cuvinte, şi pentru mine ochii care nu-i mai luaţi de pe noi cuprind mai multă ciudă şi mai multe gânduri rele decât toate cuvintele dintr-o carte în care ne învinuiţi. Controlaţi-ne sănătos, cum spune băiatul, şi fiindcă nu putem să vă spunem să plecaţi, pentru că sunteţi aici ca la dumneavoastră acasă, cel puţin lăsaţi-ne pe noi să plecăm.

— Ei bine, domnule, replică paznicul, de vreme ce doriţi, ani să vă controlez; gândiţi-vă că fac acest lucru în silă şi numai ca să-mi scot bănuiala din cap.

— Aţi vorbit foarte bine, răspunse stăpânul meu, asta şi vrem. Lázaro, îmi zise, ascultă ce spune domnul acesta şi curăţă puţin pe jos ca să desfacem bagajele, căci dacă domnul paznic gândeşte frumos, se va lămuri îndată că n-o face fără temei, iar dacă gândeşte urât va vedea cât de tare s-a înşelat.

Am ascultat porunca stăpânului meu, am descărcat pe pământul gol lucrurile pe care le purtam cu noi, şi cum paznicul, care, oricât de mult ne supraveghea, până la urmă tot nu vedea în ele ceea ce ar fi vrut, începea să dea semne de nerăbdare, a trebuit să rămânem în pielea goală ca să-i satisfacem curiozitatea şi să potolim furia care-i ţinea mustăţile în sus, ca la pisici, şi care, dacă ar fi izbucnit atunci, cu siguranţă că numai bietele noastre trupuri ar fi avut de suferit.

— Înălţimea-ta, spuse stăpânul meu, clănţănindu-i dinţii de frig şi strănutând întruna, nu fi crud, căci va trebui să dai socoteală în faţa lui Dumnezeu în valea lui Iosafat, şi nu îngădui instinctelor tale niciun minut în plus dorinţa de-a ne ţine dezbrăcaţi în aerul ăsta rece, căci dacă băiatul este tânăr şi puternic şi îmbrăcămintea pare că nu-i foloseşte decât ca podoabă, eu n-o mai duc atât de bine cu tinereţea, nici cu puterile, şi crede că la vremea asta car în spinare nu mâncarea şi tava, ci o pneumonie, ba chiar una dublă, căci vezi şi dumneata în ce hal sunt de-am ajuns să strănut de două ori o dată.

— Mi se pare, om bun ce sunteţi, răspunse paznicul făcând o mutră de cioclu, că nu v-aţi băgat singur în asemenea bucluc, ci că v-a băgat acest ticălos de băiat ce vă însoţeşte, care pare mai curând fiul păcatului decât prietenul virtuţii, şi care te face mai degrabă să crezi că este ucenic la mârşăvii decât elev la o meserie bună. Îmbrăcaţi-vă sănătos, căci potârnichea a luat-o diavolul, nu ştiu dacă singur sau cu nişte complici, şi dumneavoastră sunteţi gata să răciţi din vina lui. Şi tu, frumuşelule, spuse privindu-mă, acoperă-ţi şi tu trupul, căci fundul ăsta gol mă îmbie să-l croiesc cu băţul, şi nu vreau s-o fac.

— Mulţumesc, domnule paznic, am răspuns, căci începea să mă ia cu frig şi nu ştiam cum să-i spun. Ne-am îmbrăcat, ne-am apropiat puţin de jăratec, am încercat să-l înviorăm ca să ne învioreze la rându-i, şi când am izbutit, soarele fiind aproape de amiază, ne-am culcat ca să ne înzdrăvenim puţin. Stăpânul meu şi cu mine ne-am luat ca de obicei în braţe, ca să ne încălzim unul pe altul, dar până-n ziua de azi îmi aduc aminte că am fost păgubit în acest schimb, într-atât de mult frig ieşea din pocăit.

— Señor Felipe, i-am spus eu când ne-am trezit, după-amiază târziu, acum am face bine să mâncăm puţin, căci bag de seamă că burta mi-e cam goală.

— Şi eu, fiule, că maţele mi-s mai orfane şi oropsite decât ale măscăriciului în postul mare, şi mă simt atât de slăbit şi de dărâmat, încât nu ştiu dacă am să-mi mai revin.

— Ţineţi-vă tare, stăpâne, că o să iasă bine până la urmă. Vă amintiţi când paznicul mi-a zis că-s un prost?

— Da, fiule.

— Şi vă mai amintiţi că mi-a spus că pe viitor am să îndur multă foame?

— Şi asta îmi amintesc, fiule, şi zău că nu l-am crezut, căci îmi pari băiat şiret şi prevăzător, şi nu-mi vine să cred că trupul tău e cel mai nimerit pentru a lăsa foamea să se lipească de el.

— Nu ştiu, stăpâne, dar vă mulţumesc pentru aceste cuvinte. Însă ştiu sigur că numai Dumnezeu poate şti dacă mâine vom răbda de foame tot aşa cum bine ştie – şi asta o să vedeţi dumneavoastră – că astăzi n-o să răbdăm, căci mâncarea de potârniche am

ascuns-o cu mâna mea.

— Ce spui?

— Spun că mâncarea o am eu, stăpâne; atunci când m-aţi trimis după vânat m-am gândit că ar fi mai bine să-l găsesc gata pregătit, şi tot adulmecând am ajuns după miros la tolba paznicului, mâinile mele au înhăţat ceea ce era al lui, iar picioarele au îndepărtat de el ceea ce a pierdut din prostie.

— Şi unde e?

— Fiţi calm, domnule pocăit, fiţi puţin calm! Chiar după ea mă duc acum şi îndată se va găsi în pântecele noastre; nu vă pierdeţi răbdarea, căci cine a aşteptat un veac poate să mai aştepte un ceas, şi…

— Du-te, băiete, mă întrerupse el, şi nu vorbi mult că ăsta-i un păcat mare în timpul postului. Ad-o cu tine şi Dumnezeu să te ocrotească în excursie. E foarte departe?

— Niţel, stăpâne.

— Atunci, du-te, că eu te aştept, şi până vii adun ce a mai rămas din jăratecul ăsta.

Tuşea nu l-a împiedicat pe señor Felipe să-şi dea toată silinţa, şi când am plecat după mâncare se şi

apucase să strângă jăratecul, ca să ne putem încălzi prânzul.

Am mers, am căutat, am găsit şi m-am întors mai repede decât ar fi cântat un cocoşel – al cărui cântec e întotdeauna mai subţire şi mai fals decât al unui cocoş în toată firea – şi când mă aflam din nou în faţa văgăunii unde ne adăposteam, eram cât pe ce să vărs mâncarea şi să-mi pierd sângele rece, într-atât de tare m-am speriat când l-am văzut pe stăpânul meu căzut cu faţa în jos pe pământul gol şi tare, şi cuprins de nişte zvârcoliri care păreau să fie, şi aşa s-au şi dovedit a fi până la urmă, chiar ale agoniei. Am lăsat cu grijă tava jos şi am alergat să văd ce i s-a întâmplat.

— Stăpâne, i-am spus, veniţi-vă în fire, căci soseşte potârnichea. Curaj, şi căutaţi să prindeţi puteri că se ştie că doar începutul e greu.

— Fiule…

Eram speriat pentru că bănuiam că-i mai rămânea puţin de suferit în această vale a plângerii şi-a împilărilor. L-am ridicat cu faţa în sus – poziţie care mi s-a părut mai bună pentru un bolnav –, i-am pus

tolba sub cap şi i-am tras jăratecul mai aproape de picioare.

— Señor Felipe, cred că v-aţi înviora dacă aţi vrea să luaţi puţină mâncare, căci nu suferiţi de altceva decât de frig pe dinăuntru şi pe dinafară, şi de foame, pe care, dacă o învingeţi, n-o să vă lase nicio urmă, dar dacă vă înfrânge, o să vă înspăimânte sufletul.

— E adevărat, fiul meu; dar îmi vine aşa de tare să vomit şi aşa mă dor măruntaiele, încât cred că nu mai am de trăit decât câteva clipe.

Punea atâta suflet în cuvinte, încât îmi curgeau lacrimile, şi un nod care urca de la inimă mi se punea în gât. N-am avut niciodată un tată pe care să-l iubesc, niciun prieten – în afară de pocăitul señor Felipe – pe care să-l plâng la nenorocire, şi atunci – Dumnezeu ştie dacă nu cumva presimţind singurătatea de care sufletul meu n-avea să scape niciodată – mâhnirea mea s-a transformat într-un adevărat şuvoi, iar suferinţa a devenit atât de dureroasă, încât lucrul care m-a rănit atât de grav, adică moartea stăpânului meu – unul din cei doi oameni cumsecade pe care i-am

întâlnit în viaţă – era cât pe ce să mă ucidă.

— Fiule, mi-a spus cu un firicel de glas, ascultă care sunt ultimele mele cuvinte. Vreau să spun că mă căiesc pentru tot ce-am făcut şi că mă tem de judecata Domnului; că poţi să faci ce vrei cu trupul meu, numai să nu-l arzi – întrucât socot că ăsta e un sfârşit cuvenit pentru eretici – sau să-l arunci în râu, deoarece nu cred că ar fi un mijloc potrivit pentru un creştin să-şi sfârşească zilele; cu mâncarea de potârniche care îţi prisoseşte să-mi mânjeşti buzele după ce mi-oi da sufletul, căci prefer cadavrul unui om care dă impresia că a murit de indigestie, decât al unuia care s-a sfârşit de foame şi de frig; că îţi las tot ce am pe mine, căci pentru a te înfăţişa înaintea Domnului totul e de prisos, şi, ca să închei, că atunci când o să vezi că m-am răcit de tot să spui de trei ori în şir: „Iartă-l, Doamne, şi primeşte-l la sânul tău, căci a fost păcătos, dar n-a fost om rău”.

O să-ţi aminteşti?

— Da, domnule, i-am spus ţinându-mi lacrimile ca să nu-l întristez.

— Bine, fiul meu, Lázaro: Domnul să te aibă în

paza lui mereu. Dă-mi mâna şi nu-mi da drumul până când n-o să mai am nevoie de tine. Ai să ai puţin de aşteptat...

I-am dat mâna şi am aşteptat; nu ştiu cât timp. Când răceala trupului său a arătat limpede că nu mai era nimic de făcut, i-am dat drumul. Braţul i-a căzut de-a lungul trupului, şi ochii, întredeschişi, aveau o blândeţe amară şi tristă care m-a speriat; i-am închis cu grijă.

M-am dus după mâncare ca să-i mânjesc puţin buzele şi am găsit cratiţa neagră de furnici; mă gândisem să-l ung pe gură pe señor Felipe cu toată mâncarea, dar în pofida foamei, din cauza furnicilor jertfa mea n-a mai avut nicio valoare.

M-am întors la cadavru şi mi-am lipit urechea de inimă; nu se auzea nimic, dar nu m-am încumetat să-l îngrop. Noaptea aceea am petrecut-o priveghindu-l, agăţat de trupul lui şi plângând ca Maria Magdalena.

Când, a doua zi dis-de-dimineaţă, mi-am lipit din nou urechea de inimă şi am văzut că tot nu se auzea nimic, am hotărât să-l îngrop.

L-am mai privit o clipă pentru ultima oară. Pe

gură îi trecea un păianjen cu picioare lungi care se oprea, din când în când, ca să vadă mai bine pe unde călca; prin urechi, două furnici căutând poate drumul ce ducea la creierul lui señor Felipe, la creierul acela care născocise mereu pentru stăpânul lui atâtea amărăciuni şi nefericiri.

N-am îndrăznit să-l dezbrac; mă întrista.

Primul lucru pe care l-am acoperit cu pământ a fost capul, căci el mă înfricoşa cel mai tare. Ca să-l acopăr bine am zăbovit destul, pentru că n-aveam decât un briceag.

Când am isprăvit, târziu, spre seară, eram istovit şi mort de foame.

Am pornit la drum, şi de sus de pe nişte stânci m-am întors ca să văd locul unde Dumnezeu a vrut să-l lase pe nenorocitul meu stăpân. Pământul era răscolit, dar nimeni n-ar fi spus că acolo dedesubt zăcea un om...

CARTEA A CINCEA

Sau cea a singurătăţii:

asemeni ei zbuciumată şi asemeni ei scurtă şi îngrozitoare.

Se spune că au existat sfinţi care departe de zbuciumul lumii şi în singurătate au căutat, odată cu odihna simţurilor, desăvârşirea sufletului şi a obiceiurilor; după unii autori, au trăit din ce le-a trimis Cerul, s-au hărăzit îngrijirii florilor şi păsărelelor şi au izbutit, în sfinţenia lor, să inspire respect lighioanelor şi furtunilor. Pe atunci nu ştiam nimic despre viaţa lor, şi mulţumesc lui Dumnezeu pentru asta, căci dacă aş fi ştiut, singur, cum mă aflam în zilele acelea şi fără chemare să-mi port singurătatea cu sfinţenie, nu ştiu ce s-ar fi ales de mine. Neavând pe cine să însoţesc şi cui să-i slujesc, nici cu cine să umblu şi să mai schimb o vorbă, moartea bietului meu stăpân m-a mâhnit atât de mult, încât am fost cât pe ce să mă întind sub o tufă şi să-mi aştept sfârşitul.

Şi dacă n-am făcut-o, asta s-a întâmplat – slavă Domnului – din cauză că picioarele mă purtau înainte fără să se mai supună judecăţii mele, şi uneori atât de repede, încât nici ce se vedea în zare nu mai apucam să desluşesc, într-atât de iute se schimba datorită grabei de care eram cuprins.

Mă îngrozeau pământurile acelea, mă

înspăimântau apele acelea ucigaşe care curgeau cu nepăsare chiar pe la picioarele aceluia pe care-l omorâseră şi mă scârbeau tufele acelea nu prea înalte din mărăcinişul ce-i slujise drept ultim culcuş prietenului meu, señorul Felipe.

Am văzut venind spre mine nişte drumeţi şi m-am ascuns după un stejar de piatră ca să-i las să treacă; n-aş fi putut schimba cu cineva vreo vorbă.

*

Nu mai ştiu cât am mers fără să mă odihnesc – ceasuri, zile sau săptămâni în şir. După ce mi-a trecut spaima dinţii, numai umblând şi iar umblând am putut pune capăt supărării care mă rodea, şi cu atâta grabă am izbutit s-o fac, încât atunci când am vrut să-mi dau seama unde mă aflu m-am trezit într-un loc necunoscut şi cu siguranţă la multe leghe depărtare de malurile acelui râu de tristă amintire. Am stat locului să mă gândesc şi făcând socoteala de câte ori foamea mă silise să fur ouă dintr-un cuib, să prind în cursă un şoldan sau să aleg vreun cartof din puţinele grădini prin care am trecut, am ajuns la părerea că în timpul acela trebuie să fi străbătut un spaţiu mai mare

decât în tot restul zilelor de mai înainte.

Nu stăteam de vorbă cu nimeni, pentru că m-am ferit să dau ochii cu cei cu care aş fi putut s-o fac

— Lucru care n-a fost greu de loc prin acele coclauri –, în schimb, noaptea, drept despăgubire, cântam sau mai bine zis strigam cât mă ţinea gura de tare nişte cântece pe care le învăţasem mai demult. Dumnezeu mi-e martor că umblam prin asemenea pustietăţi încât, deşi cântatul meu era fals şi lipsit de intonaţie, nu găsea decât arareori răspuns: din când în când orăcăitul broaştelor, alteori vaierul cucuvelelor şi de cele mai multe ori şuieratul brotacilor şi al broaştelor râioase.

Primul om în faţa căruia m-am înfăţişat, m-a privit cu nişte ochi înspăimântaţi.

— Dumneata eşti din Martín Andrán?

— Nu, domnule; sunt din Ledesma.

Bine, bine.

Ticălosul de el a luat-o la picior fără să se mai sinchisească de mine; a apucat-o pe o cărare în sus spre munte şi eu l-am urmat. Am ţinut-o aşa o bucată de drum, el mergând înainte şi fără a mai întoarce

capul, şi eu în urma lui şi fără a-mi dezlipi privirea din ceafa lui, şi ne-am oprit în faţa unui cătun cenuşiu şi prăpădit.

M-am închinat şi am pornit-o înainte. Am apucat-o pe ulicioara din mijloc şi m-am oprit în dreptul porţii celei de a treia sau a patra case, în faţa unui grup de bărbaţi şi femei care păreau cu toţii piperniciţi şi înspăimântaţi. Mă priviră în tăcere, şi doar un câine îndrăzni să spargă liniştea, dar atât de tare încât lătrăturile lui îmi mai răsună în cap de câte ori îmi aduc aminte.

— Marş, Morito!

Câinele se supuse mârâind.

— Bună ziua, le-am spus, ajutaţi pe-un om cumsecade?

Se priviră unii pe alţii şi nu răspunse nimeni.

— Sunt în drum spre Martin Andrán.

— Eşti de-acolo?

— Nu, domnule, dar are tata un văr acolo care mă primeşte ca servitor.

— Şi cum îl cheamă?

— Nu ştiu, căci am numele lui trecut aici pe o

hârtie, dar nu ştiu să citesc.

— N-o fi Julio Ofticosul?

— Ba chiar ăsta e, domnule, vedeţi c-acum îmi aduc aminte.

Omul cu care mă întâlnisem pe drum se băgă şi el în vorbă.

— Ar fi mai bine s-o ia din loc.

— Cine?

— Dumneata, că, noi ăştia, de-aici, suntem oameni cinstiţi şi n-avem nimic de-a face nici cu Julio şi nici cu toţi cei din Martin Andrán la un loc.

— Ia mai taci, măi Nicolás, spuse femeia care mai înainte îl făcuse şi pe Morito să tacă.

— Păi mă înfurie, femeie!

— Ştiu. Ascultă, îmi spuse, n-ai luat parte la furtul din Abadengo?

— Nu, doamnă.

— Aoleu! Şi nici n-ai fost amestecat în povestea aia cu sângele din Río Malo?

— Nu, doamnă, vă jur că nu!

— Păi atunci nu te du la Martín Andrán. Ar fi

păcat; şi alaltăieri a trecut pe-aici perechea[6]! Nu te întovărăşi cu unchiul tău. Ascultă, Nicolás, îi spuse ea neliniştitului meu prieten, ia seama că băiatul ăsta pare de treabă şi cred că nu minte; hai, du-te şi dă-i ceva de mâncare.

— Vă mulţumesc foarte mult.

— N-ai de ce, în Horcajo lumea-i altfel decât prin alte părţi.

Nicolás m-a luat cu el şi n-a mai scos o vorbă până când nu m-a văzut aşezat în bucătăria lui.

— Ce cauţi pe-aici?

— Nimic, îmi văd de drum.

— Spre Martin Andrán?

— Nu, nu merg la Martin Andrán; nici măcar nu ştiu unde se află.

— Bine, bine. N-ai fost amestecat în povestea cu sângele din Río Malo?

— Nu, domnule, v-am mai spus o dată; habar n-am ce înseamnă asta.

— Adevărat?

— Să mor dacă mint!

---

6 Cei doi jandarmi (n. tr.).

Umbla prin odaie aţâţând focul şi ridicând din când în când capacul de pe oală, dar nu mă slăbea din ochi.

— Aici toţi suntem oameni cinstiţi. Alaltăieri a trecut pe la noi perechea… şi înţelegi dumneata. Cauţi ceva anume?

— Caut stăpân.

— Păi aici nu e. Pleci mâine?

— Dacă doriţi, da.

— Nu, nu; nu vreau nimic. Eu trăiesc aici şi n-am de-a face cu nimeni; aici nimeni nu vrea să aibă încurcături, ştii dumneata, aici muncim cu toţii; perechea totdeauna spune asta.

*

Îndărătul munţilor se lăsa grăbită înserarea, şi eu încă n-avusesem timp să-i mulţumesc lui Dumnezeu, stăpânul nostru, pentru că-mi îngăduise să scap cu bine din satul acela stăpânit de diavol şi numit Horcajo.

Am făcut un popas, m-am uitat spre cer, şi când mi-am lăsat din nou privirea în jos, am văzut cu o tresărire de spaimă perechea care fuma în tăcere,

şezând pe o piatră de pe marginea drumului; ţineau puştile pe genunchi, iar tricornurile lăcuite le străluceau în lumina ultimelor raze ale soarelui ce apunea; unul din ei – cel care părea mai în vârstă – atunci când se mişca, parcă avea capul înconjurat de o aureolă cerească. Uneori îi mai place soarelui să facă asemenea glume – atunci când, pe înserat, se pregăteşte să-şi ia rămas bun de la pământ şi de la locuitorii săi.

M-am oprit prevăzător din mers ca să mă odihnesc şi m-am rezemat de pământul tare, la gură, aproape astupată de tufişuri, a unei peşteri din apropiere.

Am desfăcut pătura şi mi-am pregătit culcuşul; m-am gândit să nu mă mişc de acolo până când n-o să văd perechea ieşind din raza privirii mele.

După ce scăpasem din Horcajo şi din ghearele lui Nicolás, nici vorbă să mă mai întrebe cineva:

— Te duci la Martín Andrán? îl cunoşti pe Julio Ofticosul? Ai fost amestecat în povestea aia cu sângele din Río Malo?

O singură dată în viaţă am binecuvântat

jandarmeria: în noaptea când m-au trezit, cu puţin înainte de revărsatul zorilor, ca să-mi ceară actele. E adevărat că m-au speriat foarte tare, dar mi-au alungat odată cu visul şi fantomele îngrozitoare care-l bântuiseră. Nu-mi amintesc să mai fi avut vreodată asemenea coşmar: Nicolás, gol şi cu o talangă atârnată de gât, cânta un cântec smintit în timp ce din ochi îi ieşeau flăcări, din gură îi ţâşnea sânge clocotit. Cântecul nu mi-l amintesc; ceea ce-mi aduc aminte însă, deşi destul de neclar, este refrenul, care suna cam aşa:

Ochii cu nisip şi sare, limba lui în saramură, sângele pentru Julio şi Ramona pentru mine.

Îndată după refren, Nicolás izbucnea în râs şi hohotea până ce cădea la pământ istovit şi suspinând. Atunci, femeile şi bărbaţii pe care-i văzusem când am intrat în Horcajo se aruncau peste el şi-i lingeau pielea şi-i sugeau sângele. Câinele care vruse să-mi facă o primire atât de urâtă râdea de parcă ar fi fost om şi, în loc să latre ca toţi câinii din lume, atunci când nu scotea nişte urlete lungi rostea clar:

— Martín Andrán! Martín Andrán! Martín

Andrán!

Văzându-i ce fac, eu mă ţineam la o parte, dar o forţă misterioasă mă tira, puţin câte puţin, spre grup. Când m-au văzut venind, s-au oprit cu toţii.

— Lasă-l: ăsta nu are sânge, este nepotul lui Julio Ofticosul!

Bărbaţii şi femeile dansau ţinându-se de mână în jurul lui Nicolás, şi de pe feţele lor buhăite curgeau şiroaie lungi de sudoare. Unui copil care, în loc să fie din carne, cum a lăsat bunul Dumnezeu, era numai din furnici, îi băga o făclie aprinsă în fund, şi furnicile fugeau îngrozite în timp ce copilul se destrăma cu mare iuţeală. Un porumbel alb se înroşea aşezându-se pe-un stejar în a cărui scorbură o femeie slabă şi despuiată se lupta din răsputeri cu o uriaşă broască râioasă cu ochi albaştri.

…

— Scoală, frumuşelule!

— Ce-i?

— Scoală, haimana. Actele! Suntem de la jandarmerie.

— Ah!

CARTEA A ŞASEA

Care vorbeşte despre gimnastică – mijloc de a-ţi câştiga existenţa şi de a-ţi pierde sănătatea – şi mai povesteşte despre ciudatele obiceiuri ale domnului Pierre şi ale domnişoarei Violette.

Acte n-aveam, de bună seamă; dar cum nici de rea-voinţă nu dădeam dovadă, perechea m-a lăsat în pace.

N-a fost nevoie să-mi spună de două ori, pentru că n-ar fi avut timp: atât de mare a fost graba cu care am luat-o la sănătoasa.

Mi-am îndreptat privirea către munţi ca să mă pot orienta, cum însă peisajul îmi era cu totul necunoscut, n-am izbutit să aflu nimic, aşa încât m-am hotărât să mă călăuzesc după singurul lucru de prin preajmă pe care ochii mei îl ştiau de multă vreme şi care era soarele, şi gândind astfel am apucat-o spre răsărit, poate pentru ca să văd locul de unde răsărea, poate şi spre a mă îndepărta de satul acela de tristă amintire care rămânea acum spre apus, cu colibele-i pe jumătate îngropate în pământul cenuşiu şi sterp.

Şi-am tot mers, fără prea mari necazuri şi fără

odihnă, atâtea leghe cât mi-a îngăduit bunul Dumnezeu să merg şi, cu toate că n-am aflat locul unde răsare soarele şi nici măcar n-am ajuns să-l bănuiesc, am dat în schimb peste nişte stăpâni ciudaţi pe care urma să-i slujesc, şi care asemenea grai vorbeau – în pofida faptului că nu erau chiar atât de mârşavi – şi atâta se strâmbau, încât cred că povestea lor merită să se bucure în aceste pagini dezordonate de onorurile punctului şi ale paragrafului.

În apropiere de portul Tornavacas, pe partea unde râul Jerte poate fi trecut dintr-o săritura, mi-a fost dat să mă întâlnesc într-o bună dimineaţă nas în nas cu aceia cu care aveam să trăiesc o vreme – doi bărbaţi, trei femei şi trei copii mici ca de ţâţă ce şedeau la umbra unui vechi car cu două roate vopsite în verde – şi care având treabă să se odihnească, nici măcar nu şi-au dat seama de prezenţa mea până când nu le-am apărut în faţă.

— Bună ziua, le-am spus.

S-au uitat cu toţii la mine, dar numai unu! mi-a răspuns:

— Asta aşa-i.

— Da, domnule, aşa e, şi cerul e senin…

— Acum.

— Ba bine că nu! Dumneavoastră…?

Erau atât de liniştiţi, încât nici nu ştiam cum să încep.

— Dumneavoastră o să staţi aici mult timp?

S-au uitat unii la alţii, şi-au spus nişte cuvinte care păreau însăşi născocirea diavolului, şi blestemat să fiu dacă le-am priceput, apoi au izbucnit în râs.

— Depinde, mi-a spus una din femei, cea care părea mai tânără.

— Şi asta-i adevărat, i-am răspuns.

Femeia iar s-a uitat la mine şi din nou a început să râdă. Era încă tânără, avea ochii albaştri şi părul blond, şi – ca şi ceilalţi care o întovărăşeau – părea străină.

— Mă numesc Lázaro, domnilor, şi vreau să mă bag slugă la stăpân.

— Ceri mult? mă întrebă aceeaşi femeie, domnişoara Violette, cum am aflat pe urmă că se numeşte.

— Nu, doamnă, nu cer decât de mâncare.

— Nu ceri mare lucru. Şi restul îl furi?

— Da, doamnă, dacă pot, dar nu de la stăpânii mei.

Până acum stăpânii mei au fost aceia care m-au furat.

— Ce ghinion! Şi ce ţi-au furat?

— Economiile, doamnă, pe care acum nu le mai am; dar dumneavoastră îmi puteţi fura răbdarea. Femeia se încruntă.

— Noi nu furăm.

— Mai bine, căci astfel am să pot fi liniştit; dar nu vă supăraţi, căci am spus-o în glumă.

— Mai bine!

Femeia se linişti şi-şi descreţi din nou fruntea.

— Ştii franţuzeşte? mă întrebă.

— Ce spuneţi?

— Dacă ştii franţuzeşte.

Întrebarea m-a supărat pentru că mi-am închipuit că într-adevăr aşa crezuse, dar am preferat să mă arăt umil şi să-mi ascund adevărata fire.

— Nu, doamnă, i-am răspuns, sunt un băiat fără carte; nu ştiu nici boabă de franţuzeşte, dar cred c-am

să fiu şi eu bun la ceva.

— Poate. Ştii să încaleci un cal?

Femeia îşi tot mijea ochii când se uita la mine; la început m-am gândit că o fi mioapă, dar apoi, după ce-a trecut vremea, am văzut că o făcea doar din când în când. Mi s-a părut că bag de seamă că atunci când închide ochii pe jumătate, buzele îi tremură puţin şi o roşeaţă foarte uşoară i se urcă în obraji până sus de tot. Cum de felul ei era palidă, roşeaţa dădea feţei sale o înfăţişare sănătoasă pe care de obicei n-o avea.

— Pai să vedeţi, i-am răspuns, de încălecat, încalec eu, dacă nu se mişcă prea mult.

Femeia slobozi un hohot de râs şi iar îşi miji puţin frumoşii ei ochi albaştri. Am simţit cum de ruşine inima îmi bate de parc-ar vrea să-mi sară din piept.

— Şi dacă se mişcă… mult?

— Atunci cad.

Femeia era gata să se sufoce de atâta râs. Puse jos copilul pe care-l ţinea în braţe şi care începuse să ţipe ca un apucat. Privi spre una din femeile celelalte şi-i spuse, de parcă n-ar fi dat doi bani pe ea.

— Marie, afară!

Femeia îi aruncă o privire furioasă, se ridică şi plecă.

Unul din bărbaţi o însoţi.

— O, Madeleine, bătrâna mea stearpă, îi spuse celei care rămase – în sfârşit avem şi noi un servitor! Amândouă râseră zgomotos. Bărbatul – domnul Pierre, după cum mi s-a spus că-l cheamă – s-a amestecat şi el în conversaţie.

— Salamanca, ţinut al taurilor…

Cele două femei continuară să râdă necumpănit. Domnişoara Violette avea ochii roşii de atâta râs. Copilul era tot pe jos şi ţipa şi mai tare. Domnul Pierre, care le strângea în braţe pe cele două femei, îl împinse cu piciorul ca să-l dea mai încolo; apoi se uită la mine şi-mi spuse:

— Hai, Salamanca, du-te de te plimbă.

Am plecat, şi pe partea cealaltă a căruţei am găsit-o pe Marie plin ind cu copilul adormit în poală. Bărbatul ei ţesăla un cal în timp ce fluiera încetişor un cântecel săltăreţ.

*

Poate că Dumnezeu ne-a făcut pe noi, cei care, neavând o familie de suportat, trebuie să răbdăm – şi să tăcem, dacă vrem să mâncăm – toate familiile ce ne ies în cale, dintr-o plămadă mai de soi şi cu o piele mai tare decât a celorlalţi muritori. O spun pentru că, deşi mi-a fost destul de greu, am izbutit totuşi să mă deprind cu obiceiurile acestor oameni, lucru pe care nu ştiu dacă mulţi copii cu familie ar fi reuşit să-l facă.

Duceam o viaţă îngrozitoare, şi se întâmplau asemenea lucruri înăuntrul acelei căruţe, încât cred că e mai bine şi mai înţelept să trec peste ele şi să nu le pomenesc.

Toţi se purtau aspru cu mine, şi domnişoara Violette, care după cum e vedea era aceea care comand.: „mă bătea aht de tare cu vina de bou – şi în mijlocul unor asemenea hohote de râs – incit dacă ar fi fost bărbat, zău că aş fi omorât-o cu o piatră într-o clipă de furie.

Nu m-au lăsat niciodată să intru în căruţa cu coviltir – deşi mi-au îngăduit să spionez de afară şi în linişte – şi-mi petreceam nopţile sub cerul liber, ba sus pe laviţă, dacă umblam pe drumuri cu căruţa, ba

trântit pe pământul tare, dacă poposeam. Cei ce mă însoţeau în fiecare noapte erau sărmana gloabă rotată pe care o ţineau zile întregi fără s-o deshame, un câine flocos ce semăna cu o oaie şi se numea Colosse, un urs blând ca o găină şi aproape bătrân, care se numea Ragusain, şi o maimuţă pe jumătate cheală şi tremurând mai tot timpul, denumită Pompadour, şi care-şi petrecea vremea tuşind şi scuipând sânge. Biata Pompadour a murit la puţin timp după ce mă alăturasem eu francezilor, iar despre lucrurile pe care i le-au spus şi despre loviturile cu piciorul primite de cadavrul ei prefer să nu-mi amintesc. În unele nopţi mă mai însoţea şi domnişoara Marie, care-şi ducea mai totdeauna copilul în circă; frate-su cobora uneori să stea cu ea, dar când era foarte frig prefera să rămână înăuntru şi să nu scoată nasul afară.

Marie, mereu tristă, era foarte nefericită, şi toţi se repezeau la ea şi-i spuneau lucruri îngrozitoare. Domnişoara Violette obişnuia să-i tragă câte o palmă şi, uneori, chiar o adevărată chelfăneală; dar Marie nu ridica niciodată glasul, ci plângea doar cu o deznădejde care-ţi frângea inima.

— E o vulpe, îmi spunea domnişoara Violette, un rac veninos; într-o zi o să fiu nevoită s-o bat.

Cealaltă, domnişoara Madeleine, era o femeie bătrână şi slabă care-şi petrecea ziua înjurând şi ocărând totul şi bând rachiu. Avea ciupituri de vărsat pe faţă şi-şi rădea aproape în fiecare zi o barbă aspră şi căruntă ce-i creştea prin locurile nevătămate de vărsat. Râdea de mine pentru că şi eu eram atins, nu glumă, de boală, spunându-mi că semănăm ca fraţii, şi cu toate că după vârstă păream mai curând mamă şi fiu, nu-mi plăceau asemenea glume şi căutam să fug de ea.

Adesea era beată şi se purta crud cu Marie în timp ce cu Violette era lipicioasă. Atunci când bea îi venea să cânte în limba ei, Dumnezeu ştie ce fel de trăsnăi, bâţâindu-se ca o capră nebună, şi când după ore întregi se potolea, devenea languroasă şi sentimentală şi spunea că tatăl ei era portar la seminarul din Lyon şi că fusese consilier municipal pe când era la cârma ţării un alt guvern.

Nu ştiu cum o fi fost acest guvern, deşi mă tem că pentru a-l face consilier municipal pe tatăl unei

asemenea viclene nu cred să fi fost un guvern de surori de caritate. După un timp, un prieten, stăpânul unui magazin de lumânări şi mătănii din Talavera de la Reina, care se numea don Filemón Frayle, mi-a spus că în Franţa cu toţii erau masoni şi duşmani ai obiceiurilor sfinte, şi doar aşa îmi explic cum a ajuns tatăl domnişoarei Madeleine la un post atât de înalt.

Don Filemón era un om cult şi nepărtinitor, şi ceea ce spunea era aproape întotdeauna adevărat.

Domnul Pierre era stăpânul tuturor şi soţul domnişoarei Violette; era puternic ca un stejar şi umbla întotdeauna în maiou, chiar dacă afară era foarte rece. Avea nişte muşchi nemaipomeniţi la braţe, şi când vedea o cracă mai tare, se atârna de ea, şi dacă-şi dădea seama că nu se va rupe, se ridica în mâini eu cea mai mare şi firească uşurinţă. Niciunul din tovarăşii lui nu se uita la el şi nu-l lua în seamă, pentru că toţi erau obişnuiţi cu acest spectacol, şi cum eu aveam obiceiul să-l privesc pe jumătate uimit, într-o zi când era bine dispus mi-a spus:

— Ascultă, Salamanca (nu mi se spunea niciodată Lázaro, uneori mi se zicea Salamanca, iar alteori, mai

rar, slavă Domnului, Tăuraşule), ţi-ar plăcea să înveţi meseria asta?

— Da, domnule; dar mi se pare grea.

— Crezi?

— Da, domnule.

Bărbatul râse părinteşte.

— Nu lua în seamă. Hai, vino lângă mine.

M-am dus, m-a atârnat cu mâinile de o cracă mai înaltă decât trebuia şi mi-a spus:

— Acum, aruncă-te.

Îmi era îngrozitor de frică pentru că mă şi vedeam c-un picior rupt, de aceea n-am îndrăznit să sar.

— Domnule Pierre, n-am curaj; prindeţi-mă dumneavoastră.

— Aruncă-te imediat.

Stăpânul s-a îndepărtat şi eu an: rămas ca un liliac, mai înspăimântat decât un copil părăsit în mijlocul unei furtuni. M-am uitat în jos şi n-am vrut să-mi dau drumul; craca se afla la o distanţă destul de mare de pământul parcă de cremene, dedesubt fiind doar nişte tufe de urzici, cu un aspect neprietenos şi

nu prea liniştitor. Am strigat şi nu mi-a răspuns nimeni; ceilalţi erau departe şi stăpânul – care fuma cumpătat la câţiva paşi de copac – n-a binevoit nici măcar să se uite la mine.

— Prindeţi-mă, domnule Pierre! Daţi-mi o mână, stăpâne!

— Gura!

Era un bădăran potolit; mi-a poruncit să tac fără să întoarcă măcar capul. Mă dureau mâinile; am încercat să mă ridic în ele ca să încalec pe cracă, dar a fost zadarnic. Am hotărât să sar, dar n-am avut curajul; pentru o clipă se părea că voinţa mea va domina, dar această clipă a trecut ca un fulger. Braţele mă dureau şi ele, iar mâinile aproape nu le mai simţeam. Privirea mi se întuneca şi se înceţoşa, şi urechile îmi ţiuiau foarte tare. Domnul Pierre, trăgând absorbit din pipă, uitase de milă. Muşchii pântecului mi s-au relaxat şi din când în când sughiţam scurt, cu răsuflarea tăiată. Un fior rece în spate m-a făcut să tresar şi am închis ochii. Mâinile nu mă mai dureau… Probabil m-am lovit îngrozitor; trupul m-a durut cel puţin vreo cincisprezece zile.

M-am trezit trântit cu faţa în jos pe o pătură şi gol până la brâu, atunci când bunul Dumnezeu a vrut să mă readucă la viaţă, zdrobit şi îndurerat ca sfântul Hristos. Domnişoara Marie îmi spăla vânătăile cu salivă şi apă de colonie; zâmbea, dar avea ochii roşii de parcă ar fi plâns. Glasu-i era dulce ca mierea.

— Micuţule Salamanca, sărăcuţule…

Copilul dormea pe nişte zdrenţe.

— Aţi plâns, domnişoară Marie?

Domnişoara Marie mi-a zâmbit cu tristeţe.

— Nu, nu e nimic. Te simţi mai bine?

— Da, domnişoară.

— Şi vrei să înveţi meseria?

— Nu, domnişoară; nu-s bun pentru asta. Domnişoara Marie a tăcut; dacă ar fi deschis gura însă, probabil c-ar fi spus:

— Nici eu, Salamanca.

Trupul continua să mă doară, dar mă simţeam foarte bine. Bolnav şi totodată sănătos. Aveam poftă să dorm, deşi nu voiam pentru că doream s-o mai privesc pe domnişoara Marie. Am vrut să spun ceva. Ca să intru în vorbă am întrebat-o dacă mai alăptează

copilul.

— Nu, nu l-am alăptat niciodată.

— N-aţi putut?

Domnişoara Marie părea un înger plin de tristeţe. Şopti cu glas amar:

— Nu; copilul nu e al meu. Eu, chiar dacă nu mă crezi, sunt fecioară.

Domnişoara Marie suspină:

— Pe mine nu mă iubeşte nimeni.

Am avut poftă să-i spun că o iubeam… dar am tăcut.

— Copilul e al Violettei: a născut trei deodată… Vorbea cu ochii închişi şi sacadat.

— Pe ăsta nu l-a vrut pentru că s-a născut orb. Mi-am acoperit faţa cu mâinile. Fără să vreau mi s-au umplut ochii de lacrimi.

— A vrut să-l arunce şi eu i l-am cerut. Îl iubesc de parcă ar fi copilul meu…

În moment apăsător se lăsa greu ca o lespede peste noi. Am încercat să schimb vorba.

— Şi domnul Étienne n-o iubeşte?

— Étienne e fratele meu. E cu doi ani mai mare

decât mine. Este un om bun, săracul de el, dar e vicios…

— Credeam că e bărbatul dumitale.

— Da; toată lumea o crede. Uneori chiar şi el…

Am tăcut din nou, şi după scurt timp glasul ei a întrerupt liniştea.

— Te simţi mai bine, Salamanca?

— Da, domnişoară; mă simt foarte bine.

Domnişoara Violette şi domnişoara Madeleine coborâră din căruţă cu braţele petrecute pe după mijloc. Băuseră şi amândouă erau ameţite; maimuţa s-a ascuns sub căruţă şi ursul a început să sară greoi legat de lanţ; când a trecut pe lângă el, domnişoara Violette l-a tras de păr până când a început să zbiere. Când ne-au văzut s-au oprit; domnişoara Violette a mijit ochii ei atât de frumoşi care te întristau privindu-i.

— Şterge-o de aici, Marie!

Domnişoara Marie luă copilul în braţe şi plecă; câinele se luă după ea, cu urechile pleoştite şi coada între picioare.

— Şi tu, Tăuraşule, scoală-te şi nu face pe

domnişorul.

Nu te pune sub aripa ocrotitoare a Mariei, căci e o scârboasă. Haide!

Mă cuprinse o poftă teribilă să le stâlcesc mutra. Dacă aş fi făcut-o, m-ar fi omorât domnul Pierre. Foarte agitat cu trupul zdrobit, m-am ridicat şi-am plecat. Privirea încruntată a domnişoarei Violette ce nu promitea nimic bun m-a făcut să nu mă apropii de domnişoara Marie cu gândul de a o apăra.

În ziua aceea am învăţat multe şi am devenit viclean şi prudent în timpul pe care l-am mai petrecut împreună cu ei, şi acest nou fel de-a fi al meu, chiar dacă-mi denatura înclinaţiile şi-mi schimba firea naivă şi ascultătoare, mă învăţa în schimb să nu fac pe grozavul, lucru pe care dacă l-aş fi făcut ar fi fost foarte rău, deoarece stăpânii mei, nestatornici de obicei în purtarea lor faţă de mine, s-au arătat în aceeaşi măsură când binevoitori şi politicoşi, când au făcut să tremure carnea pe mine de frică, ştiut fiind că amabilitatea se termina totdeauna cu dispreţ, sau ceea ce era şi mai rău, cu o ciomăgeală zdravănă, căci pe atunci înghiţeam mai multă bătaie decât o saltea

într-o casă curată.

Am răbdat în tăcere, am îndurat toate mizeriile lor şi am trăit şi muncit mai departe. În afară de faptul că nu făceam tumbe în mijlocul pieţei, făceam de toate: ţesălam calul, adăpam animalele, spălam rufele, îngrijeam de copii… Niciodată n-am petrecut zile mai obositoare, şi niciodată nu m-am gândit mai mult ca atunci cât de liniştite sunt câmpurile şi cât de frumoasă e libertatea.

Nu ştiu de ce n-am avut curajul să fug într-o bună noapte; mi-am dat seama însă că devenisem mai puţin îndrăzneţ ca atunci când eram mai tânăr. Anii seamănă uneori cu bătăile, căci îţi răpesc bucuria şi te fac viclean, îţi ucid curajul şi te fac prevăzător.

Am cunoscut oameni care în copilărie erau curajoşi ca puii de lupi, iar la bătrâneţe zâmbeau ca nişte vulpoi, de-ţi era scârbă să te uiţi la ei; pe atunci, omorau păsări cu pietrele, şi toată lumea în sat vorbea de cruzimea lor; acum omorau femei singure şi înspăimântate, ori văduve împovărate de copii, de datorii sau de vreo ipotecă, iar oamenii, aceiaşi oameni, obişnuiau să spună: să vezi cum a ajutat-o

unchiaşul Cutare pe biata Cutărică, să-i dea Dumnezeu fericire. E atât de bun! Sângele, chiar dacă e de pasăre, îi sperie pe oameni pentru că se vede; dar o funie care te tot gâtuie puţin câte puţin, timp de ani şi ani de zile, nu înspăimântă pe nimeni, pentru că nimeni nu vrea să se uite la ea. Aşa e lumea!

Aşadar, după cum spuneam, nu eram bătrân, dar nici copil nu mai eram. După socoteala mea, trebuie să tot fi avut vreo paisprezece – cincisprezece ani, şi, cu toate că nu era firesc să fi devenit un model de viclenie, nici îngeraş nu mai eram; ştiam, sau cel puţin bănuiam ce putea fi spre binele sau spre răul meu. Proverbul spune că trebuie să faci haz de necaz, şi nu sunt sigur dacă am izbutit sau nu, cu toate că ştiu bine că mi-am propus, totuşi cred că eram foarte pus pe glume atunci, judecând după cât de greu mi-a fost în zilele acelea.

Adevărul e că nu m-ar fi întrecut nimeni în răbdare, şi că gimnaştii s-au plictisit încetul cu încetul, deşi niciodată cu totul, să se tot poarte aşa cu mine, ceea ce m-a ajutat, fără să renunţ la gândul s-o şterg de acolo, să mă pregătesc fără grabă şi în

linişte.

Am cutreierat toată Spania în lung şi-n lat, eu pe jos şi ei în căruţă, şi în ciuda faptului că am cunoscut o grămadă de oameni, n-am vrut să mă apropii de niciunul, poate pentru că suferisem atât de mult de pe urma lor şi urma să mai îndur multe lucruri bune de la ei.

Singurul om care mi s-a părut de treabă, şi nu m-am înşelat, l-am întâlnit la jumătate de leghe de localitatea numită Cuenca – după ce umblasem cu francezii aproape şase sau şapte luni – un oraş frumos şi mare cum nu mai văzusem niciodată, cu catedrală» episcop şi guvernator.

Poposeam la gura unor peşteri de prin preajma locului, când am văzut venind spre noi un cavaler înalt ca un tun din vechea artilerie, cu mâini fine şi înfăţişare nobilă, cu un chip gingaş, purtând ochelari negri, proaspăt ras, şi pe umeri cu o pelerină de stofa bună, care te făcea să te gândeşti că e în slujba unui om bogat. Vorbea rar, ţinând capul sus întocmai ca un rege, şi rostea lucruri atât de spirituale şi de frumos exprimate, încât m-am gândit mai întâi dacă n-o fi

chiar domnia-sa episcopul, care se deghiza astfel ca să-şi cunoască mai îndeaproape credincioşii şi să se poarte mai bine cu ei.

Cavalerul s-a apropiat de grupul nostru şi ne-a spus calm şi surâzător:

— Ridicaţi-vă.

Ne-am supus în grabă, de parcă ne-ar fi deniinat glasul lui. Cavalerul a continuat:

— Aşezaţi-vă, sunteţi la mine acasă.

Ne-am supus din nou fără să crâcnim.

— De unde veniţi?

— Tocmai veneam de pe drum, îi spuse domnul Pierre, intimidat cum nu l-am văzut niciodată.

— De pe drum?

— Da, domnule; de pe drumuri.

— Şi aţi văzut plopi înalţi, trestii plăpânde, stuf mlădios, ape care curg fără încetare, mierle fluierătoare?

— N-am fost atenţi, domnule; noi…

Cavalerul plecă, lăsându-l pe domnul Pierre cu vorba în gură. Rămaserăm cu toţii parcă trăsniţi, şi niciunul din noi nu îndrăzni să strice liniştea.

În depărtare trecea un om călare pe crupa unui măgar, cum obişnuiesc ţiganii.

— Ei, om bun!

Omul se opri.

— Cu ce vă pot fi de folos?

— Vrem să punem o întrebare, dacă ne este îngăduit.

Ţăranul împinse măgarul spre noi şi se apropie.

— Ce doriţi?

— Avem o îndoială, prietene, şi vrem să ne lămurim.

— Cine este cavalerul acela care se îndepărtează de casă?

— Care?

— Ala care merge pe acolo.

— Un om cumsecade, sprijinul celor trişti şi prietenul săracilor şi al nenorociţilor.

— Nu e nebun?

Omul cu măgarul se dădu înapoi, apucă bâta şi se încruntă.

— Nu v-a tras încă nimeni două?

Domnul Pierre corectă:

— Am întrebat doar, de ce atâta supărare. Ce meserie are?

— E poet.

— Poet?

Da, domnule; priveşte plopii, trestiile şi stufărişul, şi compune versuri. Uneori îl întâlneşti ascultând mierlele cum fluieră sau privind apa pâraielor cum curge la vale.

— Şi din ce trăieşte?

— Din tot ce dă, Dumnezeu e sus şi vede; din nenorocire o să vină ziua când n-o să mai aibă niciun ban.

— Şi cum îl cheamă?

— Don Federico.

Numele ăsta a avut un efect plăcut asupra mea pentru că suna a cumsecădenie; nu ca celelalte, Pierre şi Étienne, care se vedea imediat că erau scornite.

— Şi e bogat?

— Judecând după cât dă, nimeni pe lume nu e mai bogat decât el.

— Şi ce dă?

— Pe de o parte ce nu-i cere nimeni, pe de alta ce

are mai mult nevoie omul în suferinţă: un sfat celui ce-a greşit, mâncare gătită chiar de el celui înfometat, adăpost celui fără adăpost. Dumneavoastră v-ar da câte un mertic două din ruşinea ce-i prisoseşte.

Domnul Pierre se făcu că nu-l înţelege.

— Şi bani?

Omul cu măgarul îl întrerupse:

— Vreţi să-l furaţi?

— Să mă ferească Dumnezeu!

— Mai bine!

Omul întoarse măgarul şi se îndepărtă de noi. De departe ne mai privi o dată răsucindu-şi capul. Călare pe măgar, silueta lui se profila ca cea a unui scutier al binelui.

Domnul Pierre tăcu un timp îndelungat; dădea impresia că meditează adânc. Nu ştiu ce urzea. Probabil nimic bun, dar, slavă Domnului, nu izbuti să-i facă vreun rău lui don Federico.

Întrucât stăpânii mei, ca să facă economii la lumânări, se culcau odată cu găinile, în loc să mă ghemuiesc ca de obicei, când s-a înnoptat, sub căruţă, am tot umblat de colo-colo. Câinele nu se dezlipea de

lângă mine, iar ursul pe jumătate somnoros, pe jumătate treaz, mă urmărea cu privirea, întorcând mereu capul ca un mic uriaş; uneori, când treceam, îl mângâiam pe bot, şi el, recunoscător, îmi întindea laba. Când uitam să-l dezmierd, bombănea încet cine ştie ce rugăminţi sau ocări.

Domnişoara Marie, cu copilul orb în poală, spunea în franceză rugăciunea tristă şi nesfârşită pe care o rostea în fiecare seară. Expresia ei te punea pe gânduri; cu toate acestea, nu cred să se fi gândit vreodată cineva la ea.

Eram nervos, mâhnit. Deasupra noastră, mai aproape decât în timpul zilei, se vedea grupul de case îngrămădit din Cuenca, cu luminile-i aprinse şi turnurile nemişcate şi groase ca nişte înspăimântătoare şi uriaşe femei moarte, în al căror pântec ar trăi această lume blestemată a oamenilor fără conştiinţă, care-şi îmbracă sufletul în doliu ca să asiste la toate înmormântările, care-l însoţesc pe condamnatul la moarte prin strangulare în ultimele-i clipe ca să-i vorbească de resemnare, pe care îi înfurie plânsul unui copil, cântecul unui cocoş, râsul unei

femei.

Râul curgea zgomotos prin văi adânci, şi luna ne lumina parcă din obligaţie, aproape cu teamă. Niciodată n-am fost atât de trist ca în noaptea aceea. Mă întrebam unde o fi bucuria. Şi mintea mea, parcă pustie, nu voia să-mi răspundă.

— Colosse, i-am spus câinelui, eşti o oaie cu suflet de câine.

Colosse m-a privit fără să-şi mişte urechile ridicate, stând pe labele dinapoi. Sunt sigur că m-a înţeles.

— Ragusain e un prost; nu face altceva decât să-şi răsucească mereu capul.

Colosse s-a uitat la mine, apoi s-a uitat la Ragusain, şi privirile lor s-au încrucişat. Un fior a străbătut trupul câinelui, şi spinarea lui Ragusain s-a arcuit uşor.

Am făcut o adevărată nebunie să vorbesc cu animalele, ceea ce n-am mai încercat niciodată în viaţa mea. Atunci, nu ştiu de ce, n-am putut să mă abţin.

— Colosse, domnişoara Marie e o biată femeie.

Prima oară când m-am simţit bărbat mi-a tremurat glasul.

Atunci nu m-am gândit la nimic, la absolut nimic, şi tot atunci am putut să-mi dau seama că în viaţă nu ne gândim decât la lucrurile mărunte. La lucrurile importante, la puţinele lucruri importante la care ne-am putea gândi, nu ne gândim niciodată. Un tremur ciudat ne cuprinde întreg trupul, tâmplele ne zvâcnesc una mai tare, alta mai slab, ochii ni se înceţoşează. Asta e tot.

M-am apropiat de domnişoara Marie.

— Domnişoară Marie, plec.

M-am temut să nu se mire.

— Unde?

— La don Federico.

— Te-ai gândit la asta?

— Nu; nu vreau.

Domnişoara Marie lăsă capul să-i cadă în piept şi-l îmbrăţişă şi mai tare pe micuţul orb.

— Salamanca, vin cu tine.

Dintr-odată mi se uscă gâtul.

— Don Federico, continuă ea, e un om

cumsecade. Glasul ei, aproape stins, părea neîndurător; eram gata să dau îndărăt. Domnişoara Marie continuă să vorbească:

— Luăm şi copilul?

— Desigur.

— Şi pe Colosse?

— Da.

— Şi pe Ragusain?

— Da.

O pasăre de noapte scoase un ţipăt tânguitor. În depărtare, o luminiţă arăta unde e casa lui don Federico.

Am pornit la drum tăcuţi. I-am întins braţul domnişoarei Marie, de parcă aş fi fost logodnicul ei, şi ea ducea în braţe copilaşul ca pe un îngeraş. Câinele mergea înainte, direct spre lumină, şi ursul venea în urmă, târându-şi printre tufişuri lanţul rupt.

Era o linişte înfricoşătoare în noaptea aceea.

Am ajuns la uşă şi eu am bătut. Stăteam ca proştii şi ne uitam la ea. Un om cu o lumânare groasă în mână ne-a deschis.

— La ora asta nu se dă pomană.

— Nu vrem pomană, domnule, vrem ceva mai mult.

— Şi ce anume?

— Vrem să-l vedem pe don Federico… Suntem prieteni cu el.

— Prieteni?

— Da, domnule. Chemaţi-l şi-o să vedeţi.

Servitorul se întoarse:

— Señor don Federico! strigă de acolo cu un glas cavernos.

Stăpânul răspunse de la etaj:

— Ce vrei, Prudencio?

— Să coborâţi, vă aşteaptă nişte prieteni!

Don Federico nu coborî îndată. Trecură câteva minute. Purta o redingotă lungă, care îi venea până la jumătatea gambei, şi era cu capul gol.

— Cine sunteţi?

Am devenit curajos:

— Suntem prietenii dumneavoastră, domnule, care vă cer ocrotire. Dacă nu vreţi să ni-o daţi, vă rugăm să ne ucideţi… Oricum ar fi mai bine… Noi am umblat multe leghe, domnule, am văzut pe drum plopi

înalţi, desişuri de trestii plăpânde, stuf ce se îndoaie mlădios pe malurile apelor care curg cu vuiet; am auzit, domnule, mierla fluierând în rămuriş…

Don Federico avea înfăţişarea unui om foarte fericit.

— Stai, mi-a spus, întrerupându-mă. Prudencio!

— Da, stăpâne!

— Pregăteşte două dormitoare. În dormitorul cavalerului să culci ursul şi câinele.

Colosse şi Ragusain se uitară la don Federico. Domnişoara Marie ţinea ochii în jos şi nu ştia cum să se poarte.

— Domnilor, ne spuse, simţiţi-vă ca la dumneavoastră acasă. Numele meu îl ştiţi, Federico, don Federico. Numele casei noastre e un nume foarte creştinesc, „Crucea din Bordallo”. Poate că într-o bună zi o să vă spun povestea sa.

*

După opt zile am uitat cu toţii de bătăile pe care domnul Pierre şi domnul Étienne, care sosiseră la porţile casei „Crucea din Bordallo” cu gând de ceartă, le primiseră de la Prudencio, din ordinul stăpânului

său.

— Gimnastica, ne spuse don Federico, este viciul oamenilor prevăzători care adorm, sau virtutea celor proşti care vor să stea treji. Prudencio n-a făcut niciodată gimnastică, şi nimeni din împrejurimi nu l-a lovit vreodată cu un băţ în cap. Cu ea îţi câştigi greu existenţa; cu ea îţi pierzi sigur sănătatea; în schimb nu slujeşte la nimic unui om curajos într-o luptă serioasă.

În tovărăşia poetului, viaţa se desfăşura pe cărările binelui, şi domnişoara Marie şi cu mine ne-am obişnuit curând cu traiul bun şi mâncare din belşug, de aceea ne-am îngrăşat, nu glumă, şi grăsimea ne-a făcut să arătăm înfloritori la faţă, dar a răpit trupului sprinteneala şi sufletului păsul: lucruri care, ca să fim cinstiţi, nu folosesc la mare lucru, Dumnezeu o ştie bine!

Cu toate acestea, micuţul orb n-o ducea bine, aşa cum ne-am aşteptat, şi era tot slab şi prăpădit ca un pui de porumbel ieşit de curând din găoace. Don Federico a poruncit să fie botezat şi a hotărât să i se pună numele de Respicio – un mucenic din Nicea –, cuvânt răsunător şi frumos care cu siguranţă

înseamnă opusul lui Hospicio[7], şi pe lângă acesta şi numele de Pedro de Sassoferrato, sfântul sărbătorit în ziua de 3 septembrie, data botezului.

— Acesta o să fie numele lui de familie, ne spunea, şi un orb care se va numi Respicio Pedro de Sassoferrato va putea într-adevăr să pară la fel de bine un glorios căpitan rănit în luptă ca şi un argonaut trufaş şi cutezător care a orbit văzând lâna de aur. Spunând acestea don Federico îşi înălţa capul mândru şi, prin sticlele negre ce-i păzeau şi-i ocroteau ochii, privirea lui avea o blândeţe pe care n-o pot descrie.

— Acest cavaler, ne spunea, e fiul nostru, şi trebuie cu toţii să ne dedicăm lui ca nişte părinţi. Unchii lui, Colosse şi Ragusain, adăugă în glumă, vor învăţa încetul cu încetul care sunt obligaţiile lor.

Din ziua aceea copilul a avut un nume, şi chiar dacă Dumnezeu n-a făcut în aşa fel încât să-l poarte multă vreme, tot a fost mai bine să se ducă pe lumea cealaltă cu un nume creştinesc decât cu cel de „Farlouze”, pe care i-l dăduse mama lui, plină de dispreţ, şi domnişoara Marie, cu multă dragoste.

---

7 Ospiciu (sp.).

A trecut şi luna septembrie, care a fost în anul acela la fel de caldă ca şi în toiul verii, şi a sosit octombrie cu primele rafale de vânt, ce aveau să mă ia îndată pe sus şi să mă poarte în zbor foarte departe, ca pe un puf de păpădie. Într-adevăr, nu eram făcut să am parte de atâta fericire.

Nici bietului copil nu i-a priit toamna, şi vântul care m-a purtat pe mine, sărind peste Altos de Cabrejas, până la Belinchón, pe bietul micuţ l-a dus pe lumea cealaltă, poate tot în salturi, ori mai lin.

S-a întâmplat că atât copilul cât şi eu ne-am văzut obligaţi să emigrăm, chiar dacă nu în acelaşi loc, din fericire pentru mine, şi că, purtând în suflet o mare durere, a trebuit să lipsim casa din Bordallo şi pe locuitorul ei de tovărăşia noastră, iar dacă el ne-a dus dorul, nu cred să fi fost vreodată atât de arzător pe cât mi-am închipuit eu. Dorul este însă viciul tinerilor, care cred că timpul poate fi întors ca şi un ceasornic, şi din nefericire pentru mine sunt destul de copt la minte şi la suflet ca să nu-mi petrec vremea distrându-mă cu amintirile. Atunci gândeam altfel, dar acum, de ce vreau oare să-mi reamintesc toate astea?

Ei bine, după cum spuneam, s-a isprăvit cu mofturile şi a trebuit să-mi strâng din nou boarfele; don Federico m-a binecuvântat, spunându-mi: „Dumnezeu să te aibă în pază”, şi apoi m-a salutat.

Totul s-a întâmplat din cauza unui lucru foarte ciudat care a fost o adevărată nenorocire, dar e ştiut că omul propune şi Dumnezeu dispune, şi deşi dorinţa mea era, vă închipuiţi lesne, să rămân acolo tot restul zilelor mele, providenţa a rânduit altfel lucrurile.

Domnişoara Marie s-a despărţit de mine cu lacrimi în ochi şi a vrut să mă însoţească. L-am rugat pe don Federico s-o facă să-şi schimbe hotărârea, şi a izbutit nu fără oarecare osteneală. Ea a mai rămas acolo, după cum am aflat, încă trei ani, după care s-a călugărit din convingere. A fost lucrul cel mai bun pe care, săraca de ea, a putut să-l facă.

CARTEA a şaptea

În paginile căreia scriu despre chipul în care a luat sfârşit prietenia mea cu poetul şi vorbesc despre scurta şi zadarnica mea ucenicie în meseria de băiat

de prăvălie la o spiţerie.

Într-o bună zi din luna octombrie, ducându-mă la câmp ca în fiecare dimineaţă după haimanaua de Trastamara, calul lui don Federico, care umbla în crailâcuri noapte de noapte, m-am întâlnit în locul unde cândva poposisem cu francezii, cu vechiul meu cunoscut Abraham, nepotul viceregelui Bantabolin, care, părăsit de vioară şi de cei doi prieteni ai săi

— N-am vrut niciodată să blestem pricina acestei întâmplări –, se străduia să potrivească nişte panglici şi hârtiuţe colorate în cutia mare pe care o purta atârnată de gât.

Când l-am văzut m-am oprit speriat, şi dacă n-ar fi fost el care să mă recunoască şi să mă strige cu glas tare pe nume, sunt sigur că aş fi rămas acolo ţintuit locului ca o statuie.

M-am apropiat când am auzit că mă cheamă cineva şi l-am văzut în zdrenţe şi bătrân aşa cum nu mi l-aş fi închipuit niciodată. Când am ajuns în faţa lui şi-a dat jos cutia şi s-a aruncat la picioarele mele.

— Mă ierţi? m-a întrebat.

Nu ştiam dacă glumea sau era mai nebun decât

atunci când l-am părăsit.

— Ridicaţi-vă, domnia-voastră. Pentru ce trebuie să vă iert?

— Îţi aminteşti de cei şaisprezece duros?

— Da, domnule.

— Nu ştii despre ce-i vorba; sunt sătul de când tot plătesc acest păcat, căci după ce-am plecat din Lumbrales, cu puţina agoniseală strânsă cu atâta trudă, m-am certat aşa de îngrozitor cu ceilalţi, încât erau cât pe ce să mă omoare.

— Pentru partea ce vă revenea?

— Nu, fiule, căci fiecare trebuia să aibă parte egală, şi asta nu era pricină de ceartă; ne-am certat însă pentru că unul din noi trebuia să fie acela care să împartă banii, şi niciunul din noi n-avea încredere în celălalt. Ne-am luat la bătaie, şi cum ei dădeau cu fagotul şi cu flautul, iar eu cu vioara, am încasat ce-a fost mai rău, căci e ştiut că lemnul răneşte mai puţin decât fierul. Acolo s-a destrămat grupul, acolo mi-am lăsat instrumentul în spatele lui Cachimbo şi acolo m-au însemnat ca pe-o vită, deşi nu cu fierul roşu, ci cu o simplă lovitură de flaut. Priveşte.

Se descoperi, căută în păru-i zbârlit şi-mi arătă o cicatrice cam de două degete care se vedea că fusese făcută de-un par.

Nu ştiam ce să spun ca să-l fac să uite loviturile, şi mi-a venit în minte să-l întreb de bani.

— Şi săculeţul?

— Asta-i partea proastă, fiule, că a rămas neîmpărţit, şi doi din noi trei au trebuit să plece săraci lipiţi pământului.

— L-a luat señor David?

— Nu, fiule, n-a putut, deşi tare ar fi vrut. L-am luat eu şi am fugit ca un iepure mai mult de-o săptămână, şi-acum sunt ros de remuşcări.

— Ce spuneţi!

— Chiar aşa.

Abraham rămase gânditor.

— Cu ce se găsea înăuntru, continuă el, mi-am cumpărat cutia asta şi primul rând de marfă, ca să încep să câştig, şi ce mi-a prisosit am dat săracilor care nu pot munci şi pe care e bine să-i ajuţi.

— Da, domnule.

— Am izbutit să dau aproape o pesetă, şi aş fi dat

mai mult dacă aş fi avut, dar marfa e scumpă pentru că hârtiuţele se udă şi trebuie să le arunci, şi oamenilor trebuie să le dai versuri noi, iar acum nu mai sunt poeţi ca altă dată.

Mi-am amintit dintr-odată de don Frederico; dracul m-a pus să mă gândesc la el, asta a fost nenorocirea mea.

— Eu cunosc unul, i-am spus.

— Dar e bun?

— Da, domnule, foarte bun. E stăpânul meu.

— Şi ştie să facă versuri?

— Cred şi eu! De toate felurile.

Abraham se lumină la chip.

— Şi va dori să dea înainte ceva bani pentru tipărirea lor?

În clipa aceea mi s-a ridicat vălul de pe ochi şi am putut să văd limpede ce urmărea pungaşul. Totuşi nu mai puteam să dau înapoi; trebuia să merg înainte şi să mă apăr cât mai bine cu putinţă.

— Nu ştiu; puteţi să-l întrebaţi.

— Locuieşte foarte departe?

— Nu, domnule; în casa care se vede acolo.

— Păi să mergem. Hai, însoţeşte-mă, că am să-ţi plătesc.

Nu-mi dau seama limpede dacă l-am refuzat pe motiv că trebuie să-l caut pe Trastamara, sau pentru că nu prea am crezut ce-mi spusese.

— Nu pot acum, domnule Abraham, căci trebuie să caut un cal care nu ştiu pe unde umblă, dar duceţi-vă spre amiază şi o să daţi de don Federico, şi o să puteţi vorbi cu el.

— Don Federico spui că se numeşte?

— Da, domnule.

— Şi numele de familie?

— Nu-l ştiu.

— Bine, e totuna. O să fii la el la ora aceea?

— O să încerc.

— Atunci pe curând. Du-te după cal şi sfântul Anton să ţi-l scoată în cale.

Ne-am despărţit, şi eu am mers pe urmele lui Trastamara, destul de neliniştit de această întâlnire.

Nu prea eram în stare să fiu atent la ceva şi nu ştiu ce s-a întâmplat, dar vorba e că oricât mă străduiam să găsesc calul, nu izbuteam. După ce-am

umblat o bună bucată de vreme şi am văzut că a trecut atâta timp, m-am aşezat mâhnit pe-o piatră aşteptând să-mi lumineze Dumnezeu mintea.

Nu eram sigur de cele ce ştiam şi-l aveam mereu în faţa ochilor pe Abraham, cu panglicile-i verzi şi roşii, şi hârtiile portocalii şi galbene. Mi-l închipuiam stând jos acolo unde l-am lăsat şi aranjându-şi cutia, în timp ce aştepta, odată cu sosirea amiezii, clipa când să se înfăţişeze înaintea stăpânului meu.

M-am gândit să-l înştiinţez pe don Federico şi să-l fac atent cu privire la bătrânul muzicant; pe-atunci eram atât de naiv încât aveam credinţa că atunci când poeţii aud sirenele fanteziei cântându-le în urechi, ascultă şi glasul înţelepciunii.

Am întors capul şi Trastamara mă privea. Cum de fapt era blând şi supus, şi ştia cu cine are de-a face, iar cu forţa nu-l puteai câştiga, a fost de ajuns să-l fluier o singură dată ca să se apropie.

Am încălecat şi, fără să facă mofturi, a pornit-o, ca în fiecare dimineaţă, spre grajd. L-am îmboldit puţin ca să ajungă la timp pentru a-l înştiinţa pe don Federico, şi cât ai zice peşte m-a adus în faţa casei.

L-am lovit uşor cu palma pe grumaz, apoi mai tare pe crupă, şi Trastamara s-a dus pe poarta cea mare, spre iesle.

M-am întors ca să intru în casă, după cum se cuvenea, pe uşa din dos, şi am auzit vorbe şi râsete care m-au neliniştit. Am ascultat şi m-am speriat: Abraham şi don Federico vorbeau despre negoţul cu versurile.

— Bine, îl auzii pe stăpânul meu spunând, am să fac versurile. De cheltuielile pentru hârtie şi tipar mă ocup eu; n-aveţi grijă. Singurul lucru pe care trebuie să-l pregătiţi sunt nişte cuvântări frumoase pentru fete, plăcute şi pasionante discursuri pentru romanţele noastre. „Cântecul iubirii care vindecă totul, cântecul iubirii oarbe şi al iubirii neîmpărtăşite! Cântecul despre dragostea dintre Regele Mării şi frumoasa Prinţesă a Sirenelor! Cântecul despre dragostea dintre Regele Văzduhului şi mica şi frumoasa Infantă a Porumbeilor!”

Se auzea râsul lui Abraham. Atunci mi-am dat seama că nu mai era nicio scăpare. Am aşteptat să plece; n-aş fi vrut să-l văd. Când a plecat, m-am

înfăţişat, cu îngrijorarea întipărită pe faţă înaintea stăpânului meu.

— Don Federico, i-am spus, aş vrea să vă vorbesc.

— Vorbeşte, Lázaro, cavalere Lázaro, prietene! Astăzi e o zi mare la „Crucea din Bordallo”! Mâine versurile mele vor zbura, ca fluturii, deasupra Cuencăi, deasupra Madridului, deasupra întregii Spânii! Se vor duce felurit colorate, şi unele vor semăna cu o ninsoare, altele cu o ploaie de campanule albastre, iar altele cu o grindină de inimi îndrăgostite! E o zi mare, Lázaro, cea mai mare zi din istorie! Observatorii vor înnebuni, şi locuitorii din cer vor crede că pământul arde, că a sosit era fericirii, că nu mai sunt oameni mârşavi, nici fapte ticăloase!

Nu îndrăzneam să-l dezamăgesc; pe drum se mai zărea silueta lui Abraham.

— Stăpâne, trebuie să plec.

— Acum, când suntem la un pas de fericire?

— Da, stăpâne, acum. Nu voiam, dar…

Nu ştiam ce minciună să-i spun; nu pregătisem nimic.

— Ce s-a întâmplat?

— Am moştenit ceva, stăpâne…

— Cine ţi-a spus?

— O pornire a inimii, señor don Federico, mi-o spune. Mă… duc la Salamanca.

Don Federico părea că meditează adânc.

— Trebuie să asculţi de inimă, fiul meu. Du-te! Devenise solemn şi mi-a dat mina să i-o sărut.

— Dumnezeu să te aibă în pază!

— Nu vreau să plec încă. Domnişoara Marie nu ştie nimic. Săraca de ea e atât de tristă din cauza copilului!

— Da; e adevărat. Spune-i. Dar nu te abate. Inima… M-am dus la domnişoara Marie, i-am povestit tot adevărul şi i-am spus că plec.

— Merg cu tine, Salamanca; am mai plecat odată.

— Nu, domnişoară Marie, acuma nu; acuma nu mă duc în casa nici unui don Federico. În Spania nu se mai află niciun alt don Federico.

A plâns, am plâns amândoi ca doi proşti, am rugat-o fierbinte nu cumva să-l dezamăgească pe stăpânul nostru şi m-am dus până sus, la el.

— Don Federico, i-am spus, v-o dau în grijă pe domnişoara Marie; spuneţi-i să nu vină cu mine.

Mă durea sufletul. Mi-am strâns lucrurile în raniţă, am luat cu mine cei doi duros pe care mi-i dăduse don Federico şi-am ieşit pe uşă.

Soarele apusese şi era aproape noapte. N-am vrut să zăbovesc.

Drumurile mi se deschideau din nou în faţă, şi aveam să dorm din nou sub cerul înstelat.

Dacă în ziua aceea am fost nobil, să mă ierte Necuratul. Dumnezeu să mă ierte însă ori de câte ori am fost ticălos şi-am păcătuit. Şi fiecare din ei să mă ierte pentru celălalt.

*

Când, după patru-cinci zile de mers am ajuns la munţii lui Cabrejas, cum li se spune, sătul să mă tot chinui mergând într-una fără să mă odihnesc, am chibzuit că n-ar fi rău ca trupul meu păcătos să găsească puţină pace şi linişte.

Ideea mi-a venit aşa, dintr-odată, când am văzut jos, la picioare, câmpia Manchei desfăşurându-se ca un jăratec luminat de amurg.

Am hotărât să-mi dobândesc odihna dar n-am izbutit; tot ce-am făcut a fost zadarnic. Ursita mea era să cutreier drumurile, să le netezesc; săracul de mine am vrut să mă lupt cu ea, mai târziu însă mi-am dat seama cât de zadarnic a fost.

La picioarele mele se vedeau satele de parcă ar fi fost aşezate cu mina; înainte de-a mă hotărî care avea să fie satul meu, le-am contemplat pe toate în tăcere, ca şi cum aş fi fost stăpânul tuturor, închipuindu-mi cu plăcere că sunt îmbelşugate şi primitoare, aşa cum, din nefericire pentru mine, nu era niciunul din ele, şi bine gospodărite şi bogate, aşa cum, din nefericire pentru locuitorii lor, nu s-au dovedit a fi niciunul.

M-am uitat spre răsărit şi am văzut nişte sătuleţe căzute în ruină şi câteva cătune prăpădite care purtau nume frumoase. În depărtare, Palomares del Campo se ghemuia, de parcă i-ar fi fost frică, jos de tot, şi Torrejoncillo del Rey îşi dădea duhul printre arături ca un animal însetat. Aproape de munţi curgea Gigüela prin albia-i pietroasă, iar Horcajada de la Torre şi Villanueva de los Escuderos îşi priveau, uimite, chipurile bătrâne şi zbârcite în apa mică. Am văzut că

erau sate de oameni scăpătaţi şi le-am întors spatele; vremurile erau grele, şi o pâine neagră costa zece scuzi.

Mergând în direcţia soarelui peisajul nu devenea mai frumos; nu departe spre apus, Carrascosa del Campo semăna cu un iepure ce se pregătea să fugă. Asta m-a făcut să râd, şi am scos din traistă puţin vin pe care-l cumpărasem cu banii primiţi de la don Federico când trecusem prin Caracenilla. Devenisem mai puţin nerăbdător şi mai înţelept, şi nu mai aveam mulţi bani în buzunar. Alcázar del Rey îşi dădea duhul la picioarele unei coline, şi în depărtare, cu soarele-n faţă, Belinchón părea un giuvaier pierdut în mijlocul unui ţinut pustiu.

Am hotărât să merg într-acolo, şi deşi mult timp înainte de-a ajunge am văzut că nu prea semăna cu un giuvaier, ci mai curând cu un stog de paie, ba chiar cu un grajd, m-am gândit că ar fi mai înţelept să nu mai hoinăresc ca un câine vagabond, şi m-am îndreptat spre el.

Am pornit ca un cuceritor pe uliţa din mijloc şi am stat la îndoială unde să mă opresc: în faţa unei

firme pe care scria „La Hotelul lui Lucas”, în faţa alteia cu inscripţia „La Mierla”, sau, în sfârşit, în faţa unei a treia, mai modestă, pe care era scris doar „Han”.

La „Crucea din Bordallo” devenisem fecior de bani gata, şi cum îmi rămăseseră încă puţini bani, m-am gândit să-i cheltui fiindcă tot nu mai ştiam ce înseamnă să ai buzunarul şi pântecul gol, şi să fii bătut.

M-am hotărât să intru la firma din mijloc şi m-am apropiat de ea cu hotărâre, de parcă eram obişnuit cu aşa ceva. Era o hardughie veche, prost văruită şi cu tencuiala gata să cadă; avea parter şi etaj, jos o ferestruică vârâtă în zid şi cu zăbrele, după moda maură, iar sus o galerie exterioară mărginită de un balcon de piatră. Deasupra uşii de la intrare, unde erau gravate nişte litere pe jumătate şterse, era desenată destul de prost o pasăre neagră, iar de balcon era prinsă o firmă vopsită în ocru-roşiatic, pe care meşterul Miranda, fierar de meserie, dar care picta şi se pricepea la toate, scrisese cu îndemânare – după cum am aflat mai târziu – următoarele cuvinte:

„La Mierla”. Vinuri şi mâncăruri. Avem paturi. Când am intrat pe uşă, m-am uitat din nou la firmă şi am văzut că nuanţa roşcată a ocrului, fiind foarte veche, avea culoarea mohorâtă şi stinsă a sângelui închegat. Am devenit cam neliniştit, şi ca să alung acest gând mi-am închipuit că totul ar fi din pricina timpului, care modifică uneori întâmplările, schimbă culorile şi îmbătrâneşte trupurile.

Am intrat şi am simţit în nări un miros rânced. Nu se vedea nimic în tinda foarte mare, în afară de colţul pe care-l lumina ferestruica. Am lăsat uşa închisă, cum o găsisem, şi am chemat stăpânul. Un copil care se juca cu un căţeluş în dreptul luminii ce venea dinspre ochiul ferestrei a ridicat capul, s-a uitat la mine şi a început să plângă. După câtva timp am strigat din nou, iar copilul a continuat să plângă, şi pe scară care trosnea şi se tânguia ca un om bolnav a coborât o femeie grasă şi păroasă, cu mânecile suflecate şi un şorţ murdar cu dungi, strâns la spate.

— Ce vrei? mă întrebă pe un ton aspru.

— Mai întâi de toate să vă adresaţi cu dumneavoastră, căci plătesc pentru asta.

— Nu mai spune! Ce doreşte domnia-voastră?

M-a supărat atâta lipsă de educaţie. Desigur, nu era vorba de un prinţ; dar nici de cineva care se apropia de han ca să fure găini sau să ceară de pomană.

— Vreau să mănânc ceva şi să beau vin, şi-un pat pentru la noapte.

— Şi mâine?

— Mâine o să mai vedem.

— Sunteţi în trecere?

— Nu ştiu; caut stăpân.

— Bine, bine. Plata înainte, mă înţelegeţi?

— Da, doamnă. Cât face?

— Ce doriţi la cină?

— Ce s-o găsi.

— Aici se găsesc de toate, numai să cereţi.

— Păi daţi-mi carne de vacă.

— Vacă nu e.

— Atunci ouă.

— Am unul singur şi-l ţin pentru mine.

— Poftă bună! Cartofi sunt?

— Nu, s-au terminat.

— Păi… daţi-mi ce s-o găsi, mi-e totuna.

— Am să vă dau păstramă, vă place pastrama?

— Da, doamnă; şi un urcior cu vin.

— Roşu?

— Da, roşu. E bun?

— Vă cred. Avem vin din podgoriile noastre, vin de Arganda şi vin de Valdepeñas. Din care vreţi?

— Din podgorii, oricum e mai ieftin.

— Aşa e. Un kil?

— Da. Cât face în total?

— Vă dau cu paharul?

— Nu.

Am dus mâna la buzunar şi femeia s-a liniştit.

— Păi, să vedeţi: pastrama, treizeci; vinul, patruzeci, asta face şaptezeci, şi patul, să mai punem şaptezeci, cu totul, ca să rotunjim, şase reali. Cum trebuie să câştig şi eu ceva, vă iau şapte reali cu totul.

Face?

— Face. Poftim.

Femeia strânse banii, îi puse într-o batistă pe care o scoase din decolteu şi dispăru urcând repede scările.

— Aici masa de seară se ia la ora şapte, îmi spuse de sus, de pe palier.

Am ieşit ca să mai treacă vremea până atunci şi am intrat într-o cârciumă să beau un pahar. Toţi mă priveau, dar niciunul nu-mi spunea nici măcar bună ziua, se vede că aşa era obiceiul acolo. Oamenii erau tăcuţi şi nu se mişca nimeni. Muştele bâzâiau întruna, întocmai ca şi susurul unei ape la izvor, şi pe raza de lumină şi tifonul trandafiriu ce acoperea brânza şi cârnatul – o bucată de brânză şi una de cârnat – ciorchini mari şi negri de muşte se înghemuiau şi mişunau ca într-o oală.

Am plătit băutura şi-am plecat. Nu se întunecase încă şi era timp destul până la ora păstramei, dar m-am gândit că ar fi mai bine să cunosc satul, chiar dacă numai pe dinafară, decât să mă plictisesc cu ceilalţi în cârciumă.

Din acea scurtă călătorie am învăţat unde trebuie să-mi potolesc foamea şi pentru asta îi mulţumesc lui Dumnezeu: căci dacă la don Roque nu m-am prea descurcat, cine ştie cum m-aş fi descurcat în altă parte.

Vorba e că m-am aşezat în Piaţa Constituţiei pe-o bancă de piatră care se afla din întâmplare, după cum mi-am dat seama apoi, chiar sub o firmă pe care scria: „Spiţeria licenţiatului Roque Sartén”; don Roque şi-a făcut apariţia din spiţerie cu o bonetă de catifea pe cap, şi din trupul lui a ieşit un glas piţigăiat ca al unei fete care-şi dă aere de domnişoară, glas ce mi-a dat mai întâi prilejul să intru în vorbă cu el şi-apoi m-a ajutat să-mi găsesc un acoperiş sub care să-mi petrec nopţile.

— Ţi-e frig, băieţaşule? m-a întrebat glasul acela.

— Nu, domnule, i-am răspuns; nu e încă vremea. Don Roque s-a uitat la mine prin ochelari, de parcă aş fi fost un animal ciudat, şi a continuat:

— Eşti foarte înalt, nu-i aşa?

— Da, domnule; mai înalt decât anul trecut.

— Şi eşti de pe-aici?

— Nu, domnule.

— Atunci eşti din Tarancón?

— Nicidecum, domnule. Sunt din câmpia Salamancăi.

Mă privi şi mai fix şi făcu o mutră cu-adevărat

mirată.

— Şi cum ai ajuns până aici?

— Păi, după cum vedeţi, căutându-vă probabil pe dumneavoastră.

— Pe mine?

— Sau pe oricare altul; caut stăpân.

Spiţerul îşi strâmbă gura, vrând parcă să zâmbească.

— Şi-ţi place meseria?

— Care meserie?

— De băiat de prăvălie.

— Cred şi eu! întotdeauna mă certau acasă pentru că voiam să fiu băiat de prăvălie. Tata nu voia, spunea că e meserie periculoasă, că se poate întâmpla să-ţi pierzi vederea.

— Nu-l lua în seamă! Şi ceri mult?

— Nu, domnule; eu nu cer niciodată, eu înşfac întotdeauna ce mi se dă.

Don Roque se şi aşezase alături de mine; păream prieteni vechi.

— Păi vino mâine pe-aici, nu vrei? o să te învăţ meseria. Acum sunt singur şi totdeauna simţi nevoia

să-ţi ţină cineva tovărăşie.

— Foarte bine, don Roque; o să vin mâine.

— Pe mâine, fiul meu. Asculta, nu-mi spune don Roque, spune-mi domnule licenţiat. Prin satele învecinate aşa mi se spune. Vrei?

— Da, domnule licenţiat, pe mâine. Acum mă duc la han căci mi-am plătit cina.

— Locuieşti „La Mierla”?

— Da, domnule licenţiat.

— Păi fii atent cu Paca, e o brută?

— Mulţumesc pentru sfat, domnule licenţiat; pe mi ine.

— La revedere, fiule; pe mâine. Eşti ca o porumbiţă!

Don Roque Sartén intră în spiţerie şi eu am rămas în mijlocul pieţii gândindu-mă la Paca, la pastramă, la povestea cu porumbiţa şi la copilul pe care l-am văzut jucându-se în tinda hanului. Totul se învârtea în capul meu, de parcă înnebunisem de-a binelea. Când am împins uşa hanului, oamenii erau aşezaţi la o masă lungă; fără îndoială era ora şapte. Paca înjura tot timpul umblând de colo-colo, iar copilul

şi căţeluşul ne priveau, îmbrăţişaţi, dintr-un colţ.

În jurul mesei să fi fost vreo opt, zece persoane, toţi bărbaţi şi o singură femeie; păreau cărăuşi înstăriţi şi se întreceau mâncând şi bând. M-am aşezat la unul din capetele băncii.

— Poftă bună, le-am spus.

— Aşijderi, mi-au răspuns în cor.

Am aşteptat în linişte să-mi aducă pastrama; apoi am mâncat şi am băut, şi după aceea am întrebat de pat.

— Vă cam grăbiţi, mi-a spus femeia.

— Da, doamnă, i-am răspuns, căci sunt obosit de drum şi mi-e somn.

Mi-a arătat dormitorul, mi-a spus care era patul şi m-am trântit în el ca să dorm, dacă nu ca un sfânt

— Ceea ce n-am izbutit din cauza nenumăratelor blesteme pe care le-a slobozit gura mea în noaptea aceea – atunci cel puţin ca un om frânt de oboseală.

Patul era ca un pod de vechituri, bătrân ca vremea, înalt şi şubred, care nu semăna cu un mormânt liniştit – cum trebuie să fie paturile – ci cu un ogar de vânătoare slab şi zvelt, plin de mai multe

zgomote şi vaiete decât o flaşnetă, sau cu înmormântarea unui primar, şi cu mai multe gângănii decât un berbec care a murit la Sfânta Maria şi a fost găsit în ziua Adormirii Maicii Domnului. Ca să compenseze aceste excese, salteaua avea tot atât de puţină lână pe cât de lipsită de educaţie era stăpâna, şi patul era atât de gol şi de neacoperit de rufărie.

Încât părea chiar, dacă n-ar fi fost murdar, că ieşise tocmai din baie.

Am petrecut o noapte proastă, şi plăcerile făgăduite n-au apărut de nicăieri, aşa încât nu s-a lăsat aşteptată clipa când am dus dorul să mă adăpostesc într-un tufiş sau să dorm în patul tare dar liniştit al unui şanţ.

Atât de tare m-au scos din sărite înţepăturile gângăniilor, şi atâta zgomot au făcut cei din jur, găzduiţi ca şi mine, care sforăiau şi scuipau, încât am înjurat toată noaptea şi numai gânduri urâte mi-au încolţit în minte, fapt pentru care nu ştiu dacă noaptea aceea n-ar fi ajuns, ea singură, la osânda veşnică a sufletului meu. Poate o să mă ierte bunul Dumnezeu, deoarece n-am înjurat şi n-am avut gânduri urâte

degeaba, nici spre folosul meu, ci doar să-mi vărs necazul şi să dovedesc că eram încă în viaţă, deşi numai eu ştiu cum.

A trecut noaptea, au venit zorile, s-a luminat de-a binelea şi am părăsit patul şi hanul „La Mierla” fără să suflu o vorbuliţă; căci un cuvânt bun nu puteam să spun, şi decât unul prost am preferat să tac.

Am luat-o încetişor prin Piaţa Constituţiei şi m-am aşezat în faţa uşii, încă închise, a lui don Roque Sartén. Oamenii mă priveau în timp ce treceau – femeile în drum spre izvor şi bărbaţii mânând catârcele la câmp – şi unul m-a întrebat dacă nu eram bolnav, că m-am instalat atât de devreme în faţa spiţeriei.

— Nu, domnule, i-am spus, nu sunt bolnav, ci sănătos şi încă tun, şi aştept să se scoale don Roque şi să deschidă prăvălia, căci silit de meserie şi am venit să muncesc la el.

Omul m-a privit uimit şi şi-a văzut de drum, dar s-a mai întors de câteva ori, să vadă ce aveam de gând să fac.

Am aşteptat cu răbdare şi puţin înainte de-a bate

ora nouă în clopotniţa bisericii, don Roque a început să se mişte, a deschis obloanele, a pus clanţa, pe care o scotea cu grijă în fiecare noapte, la uşa ce semăna pe dinafară cu poarta unei ogrăzi – cum i s-ar fi putut părea unui neştiutor – iar pe dinăuntru era închisă cu lanţuri, lacăte şi zăvoare.

— Bună dimineaţa, domnule licenţiat, i-am spus.

— Bună, fiule; văd că te ţii de cuvânt.

Am zâmbit ca să-i fiu pe plac şi m-am pregătit de treabă.

— E ceva de făcut?

— Deocamdată nu, fiule, căci scândurile le strâng eu, pentru că sunt pe jumătate sparte, dar fii liniştit că o să ai îndată ce face.

Am intrat şi m-am aşezat. După puţin timp, don Roque a apărut cu o bucată de pâine şi mi-a dat-o spunându-mi:

— Ia, Lázaro, şi hrăneşte-te. Aici nu se ia de obicei micul dejun, căci nu plecăm la câmp, munca noastră cere să fim vioi şi cu mintea limpede; dar astăzi îţi dau de mâncare, fiindcă nu vreau să intri flămând în casă. Ai poftă de mâncare?

— Da, domnule, i-am spus luând bucata de pline veche.

— Bineînţeles, eşti la vârsta când trebuie să creşti! Am mâncat plinea, alta n-am mai mâncat niciodată dimineaţa în tot timpul cât am fost spiţer, şi nu după multă vreme mi-am dat seama că don Roque ar cheltui şi ar risipi un singur lucru, şi anume saliva, căci în ceea ce priveşte restul lucrurilor s-a dovedit atât de econom, încât, deşi am vrut seară de seară să păstrez ceva din cină pentru micul dejun, n-am izbutit niciodată, deoarece era foarte frugală, şi el n-ar fi îngăduit niciodată să ciugulească din ea nici măcar o călugăriţă.

— Lázaro, mi-a spus stă pinul când am isprăvit, crede-mă că îmi pari băiat bun şi că sunt silit să-ţi spun ceva neplăcut, dar gândeşte-te că lumea e plină de pişicheri şi de ţopârlani, şi că uneori oamenii cinstiţi plătesc în locul celor păcătoşi; dacă n-aş fi avut în spiţerie un băiat care să-l întreacă în hoţii pe Cacus şi în trădări pe Oppas[8] şi pe care l-am prins furându-

8 Prelat spaniol de origine celtică din secolul al VIII-lea, arhiepiscop al Sevillei, pe timpul domniei fratelui său Witiza, A contribuit la ruina monarhiei vizigote trecând de partea duşmanului în lupta de la

mi muşeţelul, nu ţi-aş spune nimic acum, dar atunci am hotărât să mă port într-un anume fel, şi cu toate că aş renunţa bucuros, cred că ar fi mai bine să mă ţin tare şi să nu dau îndărăt. Nu crezi?

— Ba da, domnule licenţiat, aşa e, dar pentru numele lui Dumnezeu, nu vă mai tot opriţi, căci sunt nerăbdător să aud totul.

— Desigur, fiule, dar nu ştiu cum să povestesc.

— Povestiţi cum vreţi, căci eu o să mă străduiesc să vă înţeleg.

— Nu mă îndoiesc, Lázaro, ţi-am spus doar că pari băiat isteţ, dar e vorba de ceva delicat

— Foarte delicat?

— Cam, căci e vorba de pungă, şi asta doare când…

— Păi, vorbiţi fără înconjur, căci e mai bine să scapi repede de încurcături.

— Şi asta-i adevărat. Vorba e că am încredere în tine, dar uneori, după cum se spune în popor, „brânză bună în burduf de câine”, şi cred că e mai bine să fii cu băgare de seamă la început decât să-ţi îngrijeşti

Guadalate, din cauza urei lui faţă de don Rodrigo (n. tr.).

apoi rănile, cu toate că noi spiţerii preferăm să aibă loc întâi bătălia şi abia după aceea să fie nevoie de oblojeală, mă înţelegi?

— Aşa şi aşa.

— Păi, să-ţi explic. Cum sunt un om încrezător care nu ascunde nimic de privirile asociatului său (căci cu vremea şi când o să ai economii ai să devii asociatul meu) şi nici nu ţine ceva închis, în afară de ceva foarte important care ar putea atrage atenţia, mă văd obligat, din cauza celor ce-ţi spuneam, să iau unele măsuri, mă înţelegi, de… cum să spun?… de precauţie.

— Da, domnule.

— Nu e vorba că n-am încredere, nu cumva să te gândeşti la lucruri urâte, dar uneori nu ştii de unde sare iepurele.

— Da, domnule.

— Păi, asta e. Dacă ai bani, cred că ai putea să mi-i laşi drept garanţie, căci ţi-aş da o chitanţă în regulă, şi astfel am fi amândoi mai liniştiţi: eu pentru că-ţi păstrez banii, iar tu pentru că nu m-ai vedea neîncrezător. Nu crezi?

— Ba da, domnule licenţiat, dacă aş fi în situaţia dumneavoastră poate c-aş face la fel; dai credeţi-mă

— I-am spus eu minţindu-l – toată lumea ştie că-s sărac şi n-am niciun real la mine, căci ultimul pe care-l aveam l-am lăsat la han.

— Nu te nelinişti din cauza asta, cu bunăvoinţă se aranjează totul, şi dacă azi n-ai economii, o să ai poate mâine. Ceea ce putem face e ca în loc să-ţi plătesc în bani, să-ţi dau în fiecare lună câte o chitanţă mică, şi cred că peste un an de zile o să ai destul pentru garanţie. Accepţi?

— Da, domnule, accept, i-am spus, gândindu-mă că o să găsesc – săracul de mine! – un mijloc de a face valabile chitanţele.

— Ei bine, să trecem acum la condiţii. Vremurile sunt grele, după cum ştii; dar n-am să mă tocmesc cu tine. În casă la mine o să primeşti un pat, pe care am să ţi-l arăt îndată; aceeaşi mâncare ca şi mine, în afară de desert pe care-l iau duminicile şi-n zilele de sărbătoare, şi şase reali pe lună, bani de cheltuială. Ţi-aş da mai mult, dar mă gândesc că eşti la o vârstă periculoasă când nu e bine să ai bani mulţi, căci tu nu

eşti o fire strângătoare, iar banii nu aduc nimic bun, ba, dimpotrivă, dau naştere la vicii şi la boli.

I-am mulţumit pentru tot ce-mi oferea, fiindcă m-am gândit că e mai bine să mă port cu blândeţe, şi munca mea alături de spiţer a început din clipa când mi-a arătat ceea ce urma să-mi slujească drept pat.

După cum am aflat de la prietenii din sat, don Roque Sartén era un urmaş al evreilor creştinaţi în vechime, şi cei mai limbuţi spuneau că avea un glas ca de flaut pentru că nu era aşa cum îi lasă Dumnezeu pe toţi bărbaţii; era ca un motan ştrengar ce-a fost castrat, un ca un mânz potolit după crailâcuri. N-am avut ocazia să verific ce anume era adevărat din tot ce trăncăneau oamenii; cu siguranţă însă, fetele nu-l interesau, dar nu-i mai puţin adevărat că ceea ce ceilalţi socoteau viciu, să fie în realitate virtute, La urma urmei, şi cum asta nu mă interesa, i-am lăsat să-şi vadă de vorbe şi n-am luat deloc în seamă cele spuse.

Scotocind într-o zi din curiozitate prin hârţoagele din nişte saci, am găsit cartea despre care vorbeam, Lazarillo de Tormes, şi care mi-a făcut o mare plăcere

pentru că în paginile ei l-am găsit descris pe acela care trebuie să fi fost cu siguranţă bunicul meu, şi pe care soarta n-a vrut să-l cunosc. L-aş fi întrebat pe don Roque, dar n-am îndrăznit deoarece m-am gândit că o să se supere fiindcă i-am umblat prin lucrurile ascunse.

Viaţa în spiţerie era pe cât de săracă pe-atât de comodă, şi astfel, cu toate că nu mâncam mult şi nici nu mă punea să muncesc prea mult, am dus-o aşa mai departe, fără necazuri mari, până când m-am săturat de domnul licenţiat şi de zgârcenia lui.

Clienţii trebuiau să plătească înainte, deoarece, cum spunea don Roque, n-are rost să muncim ca nişte negri pentru ca după aceea să nu încasăm nimic. După cum se vede, era un obicei în satul Belinchón să se ia banii înainte, deoarece şi Paca, stăpâna hanului „La Mierla”, făcea la fel. Într-adevăr, fiecare cu obiceiurile lui, şi fiecare cu neîncrederea lui în oameni.

Mi-a intrat în haine şi-n piele un miros de doctorie, de care n-am putut scăpa până când n-am ieşit la aer curat şi, deşi la început mă supăra puţin şi

strănutam din cauza lui, apoi m-am obişnuit, şi în cele din urmă aproape nici nu-l mai simţeam.

Ordinea din prăvălie, cu toate sticluţele aşezate la rând şi având scris numele doctoriei pe etichetă, atrăgea foarte mult atenţia, şi dacă spiţeria ar fi fost puţin mai curată, zău că n-ar fi existat o alta ca ea în tot oraşul Cuenca. Îi ajutam pe stăpânul meu când făcea reţete, dându-i sticluţele de care avea nevoie, şi în scurtă vreme a început să-mi ceară să filtrez ceva sau să pisez pilule, să fierb rădăcini ori să pun la macerat diferite coji de plante.

După vreo două luni vindeam la tejghea bicarbonat sau un flecuşteţ oarecare, şi cu toate că menirea mea nu era să stau locului undeva, am răbdat stând acolo închis, poate pentru că don Roque m-a speriat cu povestea lui despre cât de grea era viaţa aiurea.

Locul unde dormeam era foarte umed, şi dimineaţa glasul mi-era voalat, ba uneori nici nu se înţelegea ce spuneam, de răguşit ce eram. Atunci mi-am dat seama că răcelile nu mă urmăreau dinadins, şi mă bucur pentru că mi-era într-adevăr frică de ele de

când răcise bietul señor Felipe.

Duminicile, şi zilnic după ce închideam prăvălia, mă plimbam prin Belinchón de la un capăt la altul – ceea ce nu-mi răpea prea mult timp – şi vorbeam cu prietenii mei, care erau tari de cap cum nu mai văzusem, dar pe lângă prostii, mai făceau şi lucruri ce dovedeau rea-voinţă şi intenţii rele: satul pătimea de pe urma unor puştani, unul mai rău ca altul, care fugăreau câinii, ciomăgeau măgarii, îi făceau pe bătrâni să ducă dorul vremurilor trecute când domnea ceva mai mult respect, primejduiau mereu geamurile şi le chinuiau pe fete. Mie îmi plăceau isprăvile lor, dar partea proastă a fost când Ceferino l-a pocnit peste ureche pe Paquito, fiul secretarului, şi a început să-i curgă sânge din urechea aceea cu care nu mai auzea, în timp ce urla şi scuipa de parcă ar fi dat strechea în el; Ceferino, care era vulpoi, a aruncat vina pe mine, şi Paquito a tăcut, iar secretarul m-a ciomăgit pe mine, şi stăpânul meu licenţiatul s-a văzut silit să mă dojenească şi să mă ţină închis două săptămâni în prăvălie, iar după aceea nu mi-a dat chitanţa cu cei şase reali; în luna aceea, suferinţa,

spunea el, trebuie s-o simţi în buzunar, fiindcă rănile de pe trup se vindecă, iar lipsa de libertate nu-i impresionează pe toţi.

Le-am îndurat pe toate, şi când don Roque mi-a dat drumul l-am prins pe Ceferino şi l-am răsplătit cu generozitate pentru bătaia pe care am încasat-o pe nedrept de la domnul secretar. Zvonul despre această bătaie a circulat printre băieţi şi au început să-mi poarte atâta respect, încât dacă oamenii bătrâni din sat n-ar fi spus într-una că sunt golan şi prost crescut, aş fi devenit conducătorul lor. Am preferat totuşi să nu fiu şi să stau liniştit, pentru că la urma urmelor puţin îmi păsa de ce se întâmpla în satul acela.

Bietul Paquito s-a înecat în vara următoare, când s-a scăldat odată în Tajo; trebuie să-l fi purtat apa cel puţin două leghe, ca să se ducă la fund. Bine că n-am făcut parte din grupul lor! În acest caz n-aş fi avut altceva de făcut decât s-o şterg şi să nu mă mai arăt pe-acolo.

M-am făcut mai departe că muncesc, am continuat să dau impresia că mănânc şi ca întotdeauna nu m-am putut împiedica să nu fiu cu

gândul în altă parte când domnul licenţiat îşi dădea toată silinţa

— Vorbă să fie – să mă înveţe meseria. Don Roque găsea ieşire din orice situaţie, şi chiar dacă e adevărat c-am fost atât de incapabil încât după ani de zile n-am reuşit să deosebesc muşeţelul de tei, nici acestea de sunătoare, nu e mai puţin adevărat că atunci când am vrut să plec, a găsit asemenea explicaţii şi a născocit asemenea motive pentru ca nu cumva să iau ceva din spiţerie, încât am fost nevoit să plec fără nicio chitanţă în buzunar.

— Nu pot să-ţi plătesc acum chitanţele, s-a simţit obligat să-mi spună, căci am cheltuit cam mult din cauza ta şi am rămas fără leţcaie în buzunar, iar dacă ne gândim bine, lecţiile pe care ţi le-am dat costă şi ele ceva. Şi-apoi nu e cinstit ca un băiat tânăr să umble încărcat cu chitanţe, ca un perceptor, şi să piardă astfel podoaba candorii şi a nevinovăţiei. Nu-i aşa?

— Păi să vedeţi, domnule licenţiat, i-am spus, mie nu mi se pare prea mult; mă gândesc că, dacă nu-mi puteţi da banii astăzi, poate că puteţi mâine sau

poimâine, şi nu cred că e rău să port nişte chitanţe în buzunar, eu care am purtat întotdeauna câte ceva la mine.

— Nu fi atât de sigur, băiete, şi urmează-mi sfaturile, căci sunt mai bătrân ca tine şi ştii că se spune că diavolul ştie mai multe pentru că e bătrân, nu pentru că e diavol. Gândeşte-te că n-am să-ţi plătesc chitanţele, şi astfel ai să te obişnuieşti cu ideea că, pentru a economisi timp căutându-le, nici n-am să ţi le dau. La mine în casă ai găsit linişte şi tovărăşie bună, pat, mâncare şi educaţie, ce poţi cere mai mult?

Dacă vrei să pleci, cum spui, la mătuşa Librada, du-te sănătos şi cu cugetul curat, că ţi-am spus destule; dar că mai vrei să pleci şi cu banii mei, asta e prea de tot.

N-am insistat, deoarece mi-am dat foarte bine seama că n-am să pot lămuri nimic, şi-am preferat să mă despart rămânând prieten cu el, fiindcă m-am gândit că s-ar putea să fiu silit să mă reîntorc după peripeţiile cu mătuşa Librada, datorită căreia aş fi umplut în întregime paginile acestei cărţi, dacă aş fi

vrut să mă distrez cu isprăvile ei şi să le povestesc pe larg. Am părăsit spiţeria şi m-am mutat din casă, dar nu şi din sat, fapt pentru care am fost în pierdere – ca aproape totdeauna în viaţă – căci am rămas fără o slujbă plăcută, în schimb însă am mai învăţat câte ceva şi mi-am format caracterul.

Cred însă că întâmplarea care urma să aibă loc trebuie povestită aparte, datorită aspectului ei colorat.

CARTEA A OPTA

Scoală-te, Simeón, sau arta de a da în cărţi.

Aşa după cum spuneam, nu m-am supărat pe don Roque Sartén, doar că, gândindu-mă c-o să-mi meargă mai bine, am schimbat stăpânul, am renunţat la odaia din fund a prăvăliei pentru ogradă, la linişte şi sărăcie pentru teamă permanentă şi rasol de berbec în fiecare luni, zi dedicată satelitului numit Luna, patronul planurilor ascunse, puse la cale de noua mea stăpână.

A trebuit să intru în slujba ei deoarece ea însăşi mi-a cerut-o într-o noapte când mă plimbam pe câmp şi-am dat peste ea, căci umbla să vâneze broaşte râioase, ocupaţie în care am ajutat-o, şi cu atâta noroc încât, în timp ce ea prinsese doar două, eu i-am adus

un sac cu mai mult de o duzină, amănunt care a fost de ajuns pentru ca să-mi ofere o leafă de două ori mai mare decât spiţerul şi toată libertatea pe care mi-o doream, cerându-mi în schimb doar tăcere şi discreţie.

Cred că persoana care vorbeşte acum despre aceasta, timp în care mătuşa Librada este probabil mistuită de multă vreme de flăcările iadului, nu-şi calcă cu nimic jurământul de-a mă face să nu scot o vorbă în legătură cu toate acestea, deoarece cu siguranţă a vrut să se refere doar la zilele pe care eu le-am petrecut în Belinchón şi, cel mult, câtă vreme a fost Librada în viaţă.

Suspomenita mătuşă Librada poreclită Valetul[9], era o femeie de vreo cincizeci de ani, slabă la trup, mustăcioasă, cu pielea îngălbenită, încruntată, şi cu o privire misterioasă şi tiranică sub sprâncenele-i stufoase şi zburlite. Vorbea peltic şi mai mult pe nas decât pe gură, şi lucrurile pe care le spunea, ciudate în felul lor, când le auzeai pronunţate cu glasul acela, izbuteau să te bage în sperieţi.

Nu mă sâcâia mult, şi singura mea obligaţie, în

9 Figură la cărţile de joc (n.tr.).

afară de-a face mereu pe prostul, era să mă duc unde mă trimitea şi să vânez broaşte râioase şi şopârle, sau să caut mure şi ferigi când era nevoie.

Stăpâna mea era ghicitoare şi doftoroaie, şi, deşi la început râdeam în sinea mea şi nici nu-i luam măcar în seamă tertipurile, am izbutit totuşi să văd astfel de grozăvii petrecându-se în casa noastră, încât la sfârşit am ajuns cu inima cât un purice, şi mai fricos şi speriat decât un miel.

Trăia bine, deşi cam strâmtorat în aparenţă, şi câştiga bani cu toptanul, pentru că faima ei se răspândise prin toate împrejurimile şi primea vizite nu numai din Tarancón şi din Santa Cruz de la Zarza, ci până şi din Aranjuez, din Alcalá de Henares şi din Quintanar, şi poate şi din Cuenca sau chiar din Madrid. Vorba e că în casă era întotdeauna lume şi, deşi părea că nu câştigă decât bunăvoinţă, banii se adunau totuşi, iar viaţa devenea din ce în ce mai bună, dar cheltuia pe ascuns şi fără să păstreze nicio leţcaie de la o zi la alta.

Vizitele le primea în podul casei în care trăiam, dar acolo nu m-a lăsat niciodată să intru. Am fost atât

de curios şi de nerăbdător să aflu ce se petrece, încât mi-am bătut capul în fel şi chip cum să pot iscodi mai uşor, şi fiind dibaci m-am gândit să lărgesc puţin o crăpătură din peretele ce dădea spre stogul de paie, de unde nu puteam să văd tot podul care era foarte mare, dar măcar puteam asculta conversaţia şi urmări din când în când câte o mişcare. Tremuram de frică să nu-mi descopere ascunzătoarea, pentru că din clipa când mă instalam în spatele meterezei, cucuveaua care stătea pe spătarul scaunului nu-şi lua ochii din direcţia aceea; mătuşa Librada, atentă însă la clienţi, n-a luat în seamă cu siguranţă sperieturile cucuvelei, o biată pasăre pe care de altminteri n-am îndrăznit niciodată s-o sâcâi.

Podul era mobilat cu mare lux de vechituri, care mai de care mai nefolositoare, şi pe rafturi se puteau vedea sticluţe cu tot soiul de amestecuri ciudate sau cu ierburi atotvindecătoare şi flacoane de sticlă cu lipitori, năpârci sau inimi. Căci atunci când meseria e neobişnuită, recuzita nu trebuie să fie banală. Dădea consultaţii numai noaptea şi la lumina unei lumânări groase de ceară curată, iar clienţii aveau de cele mai

multe ori o figură atât de înspăimântată, încât nu ştiu dacă plecau totdeauna mulţumiţi de vizită şi de banii pe care-i dăduseră. Erau de toate sexele, vârstele şi condiţiile, deşi, după câte mi-am putut da seama, cele mai numeroase erau femeile coapte, în aşteptarea unui bărbat, care veneau la mătuşa Librada ca să le scape de singurătate. Mijloacele pe care stăpâna mea le folosea erau tot atât de felurite ca şi situaţiile în faţa cărora se afla, şi astfel dădea uneori o băutură, alteori descânta, de cele mai multe ori ghicea în cărţi şi, de cele mai puţine ori, îl punea pe împricinat să se dea cu capul de douăzeci şi patru de ori de o tigvă de ţap pe care o ţinea pe o bancă. Suferinţa din iubire era de obicei una din bolile cele mai frecvente, şi vindecarea ei, deşi mătuşa Librada o garanta, era puţin cam complicată şi supărătoare, în ciuda faptului că o prescria în dreapta şi-n stânga, probabil pentru că avusese mult succes cu ea.

Pe fiecare îndrăgostită ce se prezenta o întreba care era numele ei şi al iubitului. Îmi amintesc de una pe nume Rosa, care-l iubea pe Fidel, şi aceasta, după cât se vedea, n-o lua deloc în seamă; săraca era foarte

mâhnită, dar nu după multă vreme s-a întors la noi cu noutatea că Fidel îi spusese c-o iubeşte, veste de care mătuşa Librada s-a folosit ca să-i mai stoarcă nişte parale, pe care proasta de ea le-a plătit fără să sufle o vorbă. Nu cred că Fidel se purta atât de rece cu ea, cum spusese la început, pentru că mi se pare că leacul şi-a făcut prea repede efectul, dar Rosa a fost cu siguranţă mulţumită, şi faima stăpânei mele a crescut odată cu clientela şi cu veniturile, care cam secătuiseră pe vremea aceea.

După ce le afla numele le poruncea să ia cu mâna stângă câteva cristale de piatră-acră dintr-o sticluţă pe care le-o întindea şi să facă pe masă trei grămăjoare din ele; le punea să plătească costul vizitei tot cu aceeaşi mână, cu care mai trebuia să apuce şi o hârtie în care erau înfipte nişte ace. Aprindea focul şi aştepta să bată ora douăsprezece; la primul dangăt al clopotului le poruncea să arunce în jăratec una din grămăjoare şi un ac, în timp ce ea recita, iar clientele repetau următoarele cuvinte:

Elena, Elena, fiică de regi, la Bethleem ne-am dus, trei cuie am găsit, pe primul îl zvârl în marea

stacojie, pe-al doilea fiului său Constantin şi pe-al treilea în inima lui Fidel.

Să nu poată trăi, să nu poată mânca, nici să bea, nici să doarmă, până când nu va veni să-ngenunche la picioarele Rosei!

Dacă după ce spunea acestea ieşea din foc mutrişoara unui câine păros, însemna că descântecul era bun şi avea sorţi de izbândă.

Rosa îşi pironise ochii uimiţi asupra jăratecului şi, când a văzut răsărind din el căţeluşul, i s-a luminat toată faţa de mulţumire, aşa cum mărturisesc că nu mai văzusem niciodată.

Marţea şi vinerea erau zilele când stăpâna mea ghicea în cărţi, şi zău că oamenii curioşi să-şi cunoască viitorul nu erau puţini la număr. Mătuşa Librada alegea aceste zile ale săptămânii întrucât, după cum observase, erau cele mai nimerite pentru ghicit. Folosea atâtea perechi de cărţi câţi vizitatori avea, deoarece cărţile nu trebuie obosite – pentru că în acest caz mint – şi apoi le arunca într-o cratiţă, de unde le scotea cu o seară înainte, ca să le pregătească bine. Lunea şi joia seara se ştia că se făceau pregătiri:

întindea cărţile pe masă – pereche după pereche –, le stropea cu rachiu, le învelea într-o bucată de pânză şi le punea sub saltea. În ziua următoare cărţile erau ca noi şi spuneau întotdeauna adevărul.

Eram uimit de ce vedeam şi, la început, nu mă mai gândeam din cauza emoţiei nici la prieteni, nici la Belinchón. Nu ştiu dacă mătuşa Librada m-a bănuit vreodată că spionam, dar vorba e că nu m-a descusut niciodată de-a dreptul.

— Eşti mulţumit? m-a întrebat într-o zi.

— Da, doamnă, i-am răspuns, căci mănânc bine şi munca nu mă răpune.

— Şi nu ţi-e frică?

— Frică, de ce?

— Nu ştiu, cum lumea spune vrute şi nevrute…

— Nu luaţi în seamă, căci lumea e invidioasă. Dacă pizma ar fi o molie…!

— Asta spun şi eu.

Ca să nu umblu pe-acolo, mă trimitea de obicei nopţile cu câte un mesaj sau la o vânătoare ciudată, dar ca să nu pierd spectacolul mă grăbeam cu gândul să mă întorc înainte de miezul nopţii – ora cea mai

potrivită – şi să sar în zori în ogradă, să bat la uşă, cu răspunsul în buzunar ori sacul de broaşte râioase pe umăr, de parcă atunci aş fi picat. Astfel femeia avea încredere în mine şi eu puteam proceda aşa şi pe mai departe.

Într-o noapte m-a apucat groaza când am văzut-o în pod pe Paca, femeia de la hanul „La Mierla", care venea la mătuşa Librada să-i dea în cărţi.

Stăpâna mea o salută foarte curtenitor şi-i spuse atâtea cuvinte politicoase şi-i făcu asemenea temenele, încât am rămas uluit văzând ce se întâmplă acolo. Vrăjitoarea puse pecetea lui Solomon pe masă, mângâie o clipă aripile cucuvelei şi scoase cărţile de joc pe care le ţinea învelite într-o bucăţică de pânză în sân. Le amestecă cu grijă şi-i dădu femeii să le taie; aceasta, care cunoştea probabil obiceiul, nu scoase o vorbă, şi folosi mâna stângă. Mătuşa Librada luă din nou cărţile şi făcu cu ele zece grămăjoare de câte trei, tot punându-le cu faţa în jos; cele zece care îi rămâneau le împărţi câte una în fiecare grămăjoară, în timp ce spunea: Cioc-cioc. Cine e? Eu sunt. Pe cine cauţi? Pe Paca. Ce vrei de la ea? Vreau să ştiu ce o să i

se întâmple. Ce-ai să-mi spui, aia are să i se întâmple.

Când isprăvi de spus ceea ce trebuia să spună, începu să se uite la ultima grămăjoară, îi făcu semn femeii cu mâna, să fie atentă pentru că asta avea să spună cum se vor sfârşi zilele ei.

Cele patru cărţi erau: regele de cupă, asul de treflă şi treiul de treflă, toate cu faţa în sus, şi şaptele de pică, cu faţa însă în jos.

Grămăjoara dinainte fusese toată de pică.

— Vai, Paca! Aproape nu îndrăznesc să-ţi spun.

— Spune, femeie!

— Fie, de vreme ce mi-o ceri! Noaptea asta, când o să te întorci acasă, bărbatul tău te va dori ca soţ. O să fiţi fericiţi câteva clipe şi apoi o să vă certaţi: el o să se repeadă cu cuţitul la tine; uite, regele ăsta o spune.

— Şi dacă fug?

— Nu vei putea, căci n-ai cu cine; vărsarea de sânge se poate ocoli pentru că săbiile sunt în jos, dar de bărbat nu scapi, aici e asul de treflă, şi nu te iubeşte nimeni în Belinchón, căci nu mai eşti fată mare. Paca lăsă capul în jos resemnată în faţa inevitabilului şi dădu să plece.

— Cât îţi datorez?

— Nimic, căci aceste cărţi nu mint. Acum am să le ard pentru ca numaidecât să ţi se usuce sângele.

— Mulţumesc.

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti.

Mătuşa Librada zvârli cărţile în foc şi se întoarse lângă Paca.

— Hai, sărută aici.

Îşi descoperi un umăr şi-i arătă tatuajul pe care-l avea la încheietura braţului.

— E roata sfintei Ecaterina, care era fină, foarte fină, ca făina, una, două, trei, ea e de pe acum cu tine, patru, cinci, şase, din cap până-n picioare.

Paca sărută umărul stăpânei mele cu ochii închişi.

— Acum du-te, îi spuse mătuşa Librada, urcă-te în pat cu piciorul drept.

Paca a plecat şi a doua zi tot Belinchónul vorbea că bărbatul ei a lovit-o cu cuţitul. Stăpâna mea strânse cenuşa cărţilor, o amestecă cu rachiu şi o dădu – de voie de nevoie – uneia din broaştele mele râioase s-o mănânce.

Săraca broască, beată şi umflată cum era, nu putea nici să se mişte; femeia o puse într-un săculeţ şi se aşeză deasupra:

— Aşa să putrezeşti de viu, pungaşule şi asasinule, şi să te prindă jandarmeria, şi unu, şi doi, şi trei, şi o sută, şi o mie, să nu guşti picătură de vin, să nu mănânci bucăţică de slănină, şi să-ţi iei răsplata la închisoare. Aşa să se întâmple.

A doua zi, Filemón Estévez, bărbatul ei, îşi întindea ciolanele în închisoarea districtului. L-au apucat frigurile şi n-au trecut nici două săptămâni şi a murit. În fiecare an, la data aceea, cicatricea Pacăi se înroşea. S-a găsit cineva să spună că i-o vopsea mătuşa Librada cu ocru în ajun.

Asta nu ştiu; ştiu însă că în fiecare an, cu o noapte înainte – după cum mi-a povestit o servitorică pe care a angajat-o după ce am plecat eu, şi pe care am întâlnit-o după un timp la Madrid domnişorită, ospătăriţă într-un şantan numit „Rubinul" – stupina mea se închidea singură în pod şi începea să învârtă cărţile până când patrul de treflă rămânea cu faţa în sus. În timp ce umbla cu cărţile, spunea de fiecare

dată în şoaptă: „Scoală-te, Simeón! Ridică-te, arată măruntaiele, pentru ca Filemón să nu părăsească culcuşul tare al mormântului rece”. Când patrul de treflă apărea, vrăjitoarea începea să alerge ca o nebună prin toată încăperea, scuturându-şi basmaua; atunci cucuveaua se speria şi începea să sară de pe-o mobilă pe alta, bătând tare din aripi; din cauza forfotei amândurora, lumânarea se stingea în cele din urmă, şi când se făcea întuneric mătuşa Librada relua ceea ce spusese mai înainte, şi care acum suna cam aşa: „Vai, Simeón, Simeón! Unde sunt măruntaiele tari pe care i le-ai furat în mormânt?”

Cucuveaua bolborosea în întuneric, şi stăpâna mea, ceva mai calmă acum, făcea din nou lumină, strângea laolaltă vechiturile şi plecă. Bietul Filemón se cutremura probabil în iad.

Atâtea lucruri uluitoare am văzut în timpul acela, încât cred că mătuşa Librada trebuie să fi avut un pact chiar cu Necuratul.

Căutam să mă arăt ca şi până atunci liniştit şi glumeţ, şi stăpâna, cred că fără să facă vreun efort, continua să apară în fiecare zi de parcă ar fi fost cea

mai pură şi drăgăstoasă dintre femei.

Una din obligaţiile mele era să-i duc micul dejun la pat, pentru că ea, poate din cauza nopţilor albe, nu se scula prea devreme, şi n-o vedeai niciodată umblând prin casă înainte de ora nouă, nouă şi jumătate dimineaţa. Micul dejun era simplu, şi adevărul e că nu-mi era prea greu să-l pregătesc: o bucată de pline de smochine şi jumătate pahar de rachiu se pregăteşte uşor. Când îl bea – întotdeauna dintr-o înghiţitură şi parcă în grabă – o apuca de obicei tuşea şi într-o zi, nesuportând acest zgomot, au apucat-o asemenea icnituri gălăgioase, din cauza efortului sacadat şi a glu-glu-urilor făcute de balele ce-i curgeau şi de gâfâieli, încât eu – care cu siguranţă nu eram un licean fandosit – a trebuit să ies din dormitor scârbit.

Într-una din aceste dimineţi, fiind prost dispusă, toată lumea ştie de ce, nu i-a părut bine că am plecat şi a început să sune din clopoţel ca să mă întorc.

— M-aţi chemat? am întrebat-o.

Scuipând în continuare, mi-a răspuns:

— Hai, pramatie, ingratule, aşază-te aici!

Am ascultat-o şi am tras bancheta. A continuat:

— Crezi că e frumos, haimana, să mă laşi aici ca pe un gunoi, pe mine, care-ţi sunt ca o mamă? Crezi că e frumos, spune?

— Doamnă, i-am răspuns, dar nu vă las singură; am crezut că n-aveţi nevoie de mine şi m-am gândit că ar fi mai bine să spăl puţin broaştele râioase, ca să nu pierd timpul.

— Lasă broaştele şi stai aici, că pentru asta te plătesc.

— Bine, doamnă.

Am stat pe marginea patului ei, ascultând toate zgomotele pe care trupul agitat al stăpânei mele a dorit să le facă timp de două ore îndelungate, şi când mi s-a părut că şi-a recăpătat liniştea, m-a apucat de-o mină spunându-mi în acelaşi timp:

— Ascultă, Lázaro, chiar dacă nu crezi, sunt un om bun la inimă, dar mă tem că lumea nu gândeşte aşa.

— Nu luaţi în seamă lumea, doamnă, doar ştiţi că nu trebuie!

— Aşa spunem toţi când lucrurile merg bine,

Lázaro, dar uneori se întâmplă că te cuprinde frica şi temerile, şi începi să te gândeşti şi să-ţi frământi creierii, şi nu izbuteşti să faci altceva decât să te vaieţi că te doare capul. Ştiu eu bine de ce o spun.

— Da, doamnă.

— Nu spune da, că nu ştii: eşti prea tânăr ca să-mi înţelegi gândurile.

— Da, doamnă.

— Cred şi eu că da, fiule, cred şi eu!

Tăcu o clipă şi închise ochii. Părea adormită când ridică uşor glasul ca să-mi spună:

— Du-te şi caută-l pe don Julio; mă simt foarte rău…

Don Julio era doctorul.

— Dar, doamnă, i-am răspuns, poate că vă trece totul cu încă o înghiţitură de rachiu.

— Nu, fiule, că dacă ar fi fost aşa nu te-aş fi rugat să-l cauţi pe doctor. Du-te după don Julio şi nu mă sili să vorbesc, căci cred că-mi dau duhul.

— Mă duc, señora Librada; voiam să vă vindecaţi singură, deoarece cred că don Julio nu prea vă are la inimă.

— Da, Lázaro, ai dreptate, căci mai curând nu mă iubeşte, ba chiar mă urăşte, dar să ştii că sfânta Barbara are mai mulţi credincioşi atunci când tună decât după ce a stat ploaia. Du-te şi caută-l!

N-a trebuit să mă roage de două ori; am luat boneta, am împins uşa, şi am plecat în căutarea lui don Julio, de care stăpâna mea părea atât de mult să aibă nevoie. Întrucât acasă nu era, am umblat după el prin tot satul, până când l-am găsit ocupat să-i pună cataplasme micuţei Genoveva, fata lui Pantaleón Cortada şi a Juanei Soto, porecliţi Bălanii, oameni cu o situaţie bună care strânseseră bani de pe urma măcelăriei moştenite de la o mătuşă a ei, care a murit singură, necăsătorită, bătrână şi înşelată.

Am împins uşa şi l-am strigat pe stăpân.

— Pot intra, señor Pantaleón? Măcelarul mi-a răspuns dinăuntru.

— Cine e?

— Eu sunt, señor Pantaleón; Lázaro, de la mătuşa Librada.

— Ce ţi-ai pierdut pe aici?

— Îl caut pe doctor, señor Pantaleón, mi s-a spus

că e aici.

— Aşteaptă jos, că acum isprăveşte. Nu se simte bine stăpâna ta?

— Nu, señor, e foarte rău.

— Nu mai crapă odată, nu! Nu vrea Dumnezeu să pe facă acest hatâr! lin îndrăznit să-l descos.

— Nu, fiule, nu fac decât s-o iubesc aşa cum merită.

— Nu trebuie să luaţi în seamă bârfelile, señor Pantaleón; dumneavoastră v-a făcut ceva?

În timp ce tăifăsuiam, proprietarul casei a coborât scările, şi când am ajuns la cele ce povestesc acum, stăteam amândoi pe pietrele micuţe ale vestibulului şi ne uitam unul la celălalt.

— Mie? Păi… cum una ca asta…!

Señor Pantaleón se schimbă brusc la faţă.

— Ascultă, băiete, nu crezi că eşti prea tânăr ca să mă tragi de limbă?

Soţia lui îl strigă de sus.

— Ascultă, Pantaleón: vino sus s-o ţii pe fată, că o ard tare cataplasmele.

Stăpânul se uită la scări şi strigă:

— Dacă o ard, să rabde!

Am vrut să mă arăt simpatic şi m-am amestecat din nou în vorbă:

— Îi pun cataplasme Genovevei?

— Da, n-ai auzit? Desigur că-i pun cataplasme.

Coborî glasul şi continuă de parcă ar fi vorbit cu el însuşi:

— Nu ştiu cum o să se isprăvească asta.

Omul părea preocupat, şi a stat câteva clipe tăcut, ţinând capul în piept; n-am scos o vorbă, pentru că m-am gândit că e mai prudent, şi am aşteptat să-şi revină.

— Ştii, îmi spuse, are un junghi între coaste din cauza vântului; don Julio vrea s-o vindece cu căldură. Nu ştiu…

— O să vedeţi că nu e nimic, señor Pantaleón; se prea poate ca mâine să se simtă bine.

— Nu ştiu Nu ştiu…

Se duse spre golul scării şi-o strigă pe nevastă-sa.

— Juana!

— Ce-i?

— Hai, coboară!

Glasul soţiei venea de departe şi parcă plin de mâhnire.

— Şi pe fată s-o las singură?

— Coboară, îţi zic! Las-o pe Genoveva!

— Vin, vin!

Señora Juana apăru pe palier ştergându-şi lacrimile cu o batistă.

— Hai, şi nu mai plânge! Aşa nu facem nimic! Femeia continua să plângă.

— Îi e foarte rău, Pantaleón, foarte rău, sărăcuţa!

— O să se vindece dac-o vrea Dumnezeu.

Glasul i se voală şi deveni răguşit ca un tunet care ar fi răsunat în spatele munţilor.

— Şi fără… Gândeşte-te!

Mama îşi înteţi vaietele şi tânguirile, iar tatăl, parcă bănuitor, se încrunta şi se gândea. Şovăi înainte de-a începe din nou să vorbească, şi la un moment dat era cât pe ce s-o facă, dar închise gura înainte de-a fi apucat să rostească vreun cuvânt. Când izbucni însă, i se înroşiseră ochii şi i se umflaseră vinele la gât.

— Ascultă, Juana, s-o ducem la Valet.

— Dar…

— Taci! Îţi jur că după aceea o omor cu mâna mea.

Nimeni n-a scos o vorbă.

— Şi tu, derbedeule, dacă nu-ţi ţii gura, te duci după ea. Mă înţelegi?

— Da, señor.

Stăpânul casei se întoarse spre nevasta lui.

— Du-te la fată; eu nu vreau să urc. Spune-i lui don Julio să se ducă s-o vindece pe mătuşa Librada. Şi ăstuia – îi spuse uitându-se la mine – să-i dai doi reali ca să nu deschidă pliscul; dacă ne cântă, o s-o plătească.

Señora Juana scotoci într-un săculeţ de pluş pe care-l purta la brâu, îmi dădu o pesetă întreagă şi-mi porunci să-l aştept pe don Julio ca să meargă s-o îngrijească pe stăpâna mea.

Când doctorul coborî, mai purta ochelarii de apropiere pe care urma să-i schimbe cu cei de depărtare.

Era un bătrânel mic şi slab, îmbrăcat totdeauna în doliu – de când se prăpădise biata Carmen, după

cum avea obiceiul să explice – şi cu nişte plete albe, bogate şi răvăşite. Umbla încet şi vorbea întocmai ca din carte, până şi despre lucrurile cele mai obişnuite.

— Nu e nimic, prietene Pantaleón; curaj! Asta nu înseamnă nimic; o răceală ceva mai serioasă care s-a stabilit pe căile respiratorii. Continuaţi cu cataplasmele şi inhalaţiile, şi nu vă îngrijoraţi. Am să vin din nou mâine pe-aici; se prea poate ca mâine; s-o scoatem pe-afară.

— La revedere, don Julio, şi să te audă Dumnezeu.

Am ieşit din casă, şi n-am pus bine piciorul în uliţă, că m-a şi privit drept în faţă şi m-a întrebat:

— Ei, băiete, ia spune de ce te-a trimis stăpâna ta după mine; credeam că nu-mi purta prea multă dragoste, dar acum văd că-şi aminteşte de ştiinţă când lucrurile se înrăutăţesc. În sfârşit, în sfârşit!

Am mers o bună bucată de timp fără să scoatem o vorbă, şi după ce-am trecut de o ulicioară a intrat din nou în vorbă.

— Eu credeam că povestea asta cu medicina era un lucru răsuflat pentru ea… Auzi tu, o femeie care

vindecă spunând un versuleţ să mă cheme pe mine, care nu cunosc asemenea vicleşuguri!

— Dumneavoastră râdeţi, don Julio, i-am spus, şi faceţi rău; stăpâna mea e foarte bolnavă, şi am plecat pentru că trupul ei răsuna ca o tobă.

— Nu, băiete, îţi vorbesc serios; mă miră că şi-a amintit de mine, deoarece credeam, şi cine ştie dacă nu mă apropii de adevăr! că mă socotea ceva mai puţin decât un ignorant care stoarce bani de la oameni, teroarea celor sănătoşi şi ucigaşul bolnavilor, şi cel care-i acoperă cu giulgiu. E aşa cum îţi spun, căci nu mai am vârsta când să mint ori să fiu gelos pe alţii. Fiindcă dacă am studiat şase ani la Madrid şi am dormit multe nopţi în spital, înconjurat de bolnavi suferind de cele mai diferite boli…

Am avut noroc că ne aflam în faţa casei; oricine ştie cum ar fi luat sfârşit discursul, dacă plimbarea s-ar fi prelungit puţin mai mult.

— Am ajuns, don Julio, l-am întrerupt; o să vin într-o zi la dumneavoastră acasă să-mi spuneţi mai departe povestea cu spitalul.

M-am apropiat de uşa care părea închisă şi am

bătut cu pumnii.

— E ciudat, i-am spus doctorului, pentru că am lăsat uşa de la intrare deschisă şi pe doamna în pat. Poate a venit una din vecine.

— Sau chiar diavolul, Lázaro, căci trebuie să fie prieteni.

— Cine ştie!

Am bătut din nou, de astă dată mai tare, şi aproape imediat a apărut mătuşa Librada, care tocmai deschidea uşa.

— Ce eşti aşa nerăbdător! Aşa se bate la uşă? Am crezut c-o dărâmi!

— Draga mea colegă – îi spuse don Julio cu cel mai frumos zâmbet pe buze –, cât de mult mă bucur că răul a trecut! Vreun vers? Vreo broască râioasă care o fi plătit oalele sparte?

Stăpâna mea era supărată şi avea o mutră acră.

— Nu, don Julio; căci atunci când m-am gândit că veniţi mi s-a făcut greaţă şi am dat afară tot răul din trup. Acum însă, îmi dau seama că nu mai am nevoie de dumneavoastră, şi suntem din nou ca mai înainte; că dacă ai nevoie de vin când ţi-e sete, o să vedem noi

pe cine o să chemaţi cu toată ştiinţa dumneavoastră când o să fiţi bolnav. Căci eu sunt dură, don Julio, foarte dură! Şi, deşi uneori simt că-mi clocotesc măruntaiele în mine, după prima spaimă se potolesc singure.

— Ceea ce mă bucură

— Nu prea cred, don Julio, dar e mai bine aşa; eu nu mă cert niciodată cu dumneavoastră, în schimb dumneavoastră îmi speriaţi clienţii.

— Eu?

— Da, don Julio, căci totul se ştie…

Cum amândoi erau vicleni şi niciunul nu voia ca celălalt să-l înţeleagă prea mult, din cauză că dracul pare totdeauna mai negru decât este, vorbeau uneori atât de mult cu jumătate de gură, încât mă uitam ca viţelul la poarta nouă, cum se zice, şi nu auzeam nici jumătate din tot ce ascultam şi din puţinul ce-l pricepeam.

După ce şi-au spus vorbe usturătoare timp de aproape jumătate de oră chiar în uşa casei, s-au despărţit ca doi prieteni, în văzul celor de faţă care au rămas uimiţi şi au povestit totul îndată după aceea,

atât de repede încât n-au trecut nici câteva ore şi în tot satul nu se vorbea despre altceva.

Stăpâna mea a intrat în casă, şi eu după ea, şi n-am ajuns bine în bucătărie că m-a şi întrebat:

— Şi Bălanii?

Ştiţi, micuţa Genoveva e bolnavă. Tatăl ei spune că a răcit la piept din cauza vântului...

— Aoleu!

— Da, trebuie să fie grav de vreme ce toţi sunt amărâţi şi îngrijoraţi. Mi se pare că don Julio n-a nimerit-o.

— Aşa a vrut Dumnezeu, să fie asta ultima lui ispravă, Lázaro; asta-i la mintea oricui. L-au chemat pe don Segundo?

Don Segundo era preotul.

— Nu ştiu.

— Şi nu ţi-au spus nimic despre mine?

— Nu, doamnă.

— Eşti sigur?

— Să mor!

Señora Librada mă privi cu ochi de pasăre de pradă, scormonind până în străfundul gândurilor

mele, şi continuă:

— Mai bine! Pantaleón îmi doreşte moartea; tot satul o ştie.

Stăpâna mea se îndreptă spre un lighean cu cartofi, se aşeză pe scăunel şi începu să-i cureţe. O priveam fără să fac nicio mişcare. Grăia în şoaptă şi foarte repede, de parcă şi-ar fi vorbit sieşi; ba îşi arcuia sprâncenele, ba îşi strângea gura încreţind-o, ba îşi ţintuia privirea fixă într-un colţ al odăii, după cum îi erau gândurile. Se opri brusc şi se ridică iute, păşind spre hârdăul cu apă. Scoase apă cu o strachină şi vârî mâna în ea. Se tăie şi era cât pe ce să-şi piardă un deget.

— Sânge, Lázaro… Sânge pe mâna dinspre inimă! Iată unde am ajuns, de-atâta rău cât e în satul ăsta osândit pe vecie!

Gura i se mişca de parcă ar fi fost cuprinsă de furie şi pleoapele îi tremurau.

Trei lovituri slabe, aproape ca o mângâiere, răsunară în uşă.

— Cine-i?

— Deschide, Librada; sunt eu, Pantaleón!

Stăpâna mea îşi pironi privirea timp de câteva clipe în apă.

— Deschide, Lázaro; spune-i să intre. Tocmai vedeam că trebuie să vină!

M-am dus la uşă şi l-am poftit pe señor Pantaleón înăuntru.

— Ai tăcut?

— Da, domnule.

— Mai bine pentru tine!

M-am adresat stăpânei mele vorbind mai tare.

— Señora Librada, unde îl conduc?

— Adu-l aici, Lázaro, să vadă sângele.

Señor Pantaleón avu o mutră mirată.

— Care sânge?

— Un fleac; curăţind nişte cartofi şi-a tăiat un deget de la mâna stângă.

— Ah!

Am intrat în bucătărie şi stăpâna, fără să scoată mina din strachină, i s-a adresat.

— Te vedeam venind, Pantaleón.

— Pe mine?

— Da, pe tine; te vedeam venind cu gânduri

necurate… Vezi cum stau lucrurile! Când mă gândeam la asta, hop! sânge pe mâna dinspre inimă.

— Ce spui, femeie!

— E aşa cum spun.

Amândoi tăcură, şi amândoi, prefăcându-se cum puteau mai bine, se pândeau uitându-se chiorâş.

— Ascultă, Lázaro, începu stăpâna mea; dă-i un scaun lui señor Pantaleón.

M-am dus după scaun şi i l-am dat.

— Hai, aşază-te aici; uită-te la strachină, pare plină de sânge.

Bărbatul se uită fără să scoată o vorbă.

— Păi e apă, continuă mătuşa Librada; nu e nimic altceva. Eu am sângele foarte tare… Tu o să crezi că e şi foarte rău, nu-i aşa?

— Nu, femeie, nu cred nimic.

— Mai bine.

Stăpâna mea scoase mâna din apă şi o şterse cu fusta.

— Acum vezi cum o s-o vindece sângele ăsta pe micuţa Genoveva?

— Cine ţi-a spus că e bolnavă?

Señor Pantaleón îşi aţinti privirea asupra mea.

— Nimeni, omul lui Dumnezeu, nimeni; nu te gândi la lucruri urâte! Crezi că nu se vede pentru ce ai venit!

Vrăjitoarea mă strigă.

— Ascultă, Lázaro, du-te la spiţerie şi spune-i lui don Roque să-ţi dea şapte conuri de chiparos.

— De chiparos? întrebă señor Pantaleón.

— Da, de chiparos; te miră?

— Nu, pe mine nu.

M-am dus după conuri, şi când m-am întors cu ele nu mai era în casă nici mătuşa Librada, nici señor Pantaleón. Uşa era închisă şi am intrat sărind gardul de vălătuci din ogradă. În bucătărie am găsit o cucuvaie moartă, cu un briceag înfipt în burtă; ţistuiala tovarăşei sale din pod se auzea din când în când cadenţat, ca ticăitul unui ceas leneş. O broască râioasă sări de pe piatra vetrei pe copaie. Ultimele rămăşiţe de spuză ardeau sub clopot, şi un greiere, dedesubtul mănunchiurilor de lemne, scârţâia din când în când din ghitara-i îndepărtată şi melancolică.

Am simţit un fior rece pe tot spatele. Eram

speriat şi mort de frică. M-am uitat în spate şi am văzut patru lumânări arzând pictate pe perete. Mi s-a făcut rău şi am fugit. Gardul de vălătuci era mai înalt pe dinăuntru şi mi-a fost foarte greu să-l sar…

Am alergat şi m-am ghemuit ca să petrec noaptea lângă nişte peşteri din spatele cimitirului. Nu voiam nici măcar să mai văd casa aceea şi m-am gândit să fug din sat înainte de-a se face ziuă. Am început să mă rog în şoaptă pentru ca sfinţii să nu mă uite şi am tăcut când am văzut apropiindu-se un bărbat care umbla pe furiş lipit de zidurile cimitirului.

Bărbatul a fluierat încetişor şi un altul a cotit după colţul unde era morga.

— Ei, don Roque, am crezut că nu veniţi!

— Era cât pe ce să nu pot, Luquitas; nu ştii ce se întâmplă?

— Nu, domnule, n-am trecut prin sat.

— Păi, l-au băgat la închisoare pe don Julio; se zice că a otrăvit-o pe micuţa Genoveva, fetiţa Bălanilor.

— Ce spuneţi?

— Da. Şi pe Pantaleón îl ţin închis; se pare că a

înnebunit. Nu spune decât lucruri ciudate; ba sânge, ba strachină, ba mâna stângă… Nimeni nu-l poate înţelege!

— Asta e treaba lui Lucifer însuşi, don Roque, fiţi sigur de asta.

— Da, fiule; sunt sigur. Dar… în sfârşit, noi ce putem face!

Don Roque se duse spre cealaltă umbră pipăind puţin câte puţin cu piciorul terenul întunecat.

— Hai, Luquitas, vino aici. La urma urmei…

N-am mai auzit nimic. Îmi amintesc doar că n-am vrut să aştept zorile şi am pornit-o peste câmp, ici sărind, colo poticnindu-mă, mai încolo căzând, până când n-am mai putut şi m-am prăbuşit istovit la pământ, slavă Domnului foarte departe de Belinchón.

Când am pornit-o la drum, la vreo cincisprezece – douăzeci de paşi de cei doi, don Roque şi Luquitas s-au speriat şi au început să strige:

— Diavolul! Diavolul!

CARTEA A NOUA

Unde povestesc cum şi însoţit de cine am ajuns în capitală, şi unde închei prima parte a povestirii

despre colindările mele.

M-a trezit lumina zilei şi un zvon de glasuri pe care noaptea trecută, din cauza fricii şi a grabei, n-am izbutit să-l disting. Nu departe de mine curgea re numitul râu numit Tajo, şi pe celălalt mal se vedea sătucul căruia i se spunea Fuentidueña.

Eram deja bărbat, şi frica, foamea şi nenorocirile au fost singura mea şcoală. De fiecare dată când o încurcătură mă făcea s-o iau din loc, gândurile, atât cele bune cât şi cele rele, îmi năpădeau mintea până când nevoia izbutea să le alunge. Atunci am cugetat, ce bine îmi amintesc! la fericiţii muritori care se nasc, trăiesc şi mor fără să fi ieşit din satul lor nici măcar trei leghe în jur, şi m-am gândit, Dumnezeu mi-e martor cu câtă dorinţă! cât de fericit aş fi dacă m-aş opri să-mi sfârşesc zilele în prima casă care mi-ar ieşi în cale. Nu ştiu de ce n-a vrut providenţa; poate sunt însemnat să nu mă opresc niciodată din mers, să tot umblu dintr-o parte într-alta. M-am gândit că destinul meu e să colind câmpurile şi satele, ca minat de vânt, şi n-am vrut să mă împotrivesc lui; pietrele ce se rostogolesc, albe de-atâta spălat, prin albia

puhoaielor, cu siguranţă vor privi şi ele, pline de invidie şi nostalgie, cum îmbătrânesc stâncile de pe izlazuri, încremenite, până când se-acoperă de muşchi; după cum granitul rănit al clopotniţelor de lângă bisericile de pe drum izbutea să vadă la picioarele lui generaţii de oameni şi cunoştea în cele din urmă necazurile şi bucuriile lor, suferinţele şi metehnele lor.

Ani privit satul şi am traversat râul; deşi am avut multă grijă să mă dezbrac şi să ţin hainele deasupra, nu se poate să nu te uzi puţin. M-am îmbrăcat, am pornit-o spre Fuentidueña, şi puţin înainte de-a ajunge în dreptul caselor am văzut un pod peste râu pe care treceau nişte copii mânând un măgar încărcat cu lemne. Am văzut în scena aceea întreaga mea viaţă şi m-am întristat şi mai mult.

Am intrat în sat şi am cerut de mâncare; n-am primit nimic; oamenii au spus că sunt trântor şi au asmuţit câinii împotriva mea. Am fugit şi am luat cu mine un ied care, legat de-un picior, era atât de îndărătnic din cauza libertăţii, încât uitase de mâncare. L-am omorât după nişte pietre, l-am jupuit şi

l-am fript cum am putut mai bine (nu foarte bine, din cauza grabei, de vreme ce-au rămas bucăţi crude), şi mi-am hrănit trupul cu carnea lui până când am ajuns în capitală.

Asta, şi un păduche, au fost singurii mei tovarăşi cu care m-am prezentat într-un oraş atât de mare; păţit cum eram din cauza tuturor celor care mă înconjuraseră, am gândit că e mai bine să fii singur decât într-o tovărăşie proastă şi nu m-am mai oprit. Aş fi avut prilejul să intru în slujbă la nişte cărăuşi cu care m-am întâlnit în Villarejo, dar am preferat să-mi văd mai departe de treabă şi să nu mă apropii de nimeni; după cum îmi amintesc, le-am luat un burduf cu vin de Valdepeñas pe care-l puseseră să se răcească într-o baltă şi o pereche de opinci pe care le ţineau prinse de nojiţe de roata unei căruţe cu caii deshămaţi. Când a doua zi dimineaţă, ascuns într-o vie, i-am văzut trecând pe şosea, nu m-am putut stăpâni să nu izbucnesc în râs; trântiţi în căruţe fără să facă cea mai mică mişcare, habar n-aveau ce se petrece în jur; câinii s-au uitat la mine câteva clipe, au ciulit urechile, şi, slavă Domnului, nu mi-au dat

importanţă; legaţi sub căruţe, au continuat să privească urma catârcelor, mereu aceeaşi pe toate drumurile. I-am lăsat să treacă pentru că mi s-a părut mai prudent, şi am aşteptat acolo unde eram o zi întreagă ca să se îndepărteze.

A doua zi am ajuns la râul Tajuña, la satul numit nu ştiu de ce Perales[10] şi, păţit cum eram, am ocolit casele ca să nu trec prin sat, şi poate pentru că ştiam atât de bine că atunci când te-ai fript cu ciorbă sufli şi-n iaurt.

Am vrut să-mi petrec noaptea pe o păşune la ieşirea din sat, şi când s-a luminat de ziuă am văzut cu spaimă că mă aflam într-un imaş înconjurat de cincisprezece sau optsprezece tauri negri şi urâţi care păşteau. Mi s-a făcut frică şi m-am urcat într-un stejar pitic, şi am stat acolo incomod şi ghemuit toată ziua, deoarece m-am gândit că pe seară mi-ar fi mai uşor să-mi văd de drum. Cum duceam iedul în spate, am mâncat din el, dar când mi s-a făcut sete am răbdat, pentru că burduful de vin era jos, la douăzeci de paşi, şi nu îndrăzneam să mă duc după el. Pe la amiază

10 Peri (pluralul de la păr, pomul fructifer).

taurii au pornit-o spre adăpătoare şi am putut redobândi vinul, dar deşi trecerea părea liberă am preferat să mă întorc în copac şi să nu dau de vreun bucluc. A sosit noaptea; taurii s-au culcat, şi cum nu puteam continua să stau ca o bufniţă toată viaţa atârnat într-un copac, mi-am făcut cruce şi am început să fug ca un ogar spre şosea. Taurii nici nu s-au mişcat, dar eu am alergat ca niciodată în viaţă. Am ajuns dincolo de îngrădituri istovit şi gâfâind; am tras o duşcă de vin şi am plecat mai departe, ca să scap de orice tovărăşie. În noaptea aceea am rămas să dorm în şanţ pentru că m-am gândit că trebuie să fi fost multe turme de tauri prin păşunile acelea, înainte de răsăritul soarelui m-a trezit un bătrân călare pe-o iapă slăbănoagă.

— N-ai văzut pe-aici un taur roşcat?

— Nu, domnule

— Păi a trecut pe-aici.

- Se poate!

— A scăpat din ţarc şi e plin de năbădăi. Ieri i-a ars o împunsătura lui Vencejo.

— Lui Vencejo?

— Da; taurul de prăsilă al cirezii de vaci a contelui. E mare pramatie.

— Aha!

Omul a plecat, şi eu am căscat ochii toată ziua să văd dacă vine taurul roşu. Pe la mijlocul după-amiezii, când mă odihneam puţin, cam pe unde se vedea Arganda del Rey, am auzit un mare vălmăşag de glasuri şi de fluierături, şi o ploaie de pietre în jurul meu. Taurul roşcat a trecut la o mică depărtare de locul unde mă aflam; avea un corn plin de sânge şi trupul însemnat pe spate. În urma lui, o turmă de vite cu tălăngi, bătrâne şi cu coarne lungi, se înghesuia fricoasă între călăreţii care mergeau la trap şi băieţii care alergau şi trăgeau cu praştia în dreapta şi-n stânga, zvârlind pietrele prin aer.

Am aşteptat să treacă zarva aceea ca un răpăit şi mi-am văzut mai departe de drum. Am dormit alături de gardul unei fabrici de zahăr din Arganda şi am mers apoi cu trenul până la Vaciamadrid.

În depărtare, capitala se zărea mai mare decât aş fi crezut vreodată că ar putea fi un oraş. Casele, care nu se distingeau încă bine, se adunau în jurul mulţimii

de turnuri, şi o negură ce strălucea în amurg părea că le învăluie. Eram obosit şi am preferat să aştept ziua următoare ca să ajung la Madrid. Am dormit prost în noaptea aceea, agitat şi visând tot timpul, dar visurile, atât de frumoase atunci! s-au dovedit atât de false pe urmă, încât nici nu vreau să mi le mai amintesc.

A doua zi, am pornit plin de curaj şi am ajuns în capitală spre seară. Am intrat prin împrejmuirile de la Retiro (prin staţia numită Copilul Iisus), şi acolo am rămas să petrec noaptea; dracul m-a sfătuit. Printre dărâmături forfoteau vagabonzii; vorbeau în gura mare în două trei cuvinte atât de nelămurite uneori incit mai mult de jumătate nici nu înţelegeai. Printre ei era şi câte o femeie, sau prea bătrână sau încă prea tânără; erau grupuri care înjurau în timp ce jucau cărţi, şi erau şi unii singuratici care, răsturnaţi cu faţa în sus, se jucau desfăcând mucuri de ţigară. A sosit noaptea; am adormit, şi după puţin timp m-am trezit speriat. Oamenii fugeau în mare grabă de colo-colo, şi în ciuda agitaţiei nu se auzea niciun strigăt. Stăteam liniştit şi urmăream ce se întâmpla. Paznicii au prins pe vreo trei-patru, iar ceilalţi le-au scăpat.

M-am ridicat şi deodată cineva m-a înşfăcat de un braţ.

— Hai, nu te întinde atâta. Ia-o drept înainte! Ne-au băgat pe toţi într-un camion şi ne-au dus la Yeserías; era pentru prima oară că mă urcam într-un automobil. Acolo ne-au tăiat părul, şi pe ci ţi va ne-au dus la comisariat. Comisarul îi cunoştea pe toţi de parcă ar fi fost dintr-o familie.

— Mă, Filipino! Iar pe-aici?

— Păi, să vedeţi, domnule comisar.

Filipino avea faţa galbenă şi ochii mici şi cenuşii ca ai unui şoarece.

— Dacă nu te lasă să trăieşti, domnule comisar!

— Bine, omule, bine; hai, du-te şi mănâncă cincisprezece zile pe seama statului!

Filipino nu mai avea acum nicio grijă.

— Şi tu! mă întrebă comisarul.

— Ăsta e un ţopârlan, răspunse altul din cei care erau acolo.

— Taci, Cartagena: ai să vorbeşti îndată.

— Bine, domnule comisar.

— Tu eşti din Madrid?

— Nu, domnule.

Un paznic se apropie de mine.

— Domnule comisar! adăugă el, înşfăcându-mă de un braţ.

— Nu, domnule comisar, am repetat.

— Şi de unde eşti?

— Din câmpia Salamancăi, domnule comisar.

— Bine. Când ai venit la Madrid?

— Aseară, domnule comisar.

— E adevărat?

— Da, domnule comisar, e adevărat.

— Ascultă, Cartagena: l-ai văzut pe ăsta?

— Nu, domnule comisar.

— Bine. Cum te numeşti?

— Lázaro, domnule comisar.

— Şi mai cum?

— Doar atât, domnule comisar.

Toţi râseră.

— Linişte! spuse unul dintre paznici.

— Ai vreo hârtie la tine?

— Nu, domnule comisar.

— Bine. Şi de ce ai venit la Madrid?

— Să văd dacă nu găsesc de lucru; vreau să intru la stăpân.

— Bine. Câţi ani ai?

— Nu ştiu.

— Ai douăzeci şi unu?

— Desigur.

În altă împrejurare n-aş fi minţit. Comisarul se întoarse spre secretar şi-i spuse:

— Scrie, García: individul la care se referă prezenta adresă, numit Lázaro… Ascultă, cum vrei să te numeşti? mă întrebă.

— Cum mă numesc, domnule comisar: Lázaro.

— Nu, ce nume de familie vrei să ai.

— Cum vreţi dumneavoastră, domnule comisar; mama mea se numea Rosa López.

— Continuă, García… numitul Lázaro López López, fiul lui Pedro şi al Rosăi, originar din Salamanca, în vârstă de douăzeci şi unu de ani etc., etc. Pune-mi-o la semnat. E adresată domnului colonel, şeful centrului de recrutare numărul I, Recrutare.

— Bine, domnule comisar.

— Altul la rând!

Urmară tovarăşii mei la interogatoriu. Secretarul isprăvi de scris actul, comisarul semnă şi un paznic mă duse la centrul de recrutare. Acolo luă sfârşit libertatea mea! Madrid, care îmi promitea atâtea lucruri frumoase, m-a băgat la cazarmă, unde la început mă simţeam, deşi numai după două luni m-a scos ca ordonanţă locotenentul Díaz, aşa cum cred că trebuie să se simtă mierlele şi sticleţii în colivie. Am deprins instrucţia şi bunele maniere, am terminat de învăţat să scriu şi să citesc, şi mi-au băgat în cap cele patru operaţiuni.

Când la sfârşit m-au lăsat la vatră, aveam totul: acte, livret, certificat de bună purtare… Singurul lucru care-mi lipsea era pofta să mai bat fără noimă drumurile pline de praf, răcoroasele povârnişuri ale munţilor şi malurile zgomotoase ale râurilor.

M-am simţit atunci bătrân (Doamne, Dumnezeule!) pentru prima oară în viaţă, şi eram din nou pe stradă cu cerul deasupra şi pământul dedesubt.

Primele zile le-am petrecut cu banii primiţi de la

o doică pe care am cunoscut-o ca soldat. Pe urmă… Pe urmă a început partea a doua a vieţii mele. Am trecut prin clipe bune şi prin clipe rele; am cunoscut zile fericite şi săptămâni nenorocite; am fost pe deplin sănătos şi am răbdat şi mai tare de foame… şi am ajuns, pas cu pas, la ceea ce sunt astăzi.

La ce bun să povestesc drumul? A fost cărarea spinoasă a tuturor celor pe care i-am cunoscut…

Epilog

N-am ajuns bogat ca bunicul meu. În schimb am rămas burlac, scăpând astfel de păcatul atribuit bogăţiei. În sfârşit, am pierdut ceva, dar am câştigat altceva în schimb.

Şi acum pun punct. Dacă aceste pagini sunt uneori amare, nu uitaţi că le scriu la bătrâneţe şi în sărăcie; cred că mizeria izbuteşte să îmbătrânească în aceeaşi măsură ca şi anii strânşi laolaltă, şi sfânta providenţă vrea parcă să mă încarce cu nenumăraţii ani pe care-i am şi să mă lase cu puţinii bani din buzunar.

Dacă am pornit în viaţă plin de curaj dar am fost în cele din urmă înfrânt, vina o poartă lipsa de dibăcie

cu care m-a înzestrat Dumnezeu în aceste bătălii, şi-apoi să nu uităm că plopul nu face pere, nici răchita micşunele.

Dacă povestirea mea e de folos cuiva, cu atât mai bine; acesta e de altfel scopul ei. Dacă nu slujeşte nimănui… ce pot să fac! Cuiva poate tot o să-i placă. Şi dacă nici asta nu izbuteşte, atunci cred că cel puţin în zilele când m-am străduit să-i potrivesc cuvintele am avut puţina tihna sufletească.

Nota editorului

Deşi Lázaro în cartea a IX-a a povestirii sale ne spune că pune punct la prima parte a isprăvilor lui, dându-ne astfel parcă de înţeles că se gândea să scrie o a doua parte care să cuprindă cele petrecute de unde întrerupsese firul celor întâmplate până la sfârşitul zilelor lui, nu cred că a scris vreodată această continuare. În orice caz, dacă a izbutit s-o scrie, trebuie să se afle undeva.

Când l-am vizitat, puţin înainte de-a începe războiul nostru, la spitalul San Juan de Dios din Madrid, ca să-l întrebăm unde o zvârlise, ne-a răspuns că o scria în minte, deoarece se gândise că astfel va fi

mai izbutită, fiindcă urmările părţilor întâi nu sunt niciodată bune.

Poate că Lázaro avea dreptate.

Nu ştim din ce cauză a murit, sau dacă mai trăieşte încă. *Şi nici nu ştim dacă şi-a schimbat părerea*. *Ceea ce putem spune cu siguranţă însă, este că tot n-avem veşti, nici de la omul nostru, nici de la naivul* şi *zbuciumatul lui jurnal de bord*: *sau ar fi mai bine să spunem, de raniţă, traistă sau desagă*.

Fapt pe care-l deplângem pentru că nu putem da – astăzi – istoria completa a acestui om pilduitor care a luptat împotriva tuturor greutăţilor şi s-a stins ca o lumânare când a încetat să mai umble.

Madrid, mai 1944

CUPRINS